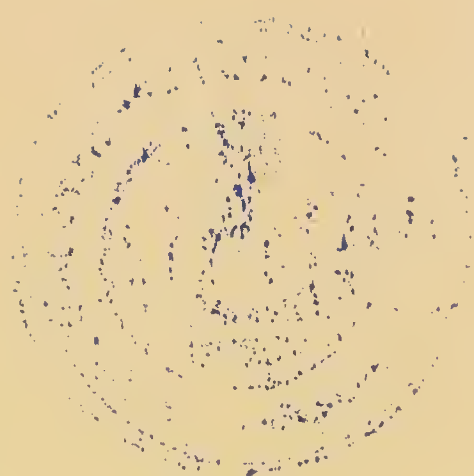

นายแม้น ใบส่น

อนุสรณ์ งานฌาปนกิจศพ

นายแม้น ใบสน

ณ เมรุวัดมัชฌันติการาม

๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๘

ในงานฌาปนกิจศพ
ครั้งนี้ เจ้าภาพขอกราบ
ขอบพระคุณ ขอขอบคุณ
ทุกท่าน ที่กรุณามา เป็น
เกียรติ ขอ ท่าน ได้ กรุณา
อภัยในความบกพร่องใด ๆ
อันจะพึงมีด้วย.

นายแม้น ใบสน

ชาตะ กรกฎาคม 2438

มตะ 4 กุมภาพันธ์ 2518

ประวัติโดยย่อที่พ่อเล่าไว้

คุณพ่อเกิดวันเสาร์ เดือน ๑๐ ปีวอก พ.ศ. ๒๔๓๙ ที่หมู่บ้านบางเขน ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นสถาบันเทคโนโลยีพระ-จอมเกล้า (พระนครเหนือ) เป็นบุตรคนที่ ๖ ของนายขำ นางคลี่ ใบสน

เนื่องด้วยบิดามารดาเป็นชาวสวนมาแต่เดิม พ่อก็เลยยึดอาชีพชาวสวนตลอดมา จากผู้อื่นเล่า และเท่าที่สังเกตมาแต่เล็ก พ่อเป็นคนขยัน พ่อยึดหลักทำงานแข่งกับข้าราชการที่เขาออกไปทำงานกันนอกบ้าน พ่อก็จะไปสวนแต่เช้า ข้าราชการหยุดงานวันเสาร์อาทิตย์ แต่วันหยุดของพ่อคือวันพระ พ่อจะถือศีลอุโบสถทุกวันพระ ที่จำแม่นเพราะสมัยเด็กเคยพูดกับพ่อว่า อยากให้มีวันพระทุกวันเพราะวันพระพ่อถือศีล เป็นอันว่างสุราด้วย พ่อรักสนุก และใจดี ต่อมาระยะหลัง พ่ออายุมากขึ้นก็รู้สึกว่าพ่อยึดหลักคำสอนของพระ-พุทธองค์ตลอดมา กิจวัตรของพ่อที่พลอยมาถึงครอบครัวด้วยคือตื่นเช้าต้องเตรียมอาหารใส่บาตรพระ พ่อเคยบอกว่า ทำไว้เถอะ วันละองค์ก็ยังดีอย่าให้ขาด แต่พ่อใส่ประจำวันละ

๕ องค์ และมิให้เลือกว่าจะเป็นพระรูปใดมิให้ถือเจาะจง กุศลจะดีกว่าที่เราเลือกเป็นบุคคลิกทาน พ่อพูดให้คนอื่นฟังว่า "ใส่บาตรวันละ ๕ องค์ เดือนหนึ่งได้ใส่ ๑๕๐ องค์ เป็นปีและตลอดชีวิตนับเป็นหมื่นเป็นแสนองค์"

พ่อเชื่อมั่นว่า นรกและสวรรค์มีจริง ระยะหลังนี้แม้สุขภาพของพ่อจะไม่ดี แต่พ่อก็ทำความเพียรเสมอทุกวัน คือสวดมนต์ไหว้พระทำสมาธิทั้งเช้าและเย็น

กุศลที่พ่อได้สร้างเป็นหลักฐานครั้งแรก ที่วัดมัชฌันติการาม นำโดยพระพรหมุนี (ผิน สุวจเถระ) วัดบวรนิเวศวิหาร ได้ดำริสร้างถนนเข้าวัดเพื่อความเจริญของวัด และเพื่อความสะดวกของชาวบ้านในถิ่นนั้น พ่อก็ได้ร่วมอุทิศถวายด้วยความยินดีเพื่อเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมและสาธารณะแก่สงฆ์ คือถวายที่ดินสร้างถนนเข้าวัดมัชฌันติการามเป็นจำนวน ๑๒๐ ตารางวา และนอกจากนั้นวัดไหนมีการกุศลพ่อจะร่วมอนุโมทนาด้วยทุกครั้งมากบ้างน้อยบ้างตามกำลังความสามารถ

พ่อเคยพูดให้ฟังเสมอว่าอยากจะถวายพระไตรปิฎกสัก ๑ ชุด แม้ในปีนั้นจะได้บวชพระองค์หนึ่งก็ยังไม่ลืมพระไตรปิฎก

และในที่สุด ก็ได้ถวายสมความปรารถนา คือ ถวายแก่วิทยาลัยสงฆ์กำแพงแสน (สาขา) วัดไผ่ดำ จังหวัดสิงห์บุรี เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๑๗ กุศลครั้งนั้น พ่อปลาบปลื้มปีติมาก พ่อบอกว่าทำบุญอะไรก็ไม่เคยเกิดความปีติเท่า แม้จะตายก็ไม่ห่วงชีวิตอีกต่อไป

สิ่งที่พ่อชอบปฏิบัติก็คือ ชอบแนะนำแนวทางและเล่าเรื่องที่เป็นประโยชน์รวมทั้งข้อธรรมะให้กับผู้ที่สนใจ แม้ที่โรงพยาบาลขณะที่พ่อนอนป่วยอยู่นั้น ใคร ๆ ไปเยี่ยมพ่อก็ยังเตือนให้เร่งทำบุญกุศล อย่าได้รีรอ ความตายจะมาเมื่อไหร่เราไม่รู้ตัว พ่อบอกอย่างนี้จนบางคนที่ไปเยี่ยมแอบร้องไห้ไปก็มี

พ่อมีโรคประจำตัวคือโรคเกี่ยวกับระบบการหายใจ เคยเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาฯ เมื่อปี ๒๕๐๘ พอทุเลาได้บ้าง แต่ต่อมาพ่อก็ไม่ค่อยแข็งแรง ไปไหนไกล ๆ ไม่ได้เพราะเหนื่อย จึงใช้เวลาส่วนมากอยู่กับบ้านอ่านหนังสือบ้าง ฟังรายการธรรมะจากวิทยุบ้าง และไปวัดเมื่อถึงวันธรรมสวนะ

อาการป่วยของพ่อกำเริบอีกจนพ่อต้องไปนอนที่โรง-พยาบาลวชิระ เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๑๘ อาการของพ่อไม่ดีขึ้นเลย แต่ก็คิดว่าใกล้หมอ อีกไม่นานพ่อก็คงจะหาย จนเวลาประมาณ ๑๖.๓๐ น. ของวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘ พ่อก็ได้จากทุกคนไปด้วยความสงบที่โรงพยาบาลวชิระนั่นเอง ทั้ง ๆ ที่หมอก็ยังพยาบาลอยู่ รวมอายุพ่อได้ ๗๙ ปี

เมสนี ใบสน

คำไว้อาลัย

พออาตมาได้มาอยู่วัดมัชฌันติการาม เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ก็ได้รู้จักกับโยมแม้น ผู้ซึ่งเข้ามารักษาอุโบสถศีล ความจริงโยมก็คงจะปฏิบัติเช่นนี้มานานแล้ว จึงเกิดความคุ้นเคยประดุจญาติ ไปมาหาสู่อยู่เสมอ เป็นที่รู้จักกันดีว่า โยมเป็นผู้มี ศีลธรรม คุณธรรม ประจำใจเป็นผู้มีบุญกุศลอันได้กระทำไว้แล้วมาก เป็นที่อุ่นใจของภรรยาและบุตร โยมทำหน้าที่แห่งผู้นำของครอบครัวอย่างดีที่สุดแล้ว แม้กระทั่งในมรณสมัย ยังมีสติสัมปชัญญะตั้งมั่น พร่ำสอนภรรยาและบุตร ให้ตั้งอกตั้งใจทำบุญกุศลต่อไป ไม่ต้องเป็นห่วง เพราะทุกรูปทุกนาม มีการเกิดขึ้นเป็นเบื้องต้น มีการแปรปรวนไม่ท่ามกลาง และก็ต้องแตกสลายไปในที่สุด ถึงกระนั้น เราทายกทายิกาและคณะสงฆ์วัดมัชฌันติการาม ก็ยังรู้สึกเสียดาย และอาลัยในตัวของโยมอยู่ อันเป็นปกติวิสัยของปุถุชน ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าวิญญาณของโยมจะต้องไปดี เหตุแห่งบุญกุศลที่ทำไว้มาก ดังได้กล่าวแล้วนั้นเป็นเครื่องยืนยัน

โยมได้ตั้งใจไว้นานแล้วว่า ในชีวิตนี้จะต้องสร้างพระไตรปิฎก คือหนังสือที่รวบรวมคำสอนทั้งมวลของพระพุทธเจ้า

ให้ได้ และเมื่อโยมพร้อมแล้ว จึงได้สร้างไว้ถวายวัดไผ่ดำ สิงห์บุรี นับว่าโยมเป็นผู้ประสบความสำเร็จแล้ว ก่อนหน้าที่จะถึงแก่กรรมไม่นาน นี่คือสิ่งสำคัญยิ่งสิ่งหนึ่ง ในหลาย ๆ สิ่ง ซึ่งโยมได้จารึกไว้ในชีวิต

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า อนิมิตฺต มนุญฺญาตํ มจฺจานํ อิธ ชีวิตํ (ชีวิตคือความเป็นอยู่ของสัตว์ผู้มีอันจะพึงตายเป็นสภาพ ในโลกนี้ไม่มีนิมิต ไม่มีเครื่องหมาย) บัณฑิตทั้งหลายทราบดีว่า เมื่อจะทำชีวิตของตนให้เป็นแก่นสาร พึงดำเนินชีพแห่งตนให้เป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตนและแก่ท่าน ที่โยมได้ตัดสินใจและกระทำมาโดยตลอดนั้น นับว่าถูกต้องตามคลองธรรมแล้ว ควรแก่การถือเอาเป็นเยี่ยงอย่าง แห่งอนุชนเป็นอย่างยิ่ง

ขอตั้งจิตอธิษฐานให้บุญกุศล ที่โยมได้บำเพ็ญมาด้วยตนเองตลอดชีวิต และผลบุญที่ภรรยา บุตร และญาติ ๆ ได้บำเพ็ญอุทิศไปให้นี้ จงนำดวงวิญญาณของโยมไปสู่สุคติตามพลังแห่งปัจจัยนั้น ๆ เทอญ.

พระครูพิจิตธรรมสาร
เจ้าอาวาส วัดมัชฌันติการาม

คำไว้อาลัย

แด่....คุณโยมแม้น ใบสน

เท่าที่อาตมารู้จักกับท่านมาก็นับว่า คุณโยมแม้นเป็นผู้รักสงบ เคร่งในธรรมน่านับถือคนหนึ่งในสายตาของอาตมา เมื่อมาถึงแก่กรรมไปเช่นนี้ก็รู้สึกเสียดายและอาลัยเป็นอย่างมาก ขอให้ดวงวิญญาณของคุณโยมแม้นจงไปสู่สุคติภพนั้นเทอญ.

พระครูใบฎีกาพันธ์ อาจาโร

พ่อของลูก

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘ นับเป็นวันเศร้าโศกสำหรับลูก เพราะแม่และลูกต้องสูญเสียพ่ออันเป็นสุดที่รักยิ่งไป ต่อจากนี้ไปลูกจะไม่ได้คุยกับพ่อ และไม่มีโอกาสได้รับฟังโอวาทอีกแล้ว คำสอนของพ่อทุกคำประเสริฐสำหรับลูก

ความรักที่พ่อมีต่อแม่และลูกแสนบริสุทธิ์ พ่อเป็นพระ-พรหมของลูกโดยแท้ ต่อไปนี้จะไม่มีใครตักเตือนสั่งสอนแนะทางสว่างให้ลูก แม้แต่ด้านธรรมะพ่อก็พร่ำสอนให้ลูกสร้างแต่กรรมดี สอนให้กลัวบาป ละอายต่อความชั่วตลอดมา

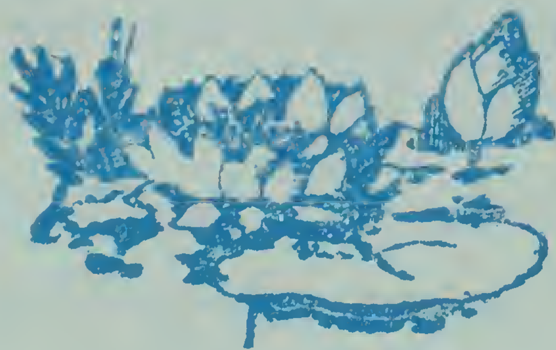
พ่อจ๋า ลูกตอบแทนพระคุณของพ่อยังไม่พอเลย ความตายก็มาพรากพ่อไปจากลูกเสียก่อน ความรู้สึกที่ลูกต้องสูญเสียพ่อไป ลูกไม่สามารถจะเขียนออกมาให้หมดสิ้นได้ เพื่อพระ-คุณของพ่ออันเป็นที่รักและบูชายิ่ง แม่และลูกจึงคิดทำหนังสืออนุสรณ์เล่มนี้ขึ้นในงานฌาปนกิจศพพ่อ คือวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๘ จึงได้กราบเรียนท่านพระครูเจ้าอาวาสและท่านอาจารย์ทุกองค์ในวัดมัชฌันติการาม ท่านก็เรียบเรียงให้

ด้วยความเมตตากรุณาของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรวัดมัชฌันติการาม ธรรมทานเล่มนี้จึงสำเร็จได้

ฉะนั้น จึงขอกราบนมัสการขอบพระคุณท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย และด้วยอานุภาพแห่งบุญกุศลในครั้งนี้ และอานิสงส์ความดีที่พ่อเคยบำเพ็ญมา จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของพ่อประสบสุขในสุคติยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ ฯ

ลูกของพ่อ

(เมสนี ใบสน)

คำนำ

ในงานฌาปนกิจศพคุณโยมแม้น ใบสน นี้ คณะภิกษุสามเณรในวัดมัชฌันติการาม ได้ช่วยกันจัดหาเรื่องที่เห็นว่าเป็นสาระมาพิมพ์ไว้ในหนังสืออนุสรณ์นี้

คุณโยมแม้น เป็นบุคคลซึ่งตั้งอยู่ในคุณธรรมของอุบาสก สนใจในการปฏิบัติธรรมมาเป็นเวลานาน อนึ่ง ได้นำเอาอริยสัจ ๔ มาพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้ อาศัยข้อความที่คุณโยมได้บันทึกไว้สมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งคุณโยมได้ทำการค้นคว้าศึกษาแล้วบันทึกไว้ในสมุดบันทึกส่วนตัว อริยสัจ ๔ ที่นำมาพิมพ์นี้ ข้อความบางตอนก็ได้ย่อให้สั้นเข้าและข้อความบางตอนได้อธิบายให้ยาวออกไป เพื่อสารัตถะและความเหมาะสม

หนังสืออนุสรณ์เล่มนี้ ยังมีเรื่องของสตรีเพศและเรื่องอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย สตรีนั้นเป็นผู้มีส่วนอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สตรีเป็น ๒ ใน ๔ ของจำนวนพุทธบริษัท คือ ภิกษุณีบริษัทและอุบาสิกาบริษัท ส่วนเรื่องภิกษุบริษัทและอุบาสกบริษัทนั้นเห็นว่ามีอยู่มากในหนังสือทั่ว ๆ ไปแล้ว

ด้วยเหตุที่เจ้าภาพ มีความตั้งใจที่จะพิมพ์หนังสือเพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจครั้งนี้ จึงได้นำเอาข้อความที่คุณโยมบันทึกไว้และเรื่องอื่น ๆ มาพิมพ์ไว้ในหนังสืออนุสรณ์เล่มนี้ เพื่อเป็นวิทยาทานจริง ๆ

กุศลอันเกิดจากวิทยาทานนี้ มากน้อยเป็นประการใด ขออุทิศแด่ดวงวิญญาณของคุณโยมแม้น ใบสน ผู้วายชนม์ไปแล้ว ขอให้ดวงวิญญาณดวงนั้น จงสถิตอยู่ในสุคติภพเทอญ.

พระมหาสงัด สนฺตงฺกโร

สารบาญ

อริยสัจ ๔

■ พระมหาบรรเทิง ฌานรโต

การบรรลุฌาน

พระผู้มีพระภาคทรงเจริญภาวนา ทำจิตให้เป็นสมาธิแน่วแน่ ปราศจากกิเลส คืออารมณ์เครื่องเศร้าหมองจนได้บรรลุฌาน ๔ ประการ คือ

๑. ปฐมฌาน องค์ที่ ๑
๒. ทุติยฌาน องค์ที่ ๒
๓. ตติยฌาน องค์ที่ ๓
๔. จตุตถฌาน องค์ที่ ๔

ปฐมฌานนั้น ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ วิตก ความตริตรองพิจารณาเหตุผล วิจารณ์ ความตริตรองพิจารณาเหตุผล ปีติ ความเอิบอิ่มใจ สุข ความสบายกายสบายใจ เอกัคคตา ความมีใจเป็นสมาธิ (จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง)

ทุติยฌาน ประกอบด้วยองค์ ๓ คือ ปีติ สุข เอกัคคตา ละวิตกวิจารณ์เสียได้

ตติยฌาน ประกอบด้วยองค์ ๒ คือ สุข เอกัคคตา วิตกวิจารณ์ ปีติ เสียได้

จตุตถฌาน ประกอบด้วยองค์ ๒ คือ เอกัคคตา อุเบกขา ความวางเฉย ละวิตกวิจารณ์ ปีติสุขเสียได้ ต่อจากนั้น ทำฌานทั้ง ๔ ให้เป็นบาทของวิปัสสนาต่อไป เมื่อพระองค์ได้เจริญวิปัสสนา ใช้ปัญญาพิจารณาฌานทั้ง ๔ ที่กล่าวมาแล้ว ต่อแต่นั้นก็บรรลุญาน ๓ ใจความแห่งญาน ๓ นั้น มีดังนี้

๑. **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ได้แก่การระลึกชาติหนหลังได้ คือการระลึกหนหลังเข้าไปสู่ชาติหนึ่ง สองชาติ ตลอดจนหลาย ๆ กัปป์ แต่ละชาตินั้น ได้มีชื่อ โคตร รูปร่าง ผิวพรรณ อาหาร ที่อาศัย อายุพ้นจากนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในชาติโน้น มีความเป็นอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งกลับมาเกิดในชาตินี้อีก

๒. **จุตูปปาตญาน** มีจักษุล่วงเกินจักษุธรรมดา เป็นจักษุทิพย์อันบริสุทธิ์ เห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ (เคลื่อน) กำลัง

เกิดก็มี มีผิวพรรณทราม ไม่งดงาม ได้รับทุกข์ทรมาน เป็นไปตามผลกรรมที่เหล่าสัตว์นั้น ๆ ได้กระทำไว้แล้ว

๓. **อาสวักขยญาน** รู้ชัดความจริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา รู้ทางเกิดและทางดับแห่งอาสวกิเลสทั้งปวง รู้ทางที่จะปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งอาสวะทั้งหลาย เมื่อพระองค์รู้ชัดเช่นนี้ พ้นไปจากกามาสวะ คือ พ้นจากกิเลสเป็นเหตุอยากได้ พ้นจากภวาสวะกิเลสเป็นเหตุอยากเป็น พ้นจากอวิชชาสวะ คือ อวิชชาโง่เขลา รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้วพรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำไม่มีอีกแล้ว

ตรัสรู้อริยสัจ

อริยสัจ แปลว่า ของจริงอันประเสริฐ หรือของจริงทำให้คนผู้เข้าถึงแล้วเป็นผู้ประเสริฐ ที่ว่าประเสริฐก็เพราะมีเหตุผลที่ดี มีหลักความจริง เพราะจิตของผู้รู้อริยสัจได้กำหนดรู้ว่ามีทุกข์ เป็นกิจที่กำหนดรู้ พระองค์ก็ได้รู้แล้ว นี้สมุทัยเป็นกิจที่ควรละ พระองค์ก็ได้ละแล้ว นี้นิโรธเป็นกิจที่ควร

กระทำให้แจ้ง พระองค์ก็กระทำให้แจ้งแล้ว นี้มรรคเป็นกิจที่ควรกระทำ พระองค์ก็ได้กระทำให้เกิดมีแล้ว

ที่ว่าประเสริฐเพราะมีเหตุผลที่ดี ด้วยว่าอริยสัจ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เมื่อรู้เข้าแล้ว จิตของผู้รู้เป็นจิตปราศจากกิเลสบริสุทธิ์ เปลี่ยนสภาพปุถุชนให้เป็นอริยบุคคล

เหตุผลของอริยสัจ ทุกข์ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจอันบุคคลควรได้รับทั้งที่เป็นสภาวทุกข์ และที่เป็นปกิณณกทุกข์ นี้จัดเป็นผลในอริยสัจ สมุทัยเหตุให้ทุกข์เกิด มีตัณหาความทะเยอทะยานดิ้นรนด้วยอำนาจกิเลสให้เกิดทุกข์ นี้จัดเป็นเหตุในอริยสัจ นิโรธความเข้าไปดับทุกข์เสียได้ ดับโดยสิ้นความกำหนัดยินดีในขันธ์ ไม่ให้ตัณหาเหลืออยู่ ไม่เกี่ยวข้องผูกพันใด ๆ ทั้งปวง หมดความห่วงใย หมดอาลัย ดับสนิทชนิดที่ไม่มีอาลัยอาวรณ์ นี้จัดเป็นส่วนผล

ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ มรรคข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ มรรคนั้นประกอบด้วยองค์ ๘ ที่พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงไว้แล้ว บุคคลเจริญให้มาก กระทำให้มากให้เกิด ให้มีในใจแล้ว ได้ชื่อว่า ดำเนินไปเพื่อความดับทุกข์ นี้จัดเป็นส่วนเหตุในอริยสัจ

อริยสัจ ๔

ทุกข์ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ชื่อว่าทุกข์ ทุกข์นั้นมีนานัปการ ทุกคนไม่ปรารถนา แต่ก็ประสบด้วยกันทั้งหมด ต่างแต่จะมากหรือน้อยเท่านั้น เพราะทุกข์มีมาพร้อมกับความเกิด สมัยเป็นเด็กก็ได้รับทุกข์อย่างเด็ก เมื่อโตขึ้นก็ได้รับทวีคูณขึ้นตามส่วน ความทุกข์เกิดขึ้นตนก็ต้องเสวยเอง จะแบ่งเบาให้เป็นภาระของคนอื่นนั้นไม่ได้ เป็นของติดอยู่กับตัว ความทุกข์ทั้งหมดจัดได้เป็น ๒ ประเภท คือ สภาวะทุกข์ ได้แก่ทุกข์ประจำสังขาร คือ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย และปกิณณกทุกข์ ทุกข์ประเภทจรมา อาจเกิดขึ้นในเวลาไหนก็ได้ มีความเศร้าโศกเสียใจ ร้องไห้พิไรรำพันถึงสิ่งที่รักและพลัดพรากจากไป ตลอดถึงอารมณ์อันไม่เป็นที่ชอบใจ รวมลงในกองทุกข์ได้เป็น ๒ คือ ทุกข์ทางกาย และทุกข์ทางใจ สรุปว่าผู้เกิดมาตกอยู่ในกองทุกข์แท้ ๆ ที่ได้บรรยายมาทั้งหมดนี้ มิใช่ว่าจะมีความทุกข์อยู่ตลอดไปโดยส่วนเดียวแท้จริง ความสุขก็ย่อมเกิดมีได้เหมือนกัน ถ้าผู้มีปัญญาได้พิจารณาถึงธาตุแท้ของสิ่งเหล่านี้ได้ ก็บรรเทาทุกข์ให้สงบได้

สภาวทุกข์

สภาวทุกข์หรือทุกข์ประจำสังขาร มีลักษณะเป็น ๓ ประการ ได้แก่

๑. **ชาติทุกข์** การเกิดของสัตว์ทุกรูปทุกนามเป็นพื้นฐาน เป็นที่ตั้งของความทุกข์เอนกประการ สัตว์ผู้เกิดในครรภ์ของมารดาได้รับความลำบาก กว่าที่จะหลุดออกมาได้เหลือที่จะทน เมื่ออยู่ในท้องของมารดา นั่งยอง ๆ อยู่เหนือกะเพาะอาหารเก่า ยึดเอากะเพาะอาหารใหม่ทูนศีรษะไว้ ใช้มือทั้งสองค้ำคาง หันหน้าเข้าทางกระดูกสันหลัง หันหลังออกมาทางหนังท้องของมารดา เป็นที่คับแคบยิ่งนัก อบอวลด้วยกลิ่นเหม็น น่าเกลียด เหมือนตัวหนอนเกิดในปลาเน่า เป็นประหนึ่งว่าถูกต้มอยู่เหมือนข้าวต้มมัด ลำบากต่อการไหวกาย การคู้เข้า และการเหยียดออก ทนทุกข์ทรมานตลอดสิบเดือน นี้เป็นทุกข์คือการเกิดในครรภ์ของมารดาซึ่งได้รับทรมานอย่างหนัก

อนึ่ง สัตว์นั้นเสวยทุกขเวทนากล้าอันใด ในเวลามารดาดื่มน้ำเย็น ก็จะเป็นเหมือนสัตว์ตกนรกมีความหนาว เมื่อ

มารดากลืนอาหารร้อนมีรสจัด เปรี้ยวจัดเป็นต้น สัตว์นั้นก็จะเป็นเหมือนถูกปรายด้วยเม็ดฝนแห่งถ่านเพลิง และถูกลงโทษด้วยการสับร่างกาย แล้วราดด้วยน้ำกรด ชื่อว่าทุกข์มีการบริหารซึ่งครรภ์ เป็นอันดับที่ ๒

ทุกข์เกิดแก่สัตว์ด้วยการเยียวยา เมื่อมารดาเกิดความขัดข้องทางครรภ์ รับการรักษาด้วยการผ่าตัด ได้รับทุกข์ทั้งมารดา และสัตว์ผู้ถูกผ่าตัดให้คลอดออกมา ก็จัดเป็นทุกข์เหมือนกัน ในสมัยคลอดออกมา ลมกรรมชวาตเกิดขึ้นเมื่อจวนจะคลอด บีบบังคับสัตว์ในครรภ์ให้กลับศีรษะลงตรงช่องคลอด ช่องนั้นเป็นประดุจว่าปล่องเหว คับแคบเหลือเกิน เกิดความทุกข์แสนสาหัสแท้ เป็นทุกข์ของสัตว์ผู้คลอดออกจากครรภ์มารดา

เมื่อเกิดมาแล้ว ชนทั้งหลายรับเอาร่างนั้นด้วยมือ ล้างด้วยน้ำที่สะอาด ผู้เกิดใหม่ได้รับเวทนาหนักเหมือนถูกแทงด้วยเข็ม และผ่าด้วยมีดโกน เกิดความเจ็บปวดแก่เขาเป็นอย่างมาก ทุกข์นี้ชื่อว่า เกิดเพราะการคลอดจากครรภ์มารดาเป็นลักษณะ นอกจากนั้น ก็มีการกระทำของตัวเองเป็น

สาเหตุ เช่นการอดอาหาร เนื่องจากความขัดใจบางประการ การถูกฆ่า การจองจำจากคนพวกอื่น จัดเป็นทุกข์ในชาตินี้

๒. ชราทุกข์ ได้แก่ความแก่ ความทรุดโทรม ความคร่ำคร่าของร่างกาย ร่างกายคนเรามีการเปลี่ยนแปลงทุกขณะ เริ่มแรกแต่เกิดมา ขั้นต้นเป็นเด็ก เปลี่ยนจากเด็กไปสู่วัยหนุ่มสาว เปลี่ยนจากวัยหนุ่มสาวเข้าสู่วัยชรา ลักษณะที่เปลี่ยนแปลง มีความแก่แอบแฝงอยู่ เราไม่สามารถมองเห็นด้วยตาธรรมดาได้ เรียกว่าปฏิจฉันนชรา แก่อย่างปกปิด ความแก่ชนิดที่เรามองไม่เห็น แม้เล็บมือที่ถูกตัดทิ้งไป เล็บใหม่งอกขึ้นมาแทน ฟัน ผม ขน เหล่านี้ก็เหมือนกัน ย่อมแก่ไปตามสภาพทุกขณะทุกเวลา

ส่วนแก่เปิดเผยนั้นเรียกว่า อัปปฏิจฉันนชรา ชนิดที่ตัวเองก็รู้ ในธาตุแท้ของความจริง เห็นได้ด้วยตามธรรมดา เมื่อก่อนผมเคยเป็นสีดำ กลับกลายเป็นสีขาว เรียกว่าหัวหงอก ฟันหลุด หนังย่นยาน ตามัว หูตึง มีอวัยวะน้อยใหญ่หย่อนยาน ความหนุ่มสาวหายไป เหลือแต่ความชราเหี่ยวแห้ง ทุกคนที่เกิดมาไม่ว่ามั่งมีหรือจน จะต้องแก่ด้วยกันทั้งนั้น แม้

สติความทรงจำก็หายไป เหลือไว้แต่ความหลง ๆ ลืม ๆ เหตุนั้นความแก่จึงเกิดเป็นทุกข์ประจำสังขาร

๓. **มรณทุกข์** ความแตกสลายไปของร่างกาย ความสิ้นไปแห่งชีวิต บุคคลมาระลึกถึงความไม่อยากตาย มีทุกข์ทางใจ ความตายสรุปลงได้เป็น ๒ คือ กาลมรณะ ตายในเวลาอันสมควรตาย อกาลมรณะ ตายในเวลาอันไม่สมควรตาย ยังไม่หมดอายุไขย เช่น เกิดอุบัติเหตุตายเป็นต้น บางคนตายตั้งแต่คลอดจากครรภ์มารดาก็มี อีกประการหนึ่ง โดยปรมัตถ์ตายเพราะลมหายใจเข้าออก ขณะที่หายใจออก ขณะที่หายใจเข้า ก็ตายไปชั่วขณะหนึ่ง ขณะที่หายใจเข้า ก็ตายไปชั่วขณะหนึ่ง ที่เราเรียกว่าตายเพราะหยุดการหายใจในระหว่าง บุคคลผู้ประมาทท่านก็เรียกว่าตาย มีพุทธภาษิตว่า เย ปมตฺตา ยถา มตา ผู้ประมาทเท่ากับคนตายแล้ว ตายโดยการเปลี่ยนของสังขาร กล่าวคือตายจากเด็กไปสู่วัยหนุ่มสาว จากหนุ่มสาวเข้าสู่วัยชรา เป็นอันว่าความตายติดตามเราทุกขณะ ที่กล่าวมานี้ แม้พระราชามหากษัตริย์ผู้ดีมีจนคนขอทาน พระสงฆ์สามเณร ตลอดสัตว์สองเท้า สี่เท้า ไม่มีเท้าก็ต้องตาย สัตว์ทุกรูปทุกนาม

ชื่อว่าเป็นทาสของความตาย ไม่มีใครเลยที่จะอยู่เหนือความตาย เว้นแต่ผู้ไม่เกิดชื่อว่าไม่ตาย

ปกิณณกทุกข์

ปกิณณกทุกข์ หมายถึงทุกข์เบ็ดเตล็ด เป็นประเภทจรมาจากที่อื่น ทำให้ตรอมตรมใจ เป็นลักษณะเหมือนลูกศรอาบยาพิษทิ่มแทงหัวใจ แผดเผาหัวใจอย่างร้ายแรง ทำให้จิตใจเศร้าหมอง ทุกข์เบ็ดเตล็ดที่ว่านี้ได้แก่

๑. โสกะ ความเศร้าใจ เสียใจ ความแห้งใจ

๒. ปริเทว ความรำพัน บ่นเพ้อ ร่ำไร เพ้อบ่นด้วยการตรึกถึงสิ่งที่สูญสลายไป ล่มจมไป มีการสูญเสียบุตรธิดาที่รักยิ่ง เป็นต้น

๓. ทุกข์ คือความไม่สบายในร่างกาย มีความบีบคั้นทางกาย ป่วยไข้ ถูกจองจำ ถูกทุบตีด้วยศาสตราวุธ เกิดการช้ำใจเพราะสิ่งนั้น ๆ

๔. โทมนัสสะ ความน้อยใจคับแค้นใจ เห็นได้ในลักษณะเมื่อมันเกิดขึ้นกับผู้ใด แล้วย่อมไม่น่าดูน่าชม มีการร้องไห้ทุบอก หมุนตัวไปมาเหมือนเสือดุ ทอดกายยกแข้ง

ยกขาหมายจะประหารคู่อริหรือตัวเองให้ย่อยยับไป ที่ว่านี้เป็นอาการของทุกข์ทางใจ โทมนัสสะจะรู้ได้เช่นว่า เสียแรงรักแรงใจที่เฝ้าคอย และหวังดี สิ่งที่ได้รับตอบแทนคือ ความช้ำใจ ความเจ็บแค้นในดวงใจ

๕. อุปายาสะ ความตรอมใจ แห้งใจ คับแค้นในหัวใจ ผู้มีอุปายาสะเกิดในดวงใจจะเห็นได้ เช่นว่า ความทุกข์ที่ไร้ญาติขาดที่พึ่งพิงพำนัก ไร้ญาติขาดมิตร เห็นว่าโลกนี้ช่างร้ายเหลือ

๖. สัมปโยคะ พบสิ่งที่น่าเกลียด ได้สิ่งที่ไม่ปรารถนา ยิ่งมีความเกลียดเท่าไร เกิดไปพบไปเห็นไปได้สิ่งนั้นมา เกิดความทุกข์ทางใจหนักเข้าเป็นเท่าตัว

๗. วิปปโยคะ พลัดพราก ตัดใจ ขู่บังคับให้พรากคนที่ตนรักใคร่ชอบใจ หรือสิ่งที่ตนรักหรือหึงหวงพรากจากไป

๘. อลาภะ พลาดหวัง เก้อ มีความปรารถนาอย่างแรงกล้า แต่ไม่สมหวัง ไม่ได้สิ่งที่ตนปรารถนาก็เป็นทุกข์

พระผู้พระภาคตรัสว่า แม้ขันธ์ ๕ ที่บุคคลเข้าไปยึดมั่นว่าของเรา ตัวเรา ยึดถืออย่างแน่นแฟ้น ก็จะทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ยึดถือยิ่งนัก เมื่อขันธ์ ๕ ทรุดโทรมไป เปลี่ยนแปลงไป เพราะขันธ์ไม่เป็นไปตามอำนาจของผู้ปรารถนา แต่ประการใด ปรารถนาไม่ให้มันแก่ มันก็แก่จนได้ ปรารถนาไม่ให้มันเจ็บ มันก็เจ็บจนได้ แม้ปรารถนาไม่อยากตาย มันก็ตายจนได้ ขันธ์ ๕ นี้ไม่เป็นไปในอำนาจของเรา ถ้าเป็นไปในอำนาจของเราอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของเรา ก็คงไม่เป็นเช่นว่านี้

ทุกขสมุทัย เหตุให้เกิดความทุกข์

เหตุให้เกิดความทุกข์ ได้แก่กามตัณหา ความอยากในกาม ความใคร่ในวัตถุกาม สิ่งที่ปรารถนารักใคร่พอใจ ยินดีในรูปที่มองเห็นด้วยตา ยินดีในเสียงที่ได้ฟังด้วยหู กลิ่นที่ได้รับความรู้สึกด้วยจมูก รสที่ได้ลิ้มด้วยปลายลิ้น ความถูกต้องร่างกายที่ได้รับสัมผัสก่อนให้เกิดความรักใคร่พอใจ เมื่อมีความยินดี สิ่งที่ต้องการจัดเป็นวัตถุกาม คนเราส่วนมากยัง

มองไม่เห็นโทษของสิ่งเหล่านี้ เพราะยังติดอยู่ในรสแห่งความพอใจ ไม่สามารถมองให้ข้ามถึงฝั่งแห่งความจริง จึงเกิดความเข้าใจด้วยตัวเองว่า มิใช่เหตุเกิดของทุกข์ เมื่อเป็นเช่นนี้คนทั้งหลายจึงพากันติดอยู่ในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะว่าเป็นของเลอเลิศ

ตัณหาให้เกิดทุกข์

ตัณหานั้นได้แก่ความอยากอันเกิดขึ้นกับจิต มีด้วยกันทุกคน ทุกรูปทุกนาม ยกเว้นพระอรหันต์ พระพุทธศาสนาไม่ถือว่าตัณหาเป็นเรื่องเลวทราม เหมือนความเข้าใจของคนทั้งหลายทั่วไป ไม่จัดเป็นกรรมชั่วที่จะนำบุคคลให้ไปตกนรกเสมอไป แท้จริงตัณหานั้นเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ คนมีตัณหาประกอบกรรมดี อันเป็นกุศลฝ่ายโลกีย์ ได้ประสบผลอันเป็นความพอใจมามากต่อมากแล้ว สามารถบรรลุมนุษย์สมบัติรวมทั้งการไปเกิดในพรหมโลก ผู้อาศัยตัณหา ตั้งอยู่ในความเพียรอันไม่ประมาท บรรลุพระนิพพานก็มีมากเหลือที่จะนับได้

ตัณหา ๓

๑. กามตัณหา ความทะยานอยากในกาม

๒. ภวตัณหา ความอยากมี อยากเป็น

๓. วิภวตัณหา ความอยากไม่มี ไม่เป็น

กามตัณหา ความอยากในสิ่งที่ตนชอบใจ อาการอยากของจิตที่ดิ้นรนยินดีรักใคร่พอใจในรูปที่เห็นด้วยตา เสียงที่ได้ฟังด้วยหู กลิ่นที่รับด้วยจมูก รสที่ได้ลิ้มด้วยลิ้น วัตถุที่ถูกต้องด้วยกายมีความรักใคร่พอใจ เกิดความหลงงมงาย จิตทุรนทุรายกระส่าย กระหายในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เพราะมองไม่เห็นโทษของความใคร่ในกาม

ภวตัณหา ความอยากเป็น เช่นอยากเป็นมหาเศรษฐีอยากเป็นพระราชามหากษัตริย์ผู้มีอำนาจ ความอยากเป็นนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ด้วยว่าคนเรามีความอยากไม่สิ้นสุด แม้จวนจะตายก็ยังปรารถนาให้ไปเกิดในภพ สูง ๆ ขึ้นไป

วิภวตัณหา ความอยาก ไม่เป็นหรือความไม่อยากเป็น เช่นว่าอยากไม่เป็นคนรูปร่างหน้าตาขี้ริ้วขี้เหร่ ก็เป็นไปแล้ว อยากไม่เป็นคนเจ็บป่วย ก็เจ็บป่วยเสียแล้ว อยากไม่เป็นคนจน

ก็เกิดมาจนแล้ว ไม่อยากฟังเสียงที่ไม่ไพเราะ ก็ได้ฟังจนได้ ไม่อยากให้ใครมาตำหนิติเตียน ก็ได้ยินเสียงตำหนิเข้าเสียแล้ว ความอยากไม่เป็นคนมีชีวิตอยู่ในภพที่ตนเกิด อยากตายด้วยอำนาจความเบื่อหน่ายของชีวิต อยากให้สังขารของตัวเองสูญสลายสิ้นไปจากภพนี้

จัดเข้าในวิภวตัณหา ตัณหาทั้ง ๓ นี้ทำให้ปุถุชนและสัตว์ แน่นไปด้วยกิเลส ผลที่ได้รับมี

๑. โปโนพภวิกา ทำให้เกิดอีกไม่สิ้นสุด

๒. นันทิราคะสหคตา ผูกพันด้วยความกำหนัดยินดี

๓. ตัตราภินันทินี มีความเพลิดเพลินสนุกคลุกเคล้ากับอารมณ์นั้น ๆ เมื่อความอยากยังอยู่ก็ยังไม่สิ้นทุกข์อยู่ตราบนั้น

นิโรธ (ความดับทุกข์)

ความดับทุกข์โดยไม่ให้ทุกข์เหลืออยู่ หมายเอาดับตัณหาให้สิ้นไป ความทุกข์ดับไปอย่างสนิท ไม่สามารถเกิดอีกได้ เหมือนไฟดับชนิดหมดเชื้อไม่มีเหลืออยู่ ดังพระบาลีว่า

อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกขนิโรโธ อริยสจฺจํ โย ตสฺสาเยว

ตณฺหาย อเสสวิราคนิโรโธ จาโค ปฏินิสฺสคฺโค มุตฺติ อนาลโย.

มีใจความว่า ภิกษุทั้งหลาย นี้แลความดับทุกข์อย่างแท้จริง คือความดับโดยสิ้นกำหนัดอย่างไม่เหลืออยู่แห่งตัณหานำพาให้เกิดทุกข์นั้น สละทิ้ง ไม่เกี่ยวข้อง พ้น หมดความห่วงใย

เป็นลักษณะที่แสดงวิธีการดับทุกข์ ที่ควรจะดับชนิดไหนดับมากน้อยเพียงไร ให้ผู้สนใจดูข้อความในพระบาลีพร้อมด้วยคำแปล

ผู้เข้าไปดับทุกข์ต้องดับให้เด็ดขาดไม่มีอะไรเหลืออยู่ การบริโภคความสุขทางกามที่เป็นความพอใจของพวกมนุษย์ก็ดี ของเทวดาก็ดี ตลอดจนถึงกามสุขในชั้นพรหม สุขของพวกนี้ยังกลับกลายเป็นทุกข์ไปได้บางสมัย เพราะมีการเปลี่ยนแปลงได้ เช่นว่าหมดสมัยเสวยสุขแล้ว ต้องไปทนทุกข์ทรมานหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไป เกิด ๆ ตาย ๆ ทำกรรมดีและชั่วสลับ

กันไป รับผลกรรมที่ตนได้สร้างไว้ พระพุทธศาสนาไม่ยกย่องความสุขในขั้นนี้

ดับโดยสิ้นกำหนัด ไม่มีความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อารมณ์ที่ชอบใจและไม่ชอบใจ ทั้งสุข และทุกข์ เมื่อตนประสบเข้าแล้ว ไม่มีกิเลสเครื่องเศร้าหมองทางใจ

สละทิ้งไม่เกี่ยวข้อง หมดความห่วงใย หมดอาลัย ไม่ผูกพันปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ยึดมั่นถือว่าตัวเราตัวเขา พ้นไปจากตัณหาที่จะทำให้เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป สิ้นชาติ สิ้นภพ พ้นจากกรรมดีกรรมชั่ว *เป็นลักษณะของนิโรธ* พระพุทธศาสนายกย่องความสุข คือพระนิพพานอันเป็นจุดสูงสุด ในศาสนา

มรรคประกอบด้วยองค์ ๘

พระผู้มีพระภาคหลังจากได้บำเพ็ญทุกกรกิริยา ด้วยการทรมานตนให้ลำบากเรียกว่า อัตตกิลมถานุโยค มีการผ่อนกลั้นลมหายใจเข้าออก ได้รับทุกขเวทนาอย่างแรงกล้า และการ

อดอาหารเสวยแต่เพียงวันละเล็กน้อย เสวยอาหารละเอียดบ้าง มีพระวรกายซูบผอม ถึงกระนั้นพระองค์ก็ไม่บรรลุมรรคผลแต่อย่างใด การปฏิบัติเช่นนี้ตึงเกินไป

กามสุขัลลิกานุโยค หมายถึงความเพียรที่บุคคลมีใจหมกมุ่นอยู่ในกามารมณ์ มีความพอใจรักใคร่ในกาม ดังมีอุปมาเกิดขึ้นแก่พระองค์อย่างแจ่มแจ้งว่า

๑. สมณพราหมณ์เหล่าใดที่ใจหมกมุ่นอยู่ในกาม มีความคลุกคลีอยู่ในกามก็เปรียบเหมือนไม้ที่เปียก ชุ่มด้วยยาง ทั้งแช่ในน้ำ บุรุษมีความประสงค์จะเอามาสีไฟ ก็ไม่สามารถจะให้เกิดไฟได้ เปรียบกันได้กับสายพิณสายที่หนึ่งหย่อนยานจนเกินไป เมื่อดีดเสียงก็ไม่ไพเราะ ไม่น่าฟังฉะนั้น

๒. สมณพราหมณ์เหล่าใด มีกายห่างจากกาม หลีกออกจากกาม ยังมีจิตยินดีในกาม ก็เปียกเหมือนไม้ที่ยังเปียกและชุ่มด้วยยางวางอยู่บนบก บุรุษจะนำมาสีไฟก็ไม่สามารถจะให้สีไฟได้ เปรียบกันได้กับสายพิณสายที่สอง ที่ตึงจนเกินไปก็จะขาด

๓. สมณพราหมณ์เหล่าใดมีใจหลีกออกจากกาม มีใจปราศจากความยินดี มีกายไม่หมกมุ่นในกามด้วย เหมือนไม้

แห้งที่วางอยู่บนบก บุรุษต้องการไฟ เอามาสีกันย่อมเกิดไฟได้ เปรียบเหมือนสายพิณสายที่สามไม่ตึงนักไม่หย่อนนัก ย่อมมีเสียงไพเราะฉะนั้น

ผู้มีความเพียร บำเพ็ญตนเหมือนอุปมาสองข้อนั้น ไม่มีทางบรรลุได้เลย แต่ผู้บำเพ็ญตนตามอุปมาข้อที่ ๓ จึงจะมีทางบรรลุมรรคผลได้ เมื่อพระองค์ทรงเห็นอย่างนี้แล้ว ทรงบำเพ็ญตนตามทางสายกลางทำความเพียรทางจิตต่อไป จนได้บรรลุอริยสัจ ๔ คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทางสายกลางนั้น โดยใจความย่อ ๆ ต่อไปนี้

๑. สัมมาทิฏฐิ
๒. สัมมากัปปะ
๓. สัมมาวาจา
๔. สัมมากัมมันตะ
๕. สัมมาอาชีวะ
๖. สัมมาวายามะ
๗. สัมมาสติ
๘. สัมมาสมาธิ

สัมมาทิฏฐิ

อะไรเรียกว่าสัมมาทิฏฐิ? สัมมาทิฏฐิคือ ความเห็นชอบ รู้ชอบในเรื่องทุกข์ สภาวทุกข์ และปกิณณกทุกข์เป็นต้น รู้เหตุให้เกิดทุกข์ คือทุกขสมุทัย รู้ความพ้นไปของทุกข์ รู้วิถีทางที่ปฏิบัติให้เข้าถึงความดับทุกข์ การรู้การเห็นนั้นไม่ได้หมายเอาการเห็นด้วยตา แต่หมายเอาการเห็นด้วยใจ ใจของคนจะรู้ได้ ต้องอาศัยอาการอย่างหนึ่งของจิตคือญาณ ในพระบาลีว่า

ทุกฺเข ญาณํ รู้เห็นกองทุกข์ในขันธ์ ๕ เป็นต้น

ทุกฺขสมุทเย ญาณํ รู้เห็นเหตุเกิดแห่งทุกข์ หมายเอาตัณหาความดิ้นรนทะยานอยาก

ทุกฺขนิโรเธ ญาณํ รู้เห็นที่ดับกองทุกข์

ทุกฺขคามินิยา ปฏิปทาย ญาณํ รู้เห็นข้อปฏิบัติที่จะให้ถึงซึ่งความดับทุกข์ ได้แก่ศีล สมาธิ ปัญญา ผู้รู้อริยสัจธรรม ๔ ได้ชื่อว่าตั้งอยู่ในสัมมาทิฏฐิ ต้องรู้ให้ครบทั้ง ๔ องค์ดังได้กล่าวแล้ว จึงจะจัดเป็นสัมมาทิฏฐิอย่างสมบูรณ์ ความเห็นคือทิฏฐินั้นมีมาก เห็นได้หลายอย่าง ใคร ๆ จะเห็นอะไร

ก็ได้ เมื่อความเห็นนั้นไม่อยู่ในข่ายแห่งความรู้คือญาณ อันเข้าไปกำหนดรู้อริยสัจจ์ ๔ ยังจัดเป็นสัมมาทิฏฐิไม่ได้ ที่จัดเป็นสัมมาทิฏฐิได้ เฉพาะรู้ด้วยญาณเท่านั้น รู้อย่างอื่นไม่ใช่ นี้เรียกว่าสัมมาทิฏฐิ

สัมมาสังกัปปะ

อะไรเรียกว่าสัมมาสังกัปปะ? สัมมาสังกัปปะคือ คิดชอบ คิดถูก ความดำรินั้นท่านจัดเป็น ๓ อย่างคือ

๑. คิดออกจากกาม พยายามปลีกใจจากความหมกมุ่นมั่วสุมในกามารมณ์ความเพลิดเพลินในกามารมณ์

๒. ดำริในความไม่ผูกพยาบาท ผูกอาฆาต ปองร้ายกับใคร ๆ ในหมู่สัตว์ทุกถ้วนหน้า

๓. ดำริในความไม่เบียดเบียน ไม่คิดจะสร้างความเดือดเนื้อร้อนใจแก่ใคร ๆ รวมความว่าไม่เข้าไป สร้าง ความทุกข์ ความลำบากให้แก่มนุษย์และสัตว์ แม้ด้วยกายทวาร วจีทวาร มโนทวาร มีความเอ็นดูให้ความเป็นอิสระแก่จิตตัวเอง ในการสร้างความดี ห้ามจิตไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจฝ่ายต่ำคือกิเลส

พยายาม รักษา ความ รู้สึก นึกคิด ไม่ให้ตก ในอำนาจ ของอคตินี้ เรียกว่าสัมมาสังกัปปะ

สัมมาวาจา

อะไรเรียกว่าสัมมาวาจา ? สัมมาวาจาได้แก่เจรจาชอบ หมายเอาการสำรวมทางปาก เว้นจากการกล่าวเท็จ กล่าวแต่วาจาจริง ประกอบด้วยประโยชน์ทั้งผู้ฟังและผู้พูด เว้นจากการกล่าวส่อเสียดยุยงให้แตกความสามัคคีกัน กล่าวแต่วาจาชักชวนให้เกิดสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกัน เว้นจากพูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อไร้สาระ พูดแต่ปิยะวาจาเท่านั้น นี้เรียกว่าสัมมาวาจา

สัมมากัมมันตะ

อะไรเรียกว่าสัมมากัมมันตะ ? สัมมากัมมันตะได้แก่ทำการงานชอบ ไม่เบียดเบียนตนเองและคนอื่น มีการงดเว้นจากฆ่าสัตว์และเบียดเบียนเว้นจากฉ้อโกง ทำลาย เว้นจากประพฤติผิดในกาม รวมลงในการงานไม่มีโทษ นี้เรียกว่าสัมมากัมมันตะ

สัมมาอาชีวะ

อะไรเรียกว่าสัมมาอาชีวะ? สัมมาอาชีวะได้แก่การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ เว้นจากการหาเลี้ยงชีพในทางทุจริต เว้นจากการขายมนุษย์ เว้นจากการขายสัตว์ เพื่อจะนำไปฆ่า เว้นจากการขายมนุษย์เครื่องประหารทุกชนิด เว้นจากการขายยาพิษ เว้นจากการขายสุราและเมรัยเป็นต้น

งดเว้นจากทุจริต ๓ คือกายทุจริต มี การฆ่า การลักขะโมย ประพฤติผิดในลูกเมียของคนอื่น เว้นจากวจีทุจริต พูดส่อเสียด ที่ทำให้เกิดความเจ็บใจอันนำไปสู่การทะเลาะวิวาท การพูดคำหยาบ คำพูดที่ชั่ว เพราะไม่นำพาให้เกิดความเจริญใจแก่ผู้ฟังและผู้พูด แม้แต่สัตว์เดรัจฉานก็ไม่ปรารถนาจะฟังคำพูดชั่วร้าย เว้นจากมโนทุจริต ได้แก่ประพฤติชั่วทางความคิด มีคิดปองร้าย คิดเบียดเบียน คิดทำลาย หาเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม นี้เรียกว่า สัมมาอาชีวะ

สัมมาวายามะ

อะไรเรียกว่าสัมมาวายามะ? สัมมาวายามะได้แก่ ความพยายามในทางที่ถูกที่ชอบ พยายามระวังความชั่วไม่ให้เกิดขึ้น

บำเพ็ญความดีที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น รักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตรว่าภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เกิดฉันทะพยายามปรารภความเพียร ประคองจิตตั้งมั่น มิให้อกุศลกรรมอันชั่วร้ายลามกที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น พยายามละอกุศลกรรมชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น เพื่อความตั้งมั่นแห่งความดี รักษาความดีคือกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว สรุปลงในประธานคือความเพียร ๔ อย่าง.

๑. สังวรประธาน เพียรระวังมิให้บาปเกิดขึ้น

๒. ปหานประธาน เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว

๓. ภาวนาประธาน เพียรให้กุศลเกิดขึ้นในสันดาน

๔. อนุรักขณาประธาน เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม

สัมมาสติ

อะไรเรียกว่าสัมมาสติ? สัมมาสติความระลึกชอบ ระลึกในมหาสติปัฏฐานสูตรว่า

๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณากายให้เป็น

อารมณ์ในขณะนั้น ๆ ว่า กายนี้ก็เป็นแต่เพียงส่วนประกอบของธาตุขันธ์ ๕ ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติกำหนดพิจารณาสุขทุกข์ ไม่สุข ไม่ทุกข์ อุเบกขาความวางเฉยเป็นอารมณ์ว่า เวทนาก็สักว่าเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน พิจารณาใจที่เศร้าหมองเป็นอารมณ์ว่า ใจนี้ก็สักว่าใจ ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๔. ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติกำหนดพิจารณาธรรมที่เป็นกุศลหรืออกุศล อันเกิดขึ้นกับใจให้เป็นอารมณ์ว่าธรรมก็สักว่าธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา รวมว่าพิจารณาเห็นกายในกาย เห็นธรรมในธรรม เห็นเวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิต เห็นกายคืออาการต่าง ๆ ของร่างกาย มีลมหายใจเข้าออก การเกิดดับของร่างกาย สิ่งที่มาถูกต้อง

ทางร่างกายเห็นเวทนาในเวทนา ทั้งที่เป็นสุขและทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ เกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไป รู้เรื่องของสุขและทุกข์ที่เกิดกับตัวเรา เห็นจิตในจิต รู้อาการของจิตทุกขณะลมหายใจ ว่าเป็นจิตเศร้าหมองหรือบริสุทธิ์เป็นจิตโกรธหรือไม่โกรธ มีความฟุ้งซ่านหรือแน่วแน่ รู้วาระของจิต เห็นธรรมในธรรม ได้แก่จิตที่พิจารณาเห็นธรรมที่เกิดขึ้นว่า เป็นคุณความดีหรือโทษ เช่นว่าธรรมที่บังคับจิตไม่ให้บรรลุความดีชื่อว่านิวรณ์ เครื่องเศร้าหมองของจิตว่าเป็นมลทิน รู้ลักษณะการเกิด จัดว่าเห็นธรรมในธรรม

สัมมาสมาธิ

อะไรเรียกว่าสัมมาสมาธิ ? สัมมาสมาธิความตั้งใจมั่น ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้สงัดจากกามารมณ์ เข้าถึงปฐมฌานประกอบด้วยวิตกความตรึก วิจารณ์ความตริตรองพิจารณาปีติความเอิบอิ่มใจ สุขความสบายกายสบายใจ อันเกิดจากความสงบ ละวิตกวิจารณ์เสียได้ เข้าถึงทุติยฌาน มีใจผ่องใส

ทำให้จิตเป็นสมาธิ ละวิตกวิจารณ์ มีปีติความอิ่มใจ สุขความสบายกายสบายใจที่เกิดจากสมาธิ

อนึ่ง เพราะปราศจากปีติเป็นผู้วางเฉย มีสติสัมปชัญญะ เสวยความสุขด้วยกายอาศัยคุณของอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ พระอริยเจ้าสรรเสริญว่ามีอุเบกขา เข้าถึงตติยฌาน เพราะละสุขและทุกข์เสียได้ พร้อมกับความสิ้นไปแห่งโทมนัสความเสียใจ โสมนัสความดีใจที่เคยมี ไม่มี สุข ทุกข์ มีสติเป็นธรรมชาติอันบริสุทธิ์ด้วยอำนาจของอุเบกขาความวางเฉย เข้าถึงจตุตถฌาน นี้เรียกว่าสัมมาสมาธิ

สายสัมพันธ์

พระมหาสงัด สนฺตงฺกโร

คนเราทุกคนนั้นย่อมอยากให้คนอื่นรักใคร่ชอบพอ เคารพ นับถือตัวเองด้วยกันทั้งนั้น (เว้นแต่พระอรหันต์) ไม่มีใครหรอกที่อยากอยู่โดดเดี่ยว เดียวดาย หรือไม่อยากได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากคนอื่นหรือจากสังคม แต่ว่าเหมือนมีบุญวาสนามาช่วย บางคนก็มีคนนับหน้าถือตามาก ถ้าเป็นเจ้านายก็มีลูกน้องเคารพนับถือ เชื่อฟังและเกรงใจอยู่โดยทั่วไป ถ้าเป็นลูกน้อง หรือเป็นผู้น้อยก็เป็นที่รักใคร่เอ็นดูของเจ้านายหรือผู้ใหญ่ หรือถ้าเป็นข้าราชการ หากมีคำสั่งย้ายก็มีชาวบ้านยกขบวนไปขอไว้ ส่วนบางคนเหมือนมีกรรมบันดาล อยู่ที่ไหนก็ไม่มีใครอยากพูดจาคบค้าสมาคมด้วย เพื่อนที่จะพึ่งเป็นพึ่งตายจริง ๆ นั้นก็รู้สึกว่าหายากและแสนเข็ญเหลือเกิน ถ้ามีธุระจะเดินทางไปไหนแต่ละครั้งก็

ไม่มีใครเขาสนใจและแสดงอาการอาลัยใยดี หากเป็นข้าราช-การถ้ามีคำสั่งย้ายก็มีแต่คนแสดงอาการดีใจ ซ้ำบางคนยังถูกจุดประทัดไล่เสียอีก จนบางคนคิดว่าตนเองทำคุณคนไม่ขึ้น คือทำดีเท่าไรก็ไม่มีใครเขายินดีด้วย ซึ่งความจริงแล้ว เขาก็ปรารถนาเพื่อน อยากได้รับความรักและความเห็นอกเห็นใจจากผู้อื่นเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ นั่นเอง แต่ที่เขาประสบความล้มเหลวเช่นนั้นก็เพราะเขาขาดสิ่งสำคัญ ซึ่งข้าพเจ้าเรียกในที่นี้ว่า "สายสัมพันธ์"

เพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการมีเพื่อนรัก มีคนรัก มีคนเคารพนับถือและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข จึงได้นำเอา "สายสัมพันธ์" มากล่าวไว้ในที่นี้ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติสำหรับผู้ที่หวังความรุ่งเรืองในชีวิตบ้างสัก ๔ ประการ คือ

สายสัมพันธ์ข้อที่ ๑ คือการเสียสละและการช่วยเหลือผู้อื่น เมื่อมีธุระเกิดขึ้นแก่เพื่อนฝูงหรือคนที่รู้จักมักคุ้นกัน ท่านควรหาทางช่วยเหลือไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง ไม่มากก็น้อย (ถ้าเขาบอกหรือขอร้อง) หรือแม้เขาไม่บอก แต่ถ้าเราทำหรือช่วยเหลือไปแล้วจะเป็นประโยชน์แก่เขาจริง ๆ โดยไม่มีเจตนาเพื่อผลประโยชน์อย่างอื่นแอบแฝงอยู่ก็ควรทำ การช่วยเหลือ

เกื้อกูลซึ่งกันและกันนี้ เป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะมันแสดงถึงว่าเราไม่เป็นคนเห็นแก่ตัวหรือเห็นแก่ได้แต่ฝ่ายเดียว ใคร ๆ ก็อยากคบ และการช่วยเหลือของท่านนั้นจะเป็นสายสัมพันธ์ให้เขาคิดถึงท่านโดยที่ท่านไม่ได้ขอร้อง หรือบางครั้งบางกรณีท่านอาจจะลืมไปแล้ว แต่เขายังจะพูดไปตลอดชีวิตว่า งานนั้นถ้าไม่ได้ท่านช่วยแล้ว จะไม่สำเร็จอย่างนั้นเลย

สายสัมพันธ์ข้อที่ ๒ คือ ท่าทางและความยิ้มแย้มแจ่มใส เวลาท่านพูดคุยกับคนอื่น ไม่ว่าคนนั้นจะเป็นเพื่อนหรือคนรัก เจ้านายหรือลูกน้องของท่านก็ตาม ควรวางท่าอย่างสง่าผ่าเผยและพูดจาด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ซึ่งเราแต่ละคน ก็คงจะเคยชมใครอยู่บ้างว่า แหม....คนนั้นมีลักษณะท่าทางดีจริง ๆ เราก็เหมือนกัน ถ้าเราท่าทางสง่างามคล่องแคล่ว พูดจานิ่มนวล ชัดเจนและฉะฉานด้วยใบหน้าที่ละมุนละไมแจ่มใสอยู่ตลอดเวลา ก็ย่อมจะติดตาหรือเป็นสายสัมพันธ์ให้คู่สนทนาคิดถึงเราด้วยความตรึงใจต่อไปอีกนานแสนนาน

สายสัมพันธ์ข้อที่ ๓ คือ อัธยาศัยไมตรีหรือความเป็นคนมีน้ำใจ นี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ คือเวลามีแขกไปเยี่ยมท่านถึงบ้านหรือที่อยู่ของท่าน ๆ จะต้องยินดีพูดจา หรือ

สนทนาปราศรัยถามถึงสุขทุกข์ของคนนั้นด้วยน้ำใสใจจริง หากเขามีเรื่องไปเล่าให้ฟัง ท่านควรฟังเรื่องนั้นด้วยความสนใจ อย่าชวนพูดหรือแทรกเรื่องอื่นทั้ง ๆ ที่เขาพูดเรื่องนั้นยังไม่จบ เพราะจะทำให้เขาน้อยใจในภายหลังได้ว่า เราไม่สนใจที่จะฟังเรื่องของเขา หรือเขามีธุระปรึกษาหารือ เราควรช่วยเขาคิด หรือช่วยแนะนำด้วยสุจริตใจในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่เขามากที่สุดและในทางที่ถูกต้องที่สุด อัธยาศัยไมตรี หรือความเป็นคนมีน้ำใจ นี้แหละจะเป็นสายสัมพันธ์ยึดเหนี่ยวให้คนที่มาเยี่ยมท่านนั้น หวลระลึก และ คิดถึงท่านอยู่ตลอดเวลา

สายสัมพันธ์ข้อที่ ๔ คือ การไปเยี่ยมเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย นี้เป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยกว่า ๓ ข้อที่กล่าวมาแล้ว เพราะคนป่วยย่อมต้องการกำลังใจมากทีเดียว เช่น เขากำลังนอนซมอยู่ ถ้าเห็นมีใครไปเยี่ยม เขาจะกระปรี้กระเปร่าขึ้น ดีไม่ดีถ้าคนที่ไปเยี่ยมนั้นเป็นเพื่อนรัก หรือคนที่เขากำลังคิดถึงอยู่ด้วยแล้ว เพียงแต่บอกว่า "หายเถอะนะ ฉันไม่อยากเห็นเธอนอนป่วยอยู่อย่างนี้เลย" เขาอาจจะหายป่วยได้อย่างน่าพิศวง กำลังใจนี้เป็นสิ่งสำคัญมาก ฉะนั้น เมื่อเราทราบว่า เพื่อนเรา

หรือคนที่รู้จักกับเราไม่สบาย ถ้ามีเวลาควรรีบไปเยี่ยมทันที จะทำให้เขาดีใจมากและเมื่อเขาหายแล้ว แน่นอนเขาจะไม่ลืมเราและจะพูดถึงเรา ชมเชยเราทั้งต่อหน้าและลับหลังตลอดไป ทั้ง ๆ ที่บางทีเราอาจจะจากเขาไปไกลแสนไกล แต่เขาก็ยังพูดถึงเราอยู่ก็เพราะสายสัมพันธ์ของเรานั่นเอง

คำว่า, "สายสัมพันธ์" นี้ข้าพเจ้าคิดขึ้นเอง ใครอยากจะเรียกว่า "หลักมนุษยสัมพันธ์" หรือ "กลวิธีสร้างมิตร" ก็ได้ ข้าพเจ้าไม่ถือว่าผิดแต่อย่างใดเพราะมีลักษณะคล้าย ๆกัน ความจริงแล้ว "สายสัมพันธ์" คือวิธีที่จะให้คนอื่น รัก เคารพและนับถือเรานั้นมีอยู่มากทีเดียว แต่ได้นำมากล่าวไว้ในที่นี้เพียง ๔ ข้อ พอเป็นแนวทางสำหรับเพื่อนบ้านปฏิบัติต่อเพื่อนบ้าน ผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อผู้น้อย ผู้น้อยปฏิบัติต่อผู้ใหญ่ หรือคนแก่ปฏิบัติตามหลักสายสัมพันธ์นี้ก็จะเป็นคนทันสมัยขึ้น แม้หนุ่ม ๆ สาว ๆ จะนำสายสัมพันธ์ หรือกลวิธีสร้างมิตรนี้ไปเป็นหลักในการคบเพื่อนก็ยิ่งดี เพราะสายสัมพันธ์ทั้ง ๔ ข้อนี้ ข้าพเจ้าคิดออกมาจากธรรมของพระพุทธศาสนา จึงเหมาะกับคนทุกเพศทุกวัย

คนเราจะรัก เคารพ นับถือ และคิดถึงกัน ก็ด้วยน้ำใจอันเสียสละ พูดจาไพเราะอ่อนหวาน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และรักใคร่เพื่อนฝูงสม่ำเสมอดังที่กล่าวมาแล้วนั้น เพราะเงินซื้อน้ำใจกันไม่ได้ และบางคนรูปร่างหน้าตาดี ๆ แต่ถ้าจิตใจปราศจากศีลธรรมแล้ว ก็เป็นที่น่าเกลียด น่ากลัว น่าขยะแขยง และหาเป็นที่ปรารถนาจะคบค้าสมาคมของผู้ใดอย่างจริงใจและยืนนานไม่

ข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่า สายสัมพันธ์ทั้ง ๔ ข้อนี้ จะทำให้ผู้ปฏิบัติอยู่กับเพื่อนฝูงได้อย่างอบอุ่นใจ และเป็นที่ปรารถนาของสังคม อยู่เขาก็รัก จากไปเขาก็คิดถึง

ข้าพเจ้าขอสรุปเข้ากับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาคือ *สังคหวัตถุ* (ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน) ตามลำดับข้อดังนี้

สายสัมพันธ์ข้อที่ ๑ คือ *ทาน*

สายสัมพันธ์ข้อที่ ๒ คือ *ปิยวาจา*

สายสัมพันธ์ข้อที่ ๓ คือ *อัตถจริยา*

สายสัมพันธ์ข้อที่ ๔ คือ *สมานัตตตา*

หมอดู ดูหมอ

พระมหาสุวรรณ สุวณฺโณ

คำว่า **หมอดู** คือผู้เรียนรู้ในทางการดูหมอ หรือโหราศาสตร์ วิชาโหราศาสตร์นี้มีมาตั้งแต่เมื่อใด ใครเป็นบุรพาจารย์ ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะบอกเป็นตัวเลข และตัวอักษรใด ๆ ให้แน่ชัดลงไปได้ แต่สามารถบอกได้ว่า วิชาโหราศาสตร์ เป็นที่เชื่อถือกันมาแล้วในหมู่ชนชาวอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วรรณะกษัตริย์ ก่อนการเสด็จอุบัติของเจ้าชายสิทธัตถะ เพราะตำราทางพระพุทธศาสนา กล่าวไว้ว่า หลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะ ประสูติได้ ๕ วัน พระเจ้าสุทโธทนะ ผู้ทรงเป็นพระชนก โปรดให้ชุมนุมพระญาติวงศ์และเสนามาตย์ และเชิญพราหม์ร้อยแปดคนมาฉันโภชนาหาร ทำมงคลทำนายพระลักษณะ และโชคชะตาแห่งเจ้าชายน้อยนั้น

สำหรับประชากรในประเทศไทยเรา ก็เป็นที่ยอมรับกันว่า คนเป็นจำนวนมาก มีศรัทธาและเชื่อถือในเรื่องของ

การทำนายทายทักตามกระบวนการของวิชานี้ ก็ๆ หนึ่งซึ่งเป็นผลิตผลของโหราศาสตร์ รู้สึกว่าพวกเราจะได้ยินกันบ่อยที่สุด และกลายเป็นคำสำหรับปลอบใจตัวเองและคนอื่น ในเมื่อเกิดความล้มเหลวในชีวิต หรือการงานว่า "แล้วแต่ดวง" วิธีการอื่น ๆ เราก็ได้เห็นได้ยินกันจนเป็นเรื่องธรรมดา ๆ ไป เช่น การผูกดวง การวางศิลาฤกษ์ การเจิมป้าย เป็นต้น

นับตั้งแต่บรรทัดนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าใคร่ขอให้ท่านผู้เป็นพุทธศาสนิกชน ได้กรุณาพิจารณาดูว่า เกี่ยวกับเรื่องโหราศาสตร์ พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นศาสดาแห่งพระพุทธ-ศาสนาทรงค้านหรือสนับสนุนไว้หรือไม่อย่างไร

ในขุททกนิกายชาดก เอกนิบาต พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๗ หน้า ๑๖ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

นกฺขตฺตํ ปฏิมาเนนฺตํ อตฺโถ พาลํ อุปจฺจคา
อตฺโถ อตฺถสฺส นกฺขตฺตํ กึ กริสฺสนฺติ ตารกา.

ประโยชน์ได้ล่วงเลย คนเขลา ผู้มัวถือฤกษ์อยู่ เพราะประโยชน์เป็นฤกษ์ของประโยชน์นั่นเอง ดาวทั้งหลายจักทำอะไรได้.

ในพระสุตตันตปิฎก เล่ม ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ทั้ง ๑๓ สูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสพาดพิงถึงเรื่องโหราศาสตร์ ทั้งนั้น จะขอเล่าเนื้อความบางตอนในพรหมชาลสูตร พอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จจากกรุงราชคฤห์ ไปยังเมืองนาลันทา พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ ในขณะเดียวกันนั้นก็มีนักบวชศาสนาเชน คือ สุปปิยปริพาชก กล่าวติเตียนพระรัตนตรัย โดยเอนกปริยาย ส่วนพรหมทัตตมานพผู้ศิษย์กล่าวชมพระรัตนตรัย โดยเอนกปริยายเช่นกัน เมื่ออาจารย์กับศิษย์มีถ้อยคำอันเป็นข้าศึกแก่กันและกันโดยตรงปานฉะนี้แล้ว จึงเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ สำหรับหมู่แห่งภิกษุผู้ร่วมเสด็จ ถึงกับนำมาถกกันในที่พักแรม พระศาสดาทรงทราบเรื่องราว จึงตรัสสอนภิกษุ โดยทรงสอนจุลศีล ๒๖ ข้อ มัชฌิมศีล ๑๐ ข้อ และมหาศีล ๗ ข้อ ว่าอย่าหวั่นไหว ในคำติหรือชมของปุถุชน เพราะเขากล่าวติหรือชมเพียงศีลเท่านั้น ดังตัวอย่างในมหาศีล มีว่า

(๑๙) ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกอย่างหนึ่ง เมื่อปุถุชนกล่าวชมตถาคต พึงกล่าวเช่นนี้ว่า

๑. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิด ด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันอาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทายอวัยวะ ทายนิมิตร ทาย-อุปบาต ทำนายฝั่น ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีซัดแกลบบูชาไฟ ทำพิธีซัดรำบูชาไฟ ทำพิธีซัดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพลีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์ ฯ.

(๒๐) ๒. พระมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันอาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิด ด้วยดิรัจฉานวิชาเห็นปานนั้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ไม้พลอง ผ้า ศาสตรา ดาบ ศร ธนู อาวุธ สตรี บุรุษ กุมาร กุมารี ทาส ทาสี ช้าง ม้า กระบือ โคอสุภะ แพะ

อาวุธ สตรี บุรุษ กุมาร กุมารี ทาส ทาสี ช้างม้า กระบือ โคอสุภะ โค แพะ แกะ นกกระทา เหี้ย ตุ่น เต่า มฤค ฯ

(๒๑) ๓. พระสมณโคดมเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นอย่างสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันอาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยาตราทัพ ว่าพระราชาจักยกออกไม่ยกออก พระราชาภายในจักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาพระองค์นี้จักมีชัย พระราชาพระองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ ๆ

(๒๒) ๔. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวก ฉันอาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชาเห็นปานนี้คือ พยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส สุริยคราส นักษัตรคราส ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ จักเดินถูกทาง ผิดทาง จักมีอุกกาบาต ดาวหาง แผ่นดินไหว ฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น จักตก

จักกระจ่าง จันทรคราส จักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ดาวนักษัตร เดินถูกทาง จักมีผลเป็นอย่างนี้ เดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวหาง แผ่นดินไหว ฟ้าร้อง จักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และนักษัตรขึ้น ตก มัวหมอง กระจ่าง จักมีผลเป็นอย่างนี้ ฯ

(๒๓) ๕. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิด ด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่ สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันอาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี ฝนแล้ง ภิกษาหาได้ง่าย หาได้ยาก จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนน คำนวณ นับประมวล แต่งกาพย์ โลกายตศาสตร์

(๒๔) ๖. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันอาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อาวาหมงคล

ฤกษ์วิวาหมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ ให้ลิ้นกระด้าง ให้คางแข็ง ให้มือสั่น ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์พ่นไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ

(๒๕) ๗. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันอาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ ป้องกันบ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลับเป็นกะเทย ทำพิธีปลูกเรือน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมนต์ รดน้ำมนต์ ทำพิธีบูชาไฟ ปรุงยาสำรอก ปรุงยาถ่าย ปรุงยาถ่ายโทษเบื้องบน โทษเบื้องล่าง แก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ปรุงยาตา ปรุงยานัตถุ์ ปรุงยาทากัด ปรุงยาทาสมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใช้ยาชะแผล ฯ

วิจารณ์ของผู้เขียน

ข้าพเจ้าไม่ได้ปฏิเสธว่า วิชาโหราศาสตร์ไม่มีอยู่ในโลกนี้ แต่ก็มิได้ยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของศาสตร์นี้ ในเมื่อศาสตร์ใด ๆ ยังมีชีวิตอยู่คู่กับสังคมมนุษย์ ก็แสดงว่ามีผู้ทรงไว้ซึ่งความมีเป็นของศาสตร์นั้น ๆ เป็นธรรมดา สำหรับโหราศาสตร์ในประเทศไทย มีผู้ทรงไว้ หรือพูดง่าย ๆ คือ *หมอดู* เป็นทั้งเพศฆราวาส และ *พระภิกษุในพระพุทธศาสนา*

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นพระภิกษุ รูปหนึ่งในพระพุทธศาสนา ฆราวาสเขาจะเป็นหมออะไรข้าพเจ้าไม่ข้องใจ แต่สำหรับพระภิกษุผู้มีหน้าที่ประกาศพระสัทธรรมของพระพุทธ-เจ้ากลับมาหมกมุ่นอยู่ในศาสตร์ของศาสนาอื่นนี่สิ เป็นเรื่องที่น่าคิด

ถ้าจะพิจารณาตามทรรศนะของอภิปรัญญา หรือ Metaphysics แล้ว โลกที่เราอาศัยอยู่นี้ เป็นเพียงจุด ๆ หนึ่งของจักรวาลเท่านั้น ถูกห้อมล้อมด้วยดวงดาวอื่น ๆ อีกมากมายเป็นที่ทราบกันดีว่า โลกเรานอกจากจะหมุนรอบดวงอาทิตย์แล้ว ยังหมุนรอบตัวเองอีกด้วย คราใดที่ซีกของโลกซึ่งเราอาศัยอยู่นี้ หมุนเข้าหาดวงอาทิตย์ก็ได้รับแสงสว่าง

สมมติเรียกกันว่า เวลากลางวัน และเมื่อมันหันหลังให้ดวงอาทิตย์ได้รับแสงสว่างจากดวงอาทิตย์น้อย ก็เกิดความมืดขึ้นมา สมมติเรียกว่า เวลากลางคืน เพื่อความสะดวกบางประการในการเป็นอยู่จึงสมมติกันว่าเป็น ๑ วัน และกว่าโลกจะหมุนรอบดวงอาทิตย์ได้รอบหนึ่งก็กินเวลาถึง ๓๖๕ วัน แล้วปราชญ์ท่านนับเป็น ๑ ปี โดยแบ่งแยกออกเป็น ๑๒ เดือน แต่ละเดือนแบ่งออกเป็น ๔ สัปดาห์ แต่ละสัปดาห์แยกออกเป็น ๗ วัน แต่ละวัน แยกออกเป็น ๒๔ ชั่วโมง แต่ละชั่วโมงแยกออกเป็น ๖๐ นาที แต่ละนาทีแยกออกเป็น ๖๐ วินาที และก็สมมติกันต่อไปว่า แต่ละวันนั้นมันช่างเหมือนกันเสียเหลือเกิน มีสว่างแล้วก็มีมืด จึงสมมติเรียก ๑ คือ วันอาทิตย์- ๗ คือวันเสาร์ ในกรณีของเดือนและปีอีกนั่นแหละ สมมติกันเป็น (เดือนไทย) มกราคม–ธันวาคม ส่วนปีก็เริ่มเรียกปีแรกเป็นชวด อวสานลงด้วยปี กุน ดวงดาวต่าง ๆ ก็เหมือนกันทั้ง ๆ ที่มันมีเป็นอยู่ตามธรรมชาติของมัน นักดาราศาสตร์ก็มาสมมติชื่อขึ้นเสียเป็นต่าง ๆ นานา

ยิ่งไปกว่านั้นผู้ฉลาด ยังได้ใช้จินตภาพ ของตัวเองเพ้อฝัน คิดตั้งชื่อเทวดา ยักษ์มารขึ้น และบรรจุเข้าว่าการประ

จำวัน เดือน ปี และเวลา ที่นักดาราศาสตร์ ได้สมมติชื่อขึ้นไว้แล้วนั้นตั้งตัวเลขประจำ เทวดา ยักษ์ มาร ตามจินตนาการของตัวเอง แล้วบวก ลบ คูณ หาร เศษเหลือ เท่าใดทำนายตามคำที่ตนได้ฝันเขียนเอาไว้นั้น เพื่ออะไร ? แรก ๆ ก็เพื่อประโยชน์ในการปกครอง ของชนกลุ่มน้อยนั้นเอง แต่ต่อมามีสมาชิกของกลุ่มชนเพิ่มมากขึ้น บุคคลผู้ถูกหลอกก็เพิ่มจำนวนขึ้นเป็นเงาตามตัว ผู้ริเริ่มจึงกลายเป็นผู้วิเศษทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ ถูกเรียกว่านักโหราศาสตร์ ขอให้เรามาคิดดูให้ดีว่า มนุษย์เราก็มีกระบวนการของชีวิต เหมือนกับสัตว์ประเภทอื่นทั่ว ๆ ไป เป็นผลผลิตของการอยู่ร่วมกันระหว่างชายกับหญิง มีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเหมือนกัน แต่มีเอกลักษณ์ที่พิเศษหน่อยตรงที่ว่า มนุษย์เจริญขึ้นในแนวตั้ง จึงเรียกตัวเองว่าเป็นสัตว์ประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลาย ส่วนเอกลักษณ์พิเศษอีกอย่างที่ว่า ยิ้มได้ ซึ่งสัตว์ประเภทอื่น ไม่มีความสามารถจะยิ้มได้ เหมือนเรานั้นข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เพราะในเมื่อเราไม่รู้ภาษาสัตว์ เราจะรู้ได้อย่างไรว่าสัตว์เหล่านั้นยิ้มได้ หรือไม่โดยวิธีใด ในเมื่อมนุษย์เราก็ทรงสภาพอยู่ตามวิถีแห่งชีววิทยาอย่างที่กล่าวแล้ว สมควร

ละหรือที่จะยอมอยู่ใต้เบื้องบาทของจินตภาพ แห่งนักโหราศาสตร์ ?

ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าสลดเป็นที่ยิ่ง เมื่อได้เห็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาส่วนหนึ่งผู้ซึ่งอาศัยฟอร์ม แห่งบรรพชิตเลี้ยงชีพด้วยลาภสักการะ เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่คนเขลาคือ ผู้มืดต่อสัจธรรม หยิบยื่นให้ หลงงมงายประกาศ เผยแพร่ ลัทธิและศาสนาอื่นเป็นชีวิตจิตใจบางท่านใน บางวัดถึงกับขึ้นป้ายประจานตัวเองอย่างสวยงาม "พระอาจารย์........ ....รับทำนายโชคชะตา สะเดาะเคราะห์ ตั้งศาลพระภูมิ ทุกวันเว้นวันพระ" ภายในกุฏิของท่านเหล่านั้น แทนที่จะมีตำรับตำราทางศาสนาไว้ศึกษาหาความรู้ เกี่ยวกับพระธรรมวินัย แต่กลับเต็มไปด้วยตำราโหราศาสตร์ แน่นขนัดไปด้วยเครื่องมือในการหลอกลวงชาวบ้าน ผู้หลงเชื่อจนลืมหูลืมตาไม่ขึ้น ที่โต๊ะหมู่บูชา จะประดิษฐานไว้เฉพาะองค์พระปฏิมากร เท่านั้นหาพอไม่ ต้องแถมด้วยเทวรูปปางต่าง ๆ เพื่อสะดวกแก่อาชีพยิ่งขึ้น

ธรรมดาของมนุษย์ปุถุชน มีอยู่ว่า เมื่อถูกยกย่องสรรเสริญแล้วมักจะจมไม่ลง เกิดมิจฉาทิฏฐิขึ้นอย่างใหญ่หลวง

ดังเช่น เจ้าลัทธิต่าง ๆ ในสมัยพุทธกาล แสดงทิฏฐิมากมายต่อพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า เหตุแห่งกลัวขายหน้า ลูกศิษย์ตัวเองนั่นเทียว เจ้าทิฏฐิหนึ่งได้ชื่อว่าอมราวิกเขปิกทิฏฐิ เพราะพูดซัดส่ายไปมาเหมือนปลาไหล ถ้าจะตอบตรง ๆ ก็กลัวผิดจึงได้แต่ปฏิเสธตลอด เช่น ความเห็นของเราว่า "อย่างนี้ก็มิใช่ อย่างนั้นก็มิใช่ อย่างอื่นก็มิใช่ ไม่ใช่อย่างอื่นก็มิใช่ มิใช่ไม่ใช่ก็มิใช่" (It is neither this nor non-that nor both no neither) พระอาจารย์เหล่านี้ก็เหมือนกัน เมื่อถูกสาวกซักเข้ามาก ๆ แล้วก็ไม่มีทางที่จะยอม ต้องดิ้นหาคำตอบให้ได้ จนบางครั้งถึงกับตั้งศาสนาใหม่ ใกล้ ๆ กับศาสนาพุทธขึ้นมาก็มี

ข้าพเจ้ามีความคิดอยู่ว่า ผู้ที่เข้าหาพระหมอดูนั้น ส่วนมากเป็นบุคคลที่มีปัญหาชีวิต นับว่าเป็นโอกาสอันสวยงามยิ่งในอันที่จะป้อนสัจธรรมให้เขาได้ลิ้มรสบ้าง เขาอยู่ในโลกแห่งความมืดมานานแล้ว ควรจะโปรดให้เขาได้เห็นแสงสว่างแห่งพระธรรมบ้าง มิใช่ไปซ้ำเติมเขา โดยที่คนยิ่งใจไม่ดีอยู่ ยิ่งโดนขู่ พระศุกร์เข้า พระเสาร์แทรก พระราหูทับ อย่างนี้ก็เห็นที่จะต้องจมจุ่มอยู่ในโลกแห่งความเขลา ตลอดชีวิตเท่านั้นเอง

ในฐานะที่เราเป็นพุทธศาสนิกชน เชื่อในหลักกรรม คือการกระทำของตัวเอง เพียงแต่เทศนา เรื่อง กรรม ๑๒ คือ กรรมให้ผลในภพนี้ กรรมให้ผลต่อเมื่อเกิดในภพหน้า กรรมให้ผลในภพสืบ ๆ ไป กรรมให้ผลสำเร็จแล้ว กรรมแต่งให้เกิด กรรมสนับสนุน กรรมบีบคั้น กรรมตัดรอน กรรมหนัก กรรมชิน กรรมเมื่อจวนเจียน กรรมสักว่าทำ ทั้ง ๑๒ ชนิดนี้ ครอบคลุม การกระทำของมนุษย์ทั้งหมดไว้ การที่มีผู้กล่าวว่า ทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วได้ดีมีถมไปนั้น เป็นการกล่าวของผู้ตีค่าผิดเป็นอย่างยิ่ง เพระกรรมมีค่าอยู่ในตัวเองแล้ว (intrinsic) วิบากของกรรมย่อมอยู่เหนือ ค่าทางเศรษฐกิจ หรือยศฐาบรรดาศักดิ์ใด ๆ ในทุกกาละ และเทศะ คำกล่าวที่ว่านั้นจึงเป็นอันตกไป (invalid) แค่นี้ก็เห็นจะพอโปรดได้หรอก ไม่เช่นนั้นแล้ว พวกท่านจะเถียงเขาได้ไหม เมื่อมีใครกล่าวว่า *นี่แหละคือจุดบอดจุดหนึ่ง ในการเผยแพร่พระสัทธรรมของพระพุทธองค์ ! หรือพวกท่านยังยินดีในภาพพจน์แห่งแพะตาบอดเป็นจ่าฝูงนำแพะตาบอด ในการแสวงหาแดนเกษตรกระนั้นหรือ ?*

ภายใต้กฎของความเป็นไป

พระมหาชาติชาย บุพศิริ

ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมสืบเนื่อง "มาจาก" และ "กลับคืน" ไปสู่ "มูลเหตุ" ซึ่งเป็นที่มาเหมือนกัน ความตายเป็นเพียงการพักผ่อนของวิญญาณที่เหน็ดเหนื่อย สรีระร่างกายเป็นเพียงแต่ยืมเขามาเท่านั้น.... จากดิน น้ำ ไฟ ลม ในที่สุดก็แตกสลายไป........ชีวิตและความตาย เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสภาวะธรรม.......... ความดี ความงาม คุณธรรม และกิติคุณ เป็นสารัตถะที่แท้จริง เป็นธรรมชาติที่ไม่ตาย ยังปรากฏอยู่ตลอดไป........ขอให้ดวงวิญญาณของคุณโยมแม้น ซึ่งข้าพเจ้านับถือท่านเป็น "บุพการี" จงสถิต ณ สุคติภพนั้นเทอญ.

ความตายเป็นการสิ้นสุดของความมีชีวิต ชีวิตเป็นของสั้น ไม่ช้าก็สิ้นสุดไป ชีวิตเมื่อวันวาน ในอดีตถูกลืมไปอย่างรวดเร็ว มนุษย์เกิด เติบโต ต่อสู้ดิ้นรน แล้วก็สร้าง แต่ในที่สุดก็ยอมแพ้ต่อสิ่งเดียว คือความตาย ทิ้งความอาลัยอาวรณ์ไว้แก่ผู้อยู่ข้างหลัง เนื่องจากความสัมพันธ์ได้ขาดสบั้นลง จึงไม่สามารถจะทราบได้ว่า ผู้ที่ตายไปแล้วเป็นอย่างไรกันแน่ ทุกคนต่างพิศวง และอัศจรรย์ใจ แล้วก็พากันค้นหาความจริงกันต่อไป

น่าประหลาดใจที่ว่า ตามทรรศนะของนักปราชญ์ส่วนมากได้มีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่าตายแล้วเกิด นับแต่นักปรัชญาชาวกรีกยุคแรกเป็นต้นมากระทั่งปัจจุบัน แต่ก็ไม่สามารถจะพิสูจน์ความจริงข้อนี้ได้ เป็นแต่เพียงสร้างทฤษฎีขึ้นมาโดยการคิดค้นหาเหตุผลเท่าที่เขาเห็นว่าเหมาะสมที่สุดในยุคของเขา เมื่อกาลเวลาได้ผ่านพ้นไป ก็ยิ่งเพิ่มความสงสัยแก่มวลมนุษย์มากยิ่งขึ้น แต่มนุษย์ก็ยังตกอยู่ในความมืดมน-อนธการ กระหายเพื่อที่จะทราบความลึกลับข้อนี้อย่างมิหยุดยั้ง

เมื่อหาเหตุผลไม่ได้ มนุษย์บางพวกก็ได้สร้างทฤษฎีของตนขึ้นใหม่ว่า เรื่องชาตินี้ชาติหน้าหรือนรกสวรรค์นี้เป็น

เพียงนิยายปรัมปรา เหลวไหล ไร้ความจริง ตัวเรานี้เป็นเพียงวัตถุชิ้นหนึ่งของโลก จิตใจเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดจากกระบวนการทางมันสมอง เมื่อแตกสลายไปแล้ว วัตถุชิ้นนี้ก็จะแยกส่วนต่าง ๆ เข้าสู่สภาพเดิมของมัน ทรรศนะนี้ถือว่าตายแล้วสูญ จิตวิญญาณไม่มี

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล กฎเกณฑ์ ทฤษฎีสภาพความเป็นจริง (ธรรมะ) ทุกอย่างที่ประกาศออกมาล้วนแต่ได้ผ่านการพิสูจน์ ค้นคว้า วิจัยจนรู้แจ้งเห็นจริง (ตรัสรู้) มาแล้วทั้งนั้น โดยองค์พุทธะ

ทรรศนะทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาสอนว่า ร่างกายของเราประกอบขึ้นจากส่วนสำคัญ ๒ อย่างคือ *กาย* และ *จิต* เรียกตามภาษาศาสนาว่า "สังขาร" แปลว่าของผสม กายเป็นวัตถุประกอบไปด้วยธาตุสำคัญ ๆ ๔ ธาตุ คือ ดิน, น้ำ, ไฟ, ลม พึงทราบว่าธาตุทางวิทยาศาสตร์มีแยกออกไปมากกว่านี้ ส่วนทางพระพุทธ-ศาสนาหมายเอาเฉพาะธาตุที่สำคัญ ๆ ด้วยมุ่งหมายเพื่อให้คนฟังเข้าใจง่าย

จิต ไม่สามารถจะมองเห็นได้เหมือนวัตถุ เป็นธรรมชาตินึกคิด มีหน้าที่รับรู้อารมณ์ต่าง ๆ ได้ ๖ ทางคือ ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ, อาการรู้สึกของจิตนี้เรียกว่า *วิญญาณ* แปลว่า ความรู้แจ้ง จิตรับอารมณ์ ๖ ทาง มี.–

๑. ถ้าจิตรับรู้อารมณ์ด้วยตาเรียกว่าจักษุวิญญาณ
๒. ถ้าจิตรับรู้อารมณ์ด้วยหูเรียกว่าโสตวิญญาณ
๓. ถ้าจิตรับรู้อารมณ์ด้วยจมูกเรียกว่าฆานวิญญาณ
๔. ถ้าจิตรับรู้อารมณ์ด้วยลิ้นเรียกว่าชิวหาวิญญาณ
๕. ถ้าจิตรับรู้อารมณ์ด้วยกายเรียกว่ากายวิญญาณ
๖. ถ้าจิตรับรู้อารมณ์ด้วยใจเรียกว่ามโนวิญญาณ

สังขารของเราตกอยู่ภายใต้กฎของไตรลักษณ์ หรืออัตราส่วนที่จะต้องเป็นไปตามลักษณาการ อันเป็นธรรมดาของโลก คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตาสังขารคือกายและจิตผสมกันเข้า ที่ว่าไม่เที่ยงนั้นเพราะว่ามันเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา อาการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปอย่างถี่ยิบ ซึ่งเราเรียกว่าสันตติ คือการสืบต่อ หลักอนิจจังของสังขารตามทรรศนะของพระพุทธองค์นั้น ตรงกับหลักวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นที่ยอมรับในปัจจุบันว่า ร่างกายของเรานี้ประกอบขึ้นด้วย

เซลล์เล็ก ๆ หลายพันล้านเซลล์ และเซลล์เหล่านี้ก็เป็นอนิจจัง คือเกิดมาแล้วก็แก่และตาย แล้วก็เกิดขึ้นใหม่อีก

การเปลี่ยนแปลงของสังขาร ที่เป็นไปอย่างถี่ยิบจนเราไม่สามารถจะทราบได้ว่ามันเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรในขณะนั้น เมื่อกาลเวลาผ่านไป จึงจะปรากฏให้เราเห็นอาการของมันชัดเจนยิ่งขึ้น เช่นเปลี่ยนจากวัยเด็กมาสู่วัยหนุ่มสาว วัยกลางคนและวัยชรา

ทีนี้ มาถึงจุดจบของชีวิตที่เราเรียกกันว่าตาย ความจริงเป็นแต่เพียงการเปลี่ยนแปลงอย่างหนัก จนขาดสันตติคือการสืบต่อกัน แล้วการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ได้เกิดการสั่นสะเทือนอย่างหนัก จิตซึ่งเคยอาศัยกายอยู่ มีอิทธิพลเหนือกาย เมื่อเกิดการชะงักของสันตติก็จำเป็นต้องสะท้อนหนี

คำถามที่ว่าตายแล้วจะเกิดหรือไม่? คำตอบตามทรรศนะของพระพุทธองค์ก็คือ ถ้าสัตว์ผู้ตายยังมีกิเลสตัณหาอยู่ก็ต้องเกิดต่อไป แต่ถ้าสัตว์ผู้ตายสละและตัดขาดสิ่งเหล่านี้ได้แล้วก็ไม่เกิดอีก แต่จะเข้าสู่ภาวะที่เรียกว่า "นิพพาน"

ปัญหามีว่า ถ้าเกิดอะไรจะไปเกิด? คำตอบก็คือ จิตเพราะกิเลสตัณหาเป็นเหตุให้ทำกรรม กรรมให้ผลคือวิบาก

ถ้าทำกรรมดีก็ไปเกิดในภูมิที่ดี ซึ่งเรียกว่า *สุคติภูมิ* ถ้าทำกรรมชั่วก็ไปเกิดในภูมิที่ชั่ว เมื่อหมดวิบากแล้วตัณหาก็ผลักดันจิตให้หมุนเวียนต่อไป เราเรียกกฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิดนี้ว่า *"ไตรวัฏฏ์"* คือ *กิเลส กรรม* และ *วิบาก*

พิสูจน์เรื่องปรภพ

เพื่อเป็นการพิสูจน์เรื่องปรภพ หรือชาติหน้าให้แจ่มชัดยิ่งขึ้น เราอาจจะอาศัยการพิสูจน์ได้ ๓ วิธี คือ

๑. **พิสูจน์โดยวิธีประจักษ์** เนื่องจากปรภพมีธาตุกรรมวิบาก บรรยากาศ อุณหภูมิ และสิ่งแวดล้อมที่จะอำนวยให้แก่สิ่งมีชีวิตแตกต่างจากภพเรานี้ เราจึงไม่อาจจะสัมผัสได้ด้วยอายตนทั้ง ๕ แต่จะสัมผัสได้ด้วยอายตนะที่ ๖ คือ *ใจ* และใจที่จะสัมผัสได้ต้องเป็นใจที่ขัดเกลามาแล้ว คือ อย่างต่ำต้อง *จตุตถฌาน* ซึ่งภาวะของใจจะต้อง *"ควรแก่การงานในการน้อมไปเพื่อทิพยจักษุ"* ฉะนั้นผู้ที่ต้องการพิสูจน์ปรภพด้วยวิธีประจักษ์จะต้องสร้างฌานสมาบัติให้เกิดมีในตนก่อน

๒. **พิสูจน์ด้วยวิธีอนุมาน** คือใช้เหตุผล เช่น มีอดีตก็มีปัจจุบัน ปัจจุบันเป็นเหตุให้มีชาติหน้า ปีก่อน ปีนี้ ปีหน้า, เดือนก่อน เดือนนี้ เดือนหน้า, วานนี้ วันนี้ วันหน้า

วัฏฏสงสาร เป็นเพียง *"ช่วงระยะที่ไม่แจ่มชัด"* เป็น *อวิชชา* (มีอวิชชาเป็นฉนวนกั้น) อุปมาเหมือนน้ำขุ่น เราไม่สามารถจะมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ใต้น้ำได้ ซึ่งการมองไม่เห็นของเราไม่ได้หมายความว่าสิ่งต่าง ๆ ใต้น้ำไม่มี แต่ถ้าน้ำใสแจ๋วตกตะกอน และมีแสงสว่างส่องลงไปถึง เราก็สามารถจะมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ใต้น้ำได้

๓. **เชื่อในตถาคตโพธิสัทธา** คือเชื่อตามท่านผู้เห็นปรภพมาก่อนเรา คือ องค์ตถาคตตามที่พระองค์ท่านนำมาตรัสบอก เหมือนนักวิทยาศาสตร์ผู้ที่ผ่านการค้นคว้าวิจัยมาแล้วว่าเป็นจริง นำมาสอนเรา เราก็ต้องเชื่อ ความเชื่อในบุคคลแม้ในสมัยวิทยาศาสตร์นี้ เราก็ต้องอาศัยความเชื่อประเภทนี้เป็นมูลฐาน เราเชื่อเพราะพระพุทธองค์ได้ทรงผ่านการทดลองสิ่งที่เร้นลับต่าง ๆ มีเรื่องปรภพเป็นต้น โดยอาศัยอำนาจฌานสมาบัติที่พระองค์ทรงบรรลุ และนอกจากพระองค์แล้ว ท่านอื่น ๆ ที่ได้ฌานสมาบัติก็ย่อมผ่านการทดสอบและรับรองว่าปรภพมีจริง

ความจริงพระพุทธองค์ได้ทรงย้ำเรื่องปัจจุบันมากกว่าเรื่องอดีตและอนาคต คือให้ลืมอดีตที่ผ่านมาเสีย อย่าไปคิด

ถึงมันและอย่าไปพะวงถึงอนาคตมากเกินไป แต่ให้สำรวจดูปัจจุบันให้มาก ๆ ว่าภารกิจที่เราจะทำในวันนี้ มีอะไรบ้าง ให้รีบทำให้สำเร็จลุล่วงไปเสียให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะวันนี้เป็นเพียงความฝัน พรุ่งนี้เป็นเพียงมโนภาพ แต่ความสุขในวันนี้จะทำให้เมื่อวานนี้เป็นความฝันอันแสนหวาน และมองเห็นชีวิตทุก ๆ วัน พรุ่งนี้เต็มไปด้วยมโนภาพแห่งความสมหวัง *ในยามที่แสร้งอดกลั้นไปเสียได้เช่นนี้ ทำให้จิตใจค่อยกล้าแข็ง ที่มืดอยู่ก็สว่างขึ้น มองเห็นเป็นหน้าที่ มองเห็นความ-ตายเป็นการออกไปเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวใหม่ มองเห็นชีวิตมีค่าควรแก่การทำความดี เพื่อให้มีเครื่องระลึกแห่งชีวิตอยู่ไม่รู้สูญ.*

เรื่องราวของสตรีในพระพุทธศาสนา

โดย

คณะครูปริยัติธรรม วัดมัชฌันติการาม

โลกมนุษย์เรานี้ ถึงแม้จะมีคนอยู่หลายพันล้านคน แต่ก็แยกได้เป็น ๒ คือผู้หญิงและผู้ชาย ในเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การปกครอง และแม้ในเรื่องศาสนาก็มีประวัติที่เกี่ยวกับทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เช่น ฝ่ายชายก็มีพระอัญญาโกณฑัญญะ พระสารีบุตร พระโคคลัคลานะ อนาถบิณฑิกเศรษฐีและจิตตคฤหบดีเป็นต้น ฝ่ายหญิงก็มีพระนางปชาบดี นางอุบลวรรณา นางสุชาดา และนางวิสาขาเป็นต้น

อนึ่ง ในเรื่องสุชาดาผู้มัวเมาในรูป นายช่างไม้กล่าวกับพวกมฆะมาณพว่า "นาย พวกท่านพูดอะไร ? เว้นพรหมโลก

เสียสถานที่อื่น ชื่อว่า เป็นที่เว้นมาตุคามย่อมไม่มี พวกท่านจงรับเอาช่อฟ้าเถิด เมื่อเป็นเช่นนั้น การงานของพวกเราก็จักถึงความสำเร็จ" ดังนั้น กิจการทุกอย่างถ้ามีความร่วมมือกันทั้งหญิงและชาย ก็ย่อมสำเร็จไปลุล่วงไปด้วยดี

หญิงและชายใครเก่งกว่ากัน ใครดีกว่ากัน เป็นปัญหาที่มีผู้ถกเถียงกัน บางคนก็ว่าผู้หญิงดีกว่าผู้ชาย บางคนก็ว่าผู้ชายดีกว่าผู้หญิงด้วยเหตุผลที่ค่อนข้างจะเข้าข้างตัวเอง แต่สำหรับมติทางพุทธศาสนาเห็นว่า คนจะดีเพราะชื่อก็หาไม่ จะดีเพราะโคตรก็หาไม่ แต่คนดีได้ด้วยการประพฤติปฏิบัติที่ดีเป็นคนดีได้ด้วยการกระทำของตัวเอง และในทางตรงกันข้ามจะเป็นคนชั่วก็ด้วยการกระทำของตัวเอง ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่นบางคนเกิดมาในตระกูลที่ดีเป็นเศรษฐีมีเงิน พ่อแม่ก็ตั้งชื่อให้อย่างไพเราะเพราะพริ้ง แต่ลูกก็ประพฤติตัวไม่ดี ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ นำความเดือดร้อนมาให้พ่อแม่อยู่เสมอ แบบนี้ถึงแม้จะเกิดมาในตระกูลที่เลอเลิศเพียงใดก็ต้องได้ชื่อว่าเป็นคนเลว แต่บางคนเกิดมาในตระกูลต่ำต้อยแต่มีความอุตสาหะพยายามในการศึกษาเล่าเรียน ขยันในการประกอบอาชีพ มีความโอบอ้อมอารี ซื่อสัตย์สุจริตต่อเพื่อนฝูง

เขาก็ได้ชื่อว่าเป็นคนดี ถึงแม้จะมีฐานะไม่ร่ำรวยมากนักแต่ก็เป็นที่รัก เคารพ นับถือของสัตบุรุษ

ในการเขียนครั้งนี้ คณะครูสำนักเรียนสาขาวัดมัชฌันติการาม ยึดหลักธรรมที่ว่า "ปคฺคณฺเห ปคฺคณฺหารหํ สรรเสริญผู้ที่ควรสรรเสริญ" จึงได้เลือกเขียนเรื่อง "เรื่องราวของสตรีในพุทธศาสนา" เพื่อนำเรื่องราวของผู้หญิงที่มีกระจัดกระจายอยู่มารวมไว้ในที่เดียวกัน ที่ไม่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ชายในพุทธศาสนาก็เพราะเรื่องผู้ชายมีปรากฏอยู่โดยทั่วไปแล้ว เช่น ในหนังสือพุทธานุพุทธประวัติ ๘๐ องค์ และอนุพุทธประวัติ ๘ องค์เป็นต้น ดังนั้นในที่นี้จึงไม่กล่าวถึงผู้ชายเว้นแต่ว่าเรื่องราวจะเกี่ยวไปถึงกัน

เรื่องผู้หญิงในพุทธศาสนามีอยู่มากเรื่อง ถึงอย่างไรก็ไม่สามารถที่จะนำมากล่าวถึงได้หมดทุกคน เพราะถ้าทำอย่างนั้นหนังสือก็จะโตกว่านี้หลายเท่า จึงขอกล่าวถึงผู้หญิงในสมัยพุทธกาลพอสมควรเพียง ๑๘ เรื่อง หวังว่าคงเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านบ้างพอสมควร เพราะอย่างน้อยที่สุดก็ได้ทราบเรื่องเหล่านี้มีปรากฏในตำราทางพุทธศาสนา

ขอเชิญผู้หวังความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ติดตามต่อไปตามอัธยาศัย

นางสุชาดา ● พระสถิตย์ ฐิรปญฺโญ

ในครั้งพุทธกาล มีเด็กสาวคนหนึ่งชื่อสุชาดา เป็นธิดาของคหบดีผู้มั่งคั่งแห่งหมู่บ้านเสนานิคม ซึ่งตั้งอยู่ในเขตจังหวัดอุรุเวลาประเทศ ไม่ไกลจากที่พระโคดมทำความเพียรเท่าใดนัก เมื่อโตเป็นสาวขึ้น เธอได้ไปบวงสรวงเทพยดาอันสิงสถิตอยู่ ณ ต้นไทรต้นหนึ่ง อธิษฐานว่า "ถ้าข้าพเจ้าได้สามีอันประกอบด้วยชาติกระกูลสมบัติเสมอกัน และให้มีบุตรชายหัวปีด้วยแล้ว จะทำบวงสรวงท่านด้วยวัตถุราคาแสนกหาปณะทีเดียว"

ต่อมา ความปรารถนาของนางก็สำเร็จ คือได้สามีผู้ถึงพร้อมด้วยรูปสมบัติและฐานะกับทั้งบุตรชายคนหัวปีสมประสงค์ จึงคิดจะแก้บนเทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นไทรโดยกำหนดเวลาเช้าตรู่วันขึ้น ๑๔ ค่ำแห่งเดือนวิสาขะ เธอพร้อมกับคนใช้

หญิงชื่อปุณณะได้ช่วยกันทำข้าวมธุปายาสเตรียมพร้อมเพื่อการบวงสรวง

เช้าตรู่วันนั้น องค์พระสมณโคดมทรงพักผ่อนอิริยาบถอยู่ โคนต้นไทร ขณะนั้นเป็นเวลาที่นางปุณณะซึ่งนายใช้ให้มากวาดบริเวณเพื่อเตรียมพิธี ได้เห็นพระสมณโคดมประทับนั่งอยู่ก็เข้าใจว่าเป็นเทวดาถึงกับขนลุกซู่พลางนึกในใจว่า "วันนี้เทพเจ้าถึงกับลงจากต้นไทรมานั่งคอยพลีกรรมเชียวนะ วันก่อน ๆ ไม่เห็นปรากฏตัวอย่างนี้เลย วันนี้คงอยากเสวยข้าวมธุปายาสกระมัง" เธอดีใจมากถึงกับวิ่งกลับไปบอกนางสุชาดา ๆ ได้ฟังก็โสมนัสเป็นยิ่งนัก รีบแต่งตัวยกเอาถาดทองมาใส่ข้าวมธุปายาสจนเต็มแล้วก็ยกถาดมธุปายาสทูนศีรษะไปพร้อมกับบริวาร

ถึงบริเวณต้นไทร เธอได้พบพระสมณโคดมประทับนั่งอยู่ ด้วยความดีใจยิ่งนักเธอได้น้อมถาดข้าวมธุปายาสเข้าไปด้วยเข้าใจว่าเป็นรุกขเทวดา วางไว้ตรงพระพักตร์แล้วกล่าวว่า "ข้าแต่เทพเจ้า พรของท่านศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก ข้าพเจ้าได้สามีที่ดี และในปีนี้เองข้าพเจ้าได้บุตรชายสมปรารถนา ข้าพเจ้าขอถวายมธุปายาสอันโอชะนี้ซึ่งทำขึ้นด้วยความเพียรสิ้นเงินไปถึง

แสนกหาปณะ ขอเทพเจ้าจงรับไว้เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ข้าพเจ้าตลอดกาลนาน"

พระสมณโคดมประทับนิ่ง เพราะเธออุทิศแก่เทพเจ้า พระองค์ไม่ใช่เทพเจ้า จะรับมธุปายาสไว้ก็เหมือนปลอมตัวเข้ามารับแทน พระองค์จึงตรัสว่า "อาตมาไม่ใช่เทพเจ้า........ อาตมาเป็นสมณะ ขอเธอจงนำไปถวายเทวดานั้นเถิด" สุชาดาทูลว่า "ข้าพเจ้าเคยบวงสรวงตรงนี้...........ตรงโคนต้นไม้นี้ได้ผลเพราะมานั่งที่ตรงนี้" เธอชี้มือไปตรงที่เคยนั่งบวงสรวง "ท่านจะเป็นเทพเจ้าหรือสมณะก็ไม่เป็นไรหรอก ข้าพเจ้าขอถวายข้าวมธุปายาสพร้อมทั้งภาชนะทองรองใส่ ขอท่านจงรับไปตามอัธยาศัยเถิดเจ้าค่ะ" เธอถวายแล้วก็ทูลลากลับ

พระสมณะโคดมทรงถือถาดทองรองข้าปายาส เสด็จตรงไปสู่ฝั่งแม่น้ำเนรัญชราทรงวางถาดไว้บนฝั่งแล้วเสด็จลงสรงน้ำในแม่น้ำ พอสำราญพระวรกายแล้วก็เสด็จขึ้นจากน้ำ ประทับนั่งริมฝั่งโดยทรงผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก ทรงปั้นข้าวปายาสเป็นก้อน ๆ ให้ได้ ๔๙ ก้อนเพื่อจะได้เสวยตลอดสัปดาห์ วันละ ๗ ก้อน

หลังจากพระองค์เสวยเสร็จแล้วทรงนำถาดทองใบนั้นไปลอยในน้ำ ทรงอธิษฐานว่า "ถ้าข้าพเจ้าจะสำเร็จพระโพธิญาณ

ขอให้ถาดทองลอยทวนน้ำขึ้นไป ถ้าจะไม่สำเร็จก็ขอให้ลอยลงไปตามน้ำเถิด" เป็นที่อัศจรรย์ยิ่งนัก ทันทีที่พระองค์ทรงวางถาดได้ไหลทวนน้ำขึ้นไปประมาณ ๘๐ ศอก แล้วก็จมลงไปในน้ำตรงนั้นเอง

สมเด็จพระสมณโคดม หลังจากเสวยข้าวมธุปายาสแล้วก็เสด็จกลับโพธิบัลลังก์ที่ประทับ ทำพระวรกายให้กลับมีพระกำลังขึ้น ทรงเริ่มตั้งความเพียรอันเป็นไปในจิตต่อไปทรงเจริญสมถภาวนา ทำจิตให้เป็นสมาธิแน่วแน่ปราศจากอุปกิเลสคืออารมณ์เครื่องเศร้าหมองแล้วก็ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณในคืนวันเพ็ญวิสาขมาสนั่นเอง

สุชาดา ทราบภายหลังว่าสมณะองค์ที่เธอได้ถวายข้าวมธุปายาสนั้นไม่ใช่ใครอื่นแต่เป็นองค์ศากยะหน่อพุทธางกูรอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์ศาสดาเอกในโลกนั่นเอง ซึ่งเธอเคยทราบว่าเสด็จออกบวช ด้วยบิติหาที่เปรียบมิได้เธอไม่นึกมาก่อนเลยว่าจะเป็นผู้โชคดีได้ถวายพระกระยาหารแด่องค์ศาสดาผู้เป็นจอมแห่งเทวดาและมนุษย์ ซึ่งชาวโลกนับถือกันว่าเป็นทานที่มีอานิสงส์มากที่สุด.

ภัททากัจจานาเถรี พระมหาเกรียงศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ

พระนางภัททากัจจานาเถรี เดิมเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะและพระนางอมิตาในเทวทหะนคร มีพระเชฏฐภาดาหนึ่งพระองค์คือ เจ้าชายเทวทัต ซึ่งต่อมาได้บวชในพระพุทธศาสนาแต่ถูกแผ่นดินสูบ พระนามเดิมของนางนั้นว่า พิมพาหรือยโสธรา พอทรงเจริญวัยแล้วพอที่จะอภิเสกสมรสได้ ทางกรุงกบิลพัสดุ์ก็ได้ส่งทูตมาขอและได้เข้าพิธีอภิเษกสมรสกับเจ้าชายสิทธัตถะ ผู้ซึ่งเป็นมกุฎราชกุมารของเจ้ากบิลพัสดุ์ ต่อมาพระนางก็ได้ประสูติพระราชโอรสหนึ่งพระองค์ คือราหุลกุมาร ที่ได้พระนามเช่นนั้นก็เพราะว่าในขณะที่พระนางทรงประสูตินั้น เจ้าชายสิทธัตถะกำลังสำราญพระกายอยู่ในพระราชอุทยาน พอดีราชอำมาตย์มาทูลว่า

พระนางยโสธราทรงประสูติพระราชโอรสแล้ว ก็ให้นึกรักพระราชโอรสทันที จึงได้ขนานนามว่า "ราหุล" ซึ่งแปลว่า บ่วง หลังจากนั้น เจ้าชายสิทธัตถะได้เสด็จออกบรรพชาจนได้สำเร็จเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นศาสดาเอกในโลกอีกพระองค์หนึ่ง

ต่อแต่นั้นมา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงพระสำราญอิริยาบถและเสด็จไปโปรดประชาชนตามเมืองต่าง ๆ จนกระทั่งพระเจ้าสุทโธทนะไปทูลนิมนต์ให้เสด็จมากรุงกบิลพัสดุ์บ้าง พระองค์ก็เสด็จมา เพื่อทรงโปรดพระราชบิดาตามที่ทรงปรารถนา ในขณะนั้นพระนางยโสธราก็ได้มาถวายนมัสการแล้วได้ส่งพระราหุลไป เพื่อที่จะได้ขอพระราชสมบัติกับพระองค์ หลังจากพระองค์ได้เสด็จไปยังอนุบียอัมพวันเพื่อจะทรงพักผ่อน ขณะนั้น ราหุลยังเป็นเด็กไม่รู้อะไร จึงได้ตามเสด็จไปยังอนุบียอัมพวัน แล้วจึงกราบทูลขอพระราชสมบัติว่า "ข้าแต่พระสมณะ ร่มเงาของท่านนี้เย็นสบายดีนัก ข้าพระพุทธเจ้า รู้สึกเป็นสุขอย่างยิ่ง พระมารดาบอกแก่ข้าพระพุทธเจ้าว่า ในเวลาที่พระองค์ทรงประสูตินั้น ได้มีสมบัติเกิดขึ้นด้วยบารมีของพระองค์มากมาย ฉะนั้น ข้าพระพุทธ-

เจ้าจะขอสมบัตินั้นกับพระองค์จะได้ไหม พระเจ้าข้า?" พระ-ศาสดาจึงทรงพระดำริว่า "สมบัติภายนอกนั้น เต็มไปด้วยความคับแค้น เป็นทุกข์นัก เราจะให้อริยสมบัติแก่ราหุล" แล้วพระองค์ทรงตรัสว่า "ราหุล เราจะให้อริยสมบัติแก่เธอ" จึงได้ทรงบัญชาให้พระสารีบุตรเถระบรรพชาให้แก่พระราหุล ต่อมาพระราหุลก็ไม่ประมาทตั้งใจบำเพ็ญธรรม จนได้บรรลุพระอรหันต์ และได้รับยกย่องจากพระศาสดาว่า "เป็นผู้ใคร่ในการศึกษา"

จากนั้น พระนางยโสธราก็ดำริว่า พระภัศดาและโอรสได้บวชและสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ยังเหลือแต่ตัวเราเท่านั้นที่ยังไม่สำเร็จ ก็พอดีพระนางมหาปชาบดีได้ทรงชักชวนให้ออกบวชด้วยกัน พร้อมด้วยเจ้าหญิงศากยะทั้งหลายได้ไปขอบรรพชาอุปสมบทกับพระศาสดา ในขั้นแรกพระ-ศาสดาจะไม่ทรงอนุญาตให้สตรีบวชในพระพุทธศาสดา แต่พระอานนท์เถระได้ทูลขอให้สตรีบวชในพระพุทธศาสนาได้ จึงได้ทรงอนุญาตให้บวชด้วยการรับครุธรรม ๘ ประการ ต่อมาไม่นาน พระนางตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรมจนสำเร็จเป็นพระ

อรหันต์ แต่พระนางมีคุณพิเศษอยู่อย่างหนึ่ง คือ นั่งอยู่บนอาสนะเดียวสามารถระลึกชาติหนหลังได้แสนกัลป์ พระศาสดาจึงทรงยกย่องไว้ในตำแหน่งที่เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายว่า "เป็นผู้ระลึกมหาอภิญญา" พระนางเป็นผู้มีสรีระเหมือนทองพระภิกษุและภิกษุณีทั้งหลายจึงเรียกว่า "ภัททากัจจานาเถรี" ตั้งแต่นั้นมาพระนางจึงถูกเรียกว่าภัททากัจจานาเถรี พระนางดำรงตนอยู่พอสมควรแก่อายุสังขารแล้วก็ดับขันธปรินิพพาน

สุชาดาผู้มัวเมาในรูป ● พระมหาประสิทธิ์ วรโตโส

สมัยพุทธกาลที่ผ่านมาเป็นที่น่าสังเกตว่า ความไม่พอใจในสตรีนั้นฝังอยู่ในความรู้สึกของบรรดาบุรุษผู้แสวงบุญบางกลุ่มเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นว่า มีมาณพคนหนึ่งชื่อว่ามฆะ และพวกของเขามีมติว่าจะสร้างศาลาเป็นที่พักของมหาชนให้ถาวรในหนทางใหญ่ ๔ แยกแห่งหนึ่งในอจลคามแคว้นมคธนั่นเอง พวกเขาจึงให้หาช่างไม้มาแล้วเริ่มสร้างศาลาแต่พวกเขามีความเห็นร่วมกันว่าจะไม่ให้ส่วนบุญในศาลานี้แก่หญิงทั้งหลายเพราะพวกเขาปราศจากความพอใจในสตรีทั้งหลาย

แต่มฆะมาณพมีภรรยา ๔ คนชื่อว่า นางสุนันทา นางสุจิตรา นางสุธรรมา และนางสุชาดา ใน ๔ คนนั้นนางสุธรรมาคบคิดกับนายช่างไม้แล้วกล่าวว่า "พี่คะ ขอพี่จงทำดิฉันให้เป็นใหญ่ในศาลาหลังนี้เถิดคะ" จึงให้ค่าจ้างแก่เขา นายช่าง

ไม้รับว่า "ตกลง" เขาได้ถากไม้สำหรับทำช่อฟ้าให้แห้งเสียก่อนสิ่งอื่นแล้วถาก สลักทำไม้ช่อฟ้าสำเร็จแล้วสลักอักษรว่า "ศาลาสุธรรมา" จึงเอาผ้าพันเก็บไว้

ครั้นนายช่างสร้างศาลาเสร็จแล้ว ในวันยกช่อฟ้าจึงกล่าวกะมฆะมาณพและพวกว่า "ตายจริง นาย ข้าพเจ้าไม่ได้นึกถึงกิจอย่างหนึ่งเลย"

พวกมฆะ "กิจอะไรล่ะ"

ช่างไม้ "ช่อฟ้า"

พวกมฆะ "ช่างมันเถอะ พวกเราช่วยกันทำเองได้"

ช่างไม้ "มันทำด้วยไม้ที่ตัดเดี๋ยวนี้ไม่ได้ ต้องได้ไม้ช่อฟ้าที่เขาตัด ถากและสลักแล้วเก็บไว้นาน ๆ จึงจะใช้ได้"

พวกมฆะ "ก็เดี๋ยวนี้ จะให้พวกเราทำอย่างไรล่ะ"

ช่างไม้ "ถ้าในเรือนของใคร ๆ มีช่อฟ้าที่ทำไว้ขายซึ่งเขาทำเสร็จแล้วเก็บไว้ไซร้ ควรแสวงหาช่อฟ้านั้น"

พวกเขาแสวงหาอยู่ เจอในเรือนของนางสุธรรมา จะซื้อเอาด้วยทรัพย์พันหนึ่ง นางก็ไม่ขายกลับพูดว่า "ถ้าพวก

ท่าน ทำดีฉันให้มีส่วนบุญในศาลาด้วย ฉันจักให้พวกท่าน" พวกเขาตอบว่า "พวกข้าพเจ้าไม่ให้ส่วนบุญแก่พวกผู้หญิง"

ลำดับนั้นช่างไม้จึงกล่าวกะคนเหล่านั้นว่า "พวกท่านพูดอะไรกัน นอกจากพรหมโลกแล้ว สถานที่อื่นอันไม่มีหญิงนั้นไม่มีแน่ พวกท่านจงรับเอาช่อฟ้าเถิดน่า เมื่อมันเป็นไปได้การงานของพวกเราจักสำเร็จ" พวกเขาจึงว่า "เอาก็เอา" จึงรับเอาช่อฟ้าไปสร้างศาลาให้เสร็จแล้วแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนหนึ่งเป็นที่อยู่ของพวกอิสรชน ส่วนหนึ่งสำหรับคนเข็ญใจ ส่วนหนึ่งสำหรับคนไข้

ฝ่ายนางสุนันทาคิดว่า "พวกนี้เมื่อทำศาลา ทำพวกเราไม่ให้มีส่วนบุญด้วยแต่นางสุธรรมา ก็ทำช่อฟ้าเข้าร่วมส่วนบุญจนได้เพราะความที่ตนเป็นคนฉลาด เราก็ควรทำอะไร ๆ บ้าง จักทำอะไรหนอ?" ในทันใดนั้น นางก็ได้มีความคิดขึ้นว่า "ประชาชนที่เดินทางมาสู่ศาลาควรจะได้น้ำกินและน้ำอาบ เราจะให้ขุดสระโบกขรณี" นางจึงให้เขาสร้างสระโบกขรณี

ด้านนางสุจิตราก็คิดว่า "นางสุธรรมา ได้ให้สร้างช่อฟ้า นางสุนันทา ได้ให้สร้างสระโบกขรณี เราควรจะสร้างอะไร ๆ บ้าง เราจะทำอะไรหนอ?" นางจึงได้มีความคิดว่า "ในเวลา

ที่พวกชนมาสู่ศาลา ดื่มน้ำ อาบน้ำ ก่อนจะไป ควรจะได้ประดับ ระเบียบดอกไม้บ้าง เราจักสร้างสวนดอกไม้" นางจึงได้ให้เขาสร้างสวนดอกไม้ อันน่ารื่นรมย์ ผู้ที่จะออกปากว่า "ในสวนนั้นไม่มีต้นไม้ที่เผล็ดดอกออกผล ชื่อนั้น ชื่อนี้และชื่อโน้น" มิได้มีแม้แต่คนเดียว

ส่วนนางสุชาดาก็คิดว่า เราเป็นทั้งลูกลุง เป็นทั้งภรรยาของมฆะมาณพ การงานที่มฆะมาณพทำแล้วก็เป็นของเราเหมือนกัน การงานอะไรที่เราทำแล้ว ก็เป็นของมฆะมาณพเหมือนกัน จึงไม่ทำอะไร ๆ เลย มัวแต่แต่งตัวของตนเท่านั้นปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์

สำหรับมฆะมาณพ ก็ได้บำเพ็ญวัตตบท ๗ ข้อ คือ บำรุงมารดาบิดา ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้เจริญในตระกูล พูดคำสัตย์ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด กำจัดความตระหนี่ ไม่ผูกโกรธเป็นผู้ควรสรรเสริญ ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย สิ้นชีวิตแล้วก็ได้ไปเกิดเป็นท้าวสักกเทวราชในภพดาวดึงส์ พร้อมกับสหายของเขาทั้งหมด แม้นางสุธรรมา นางสุนันทา และนางสุจิตตราถึงแก่กรรมแล้วไปเกิดในภพดาวดึงส์ นั้นเหมือนกัน

อันมีเทวสภาชื่อสุธรรมา สระโบกขรณีชื่อสุนันทาและสวนชื่อจิตรดา เกิดเพื่อนางในภพนั้นด้วย

ส่วนนางสุชาดา ผู้ซึ่งละกิจอันตนควรกระทำ ถึงแก่กรรมแล้ว ก็ได้ไปเกิดเป็นนางนกยางในซอกเขาแห่งหนึ่ง เมื่อท้าวสักกะทรงตรวจดู ภรรยาของพระองค์ทรงทราบว่า "นางสุธรรมา นางสุนันทา และนางสุจิตรา เกิดแล้วในที่นี้เหมือนกัน" พลางทรงดำริว่า "นางสุชาดาเกิดที่ไหนหนอ" ทรงเห็นนางเกิดในซอกเขานั้นแล้ว ทรงดำริว่า "นางสุชาดานี้เขลา ไม่ทำบุญอะไร ๆ บัดนี้เกิดในกำเนิดแห่งสัตว์ดิรัจฉาน แม้บัดนี้ ควรที่เราจะให้นางทำบุญบ้าง" พระองค์จึงจำแลงอัตตภาพ เสด็จไปยังสำนักของนางด้วยเพศที่เขาไม่รู้จัก ตรัสถามว่า "เจ้าเที่ยวทำอะไรอยู่ที่นี่"

นางนกยาง ก็ ท่านเป็นใคร นาย ?

ท้าวสักกะ เราคือมฆะสามีของเจ้าไงล่ะ

นางนกยาง ท่านเกิดที่ไหนนาย ?

ท้าวสักกะ เราเกิดในดาวดึงส์เทวโลก เจ้ารู้สถานที่เกิดแห่งหญิงผู้เป็นสหายเจ้าแล้วหรือ ?

นางนกยาง ยังไม่ทราบนาย

ท้าวสักกะ หญิงเหล่านั้นก็เกิดในสำนักของเรา เหมือนกัน เจ้าจักเยี่ยมหญิงสหายของเจ้าไหมล่ะ ?

นางนกยาง หม่อมฉันจะไปที่นั่นได้อย่างไร ?

ท้าวสักกะ "เราจักนำเจ้าไปที่นั่น" แล้วนำนางไปสู่ดาวดึงส์เทวโลก ปล่อยนางไว้ที่ริมสระโบกขรณีชื่อสุนันทา ตรัสแก่พระมเหสีทั้ง ๓ นอกนี้ว่า "พวกเจ้าอยากจะเห็นนางสุชาดาสหายของพวกเจ้าบ้างไหม ?"

มเหสี นางอยู่ที่ไหนเล่า ? พระเจ้าข้า

ท้าวสักกะ นางอยู่ริมฝั่งสระโบกขรณีชื่อสุนันทา

พระมเหสีทั้ง ๓ นั้น เสด็จไปที่นั้น ทำการเยาะเย้ยว่า "แม่........รูปของแม่เจ้าแหม........ผลของการแต่งตัว คราวนี้ท่านทั้งหลายจงดูจงอยปาก ดูแข้ง ดูเท้า ของแม่เจ้า อัตภาพของแม่เจ้าช่างงามแท้" แล้วก็หลีกหนีไป ปล่อยให้นางนกยางได้รับความกดดันภายในใจ ทำให้นางรำลึกถึงผลของสิ่งต่าง ๆ ที่ตนและหญิงสหายของตนได้รับ มันต่างกันมาก ทั้งนี้และทั้งนั้นก็เนื่องมาจากการกระทำนั่นเอง

ท้าวสักกะได้เสด็จไปที่อยู่ของนางนกยางอีกครั้ง ตรัสถามนางเป็นที่พอพระราชหฤทัยแล้ว พระองค์ใคร่ที่จะช่วย

จึงได้ตรัสสั่งสอนนางนกยาง ให้เห็นคุณของความดี และโทษของความชั่วทั้งหลาย จึงได้ประกาศศีล ๕ แก่นางและตรัสว่า "เจ้าจงเป็นผู้ไม่ประมาท รักษาตนเถิด" แล้วเสด็จหลีกไป หลังจากนั้นมานางได้เป็นผู้รักษาศีล ๕ มิให้ขาดด้วยความพยายาม และอดทนของนางเอง

ตลอดเวลาที่นางรักษาศีลนั้น จะต้องกินแต่ปลาที่ตายแล้ว นานวันเข้าการหากินก็ลำบาก เมื่อไม่ได้อาหารเพียงสองสามวันเท่านั้น ก็ซูบผอมได้ทำกาละ ไปเกิดเป็นธิดาของนายช่างหม้อในเมืองพาราณสี ด้วยผลแห่งศีลนั้นเอง นางก็เป็นผู้ดำรงตนอยู่ด้วยศีล ในวิถีชีวิตของนางอย่างสุขกายสุขใจตลอดไป.

วิสาขา

● พระมหาประยงค์ เขมิโย

นานมาแล้วยังมีเศรษฐีแห่งแคว้นอังคะคนหนึ่งชื่อเมณฑกะ เศรษฐีนี้มีลูกชายคนหนึ่งชื่อธนญชัยเศรษฐีมีภรรยาชื่อสมนาเทวี การอยู่ฉันท์สามีภรรยาของธนญชัยเศรษฐีและสมนาเทวี จึงบันดาลให้เกิดพยานรักขึ้นมาคนหนึ่ง ซึ่งเป็นเด็กหญิงชื่อวิสาขาเมื่อเด็กหญิงวิสาขาค่อย ๆ เติบโตขึ้นมาก็เป็นเด็กที่เฉลียวฉลาด พูดจาไพเราะ ทั้งมารยาทก็ละมุนละไมน่ารัก เพราะความฉลาดของเด็กหญิงวิสาขานั้นเอง จึงเป็นเหตุให้ปู่ย่า พ่อ และแม่ ไว้วางใจ ในการรับแขกที่มาเยี่ยมหรือเป็นตัวแทนไปในงานมงคลบางงาน ที่ท่านไม่มีโอกาสจะไปได้ก็ส่งเด็กหญิงวิสาขาไปแทน เหตุการณ์ทุกอย่างดำเนินไปอยู่อย่างนี้ จนเด็กหญิงวิสาขามีอายุได้ ๗ ขวบ

พุทธกิจ

การตรวจดูโรคของคนไข้ให้แน่ชัดว่า คนไข้คนนี้เป็นโรคอะไร และควรวางยาประเภทใดเป็นกิจ ที่หมอทุกคนต้องทำ แม้การตรวจดูสัตว์โลกทั่วพื้นภิภพ เพื่อจะดูว่าผู้ใดบ้างมีอุปนิสัยแก่กล้าพอที่จะรับพระธรรมเทศนาได้ เป็นประเพณีที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ปฏิบัติมาแล้ว ดังนั้นในวันหนึ่ง พระ-พุทธเจ้าตรวจดูสัตว์โลกในเวลาจวนรุ่ง ทรงเห็นอุปนิสัยของปวงชนในแคว้นอังคะผู้มีปัญญาแก่กล้าพอที่จะบรรลุธรรมชั้นใดชั้นหนึ่งได้ ครั้นรุ่งอรุณของวันนั้น พระองค์และภิกษุที่เป็นบริวารก็ทำการโปรดสัตว์ด้วยการจาริกไปบิณฑบาท พอภิกษุทุกรูปกลับมาฉันเสร็จแล้วพระองค์ก็ตรัสท่ามกลางภิกษุจำนวนหมื่นว่า ภิกษุทั้งหลาย บ่ายวันนี้เราจะพาพวกเธอไปยังแคว้นอังคะ พวกเธอจงเตรียมตัวเพื่อการเดินทาง หลังจากพระองค์ตรัสบอกภิกษุเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็เสด็จเข้าสู่คันธกุฎี เมื่อพระอาทิตย์เลยเที่ยงวันไปนิด พระศาสดาและภิกษุเป็นจำนวนมากก็จากพระอารามไป ปล่อยไว้แต่ความอ้างว้างในอารามแทนตัว

เด็กหญิงวิสาขาบรรลุโสดาบัน

เมณฑกะเศรษฐีครั้นได้ทราบว่า พระศาสดากับภิกษุเป็นจำนวนมากมายเสด็จมายังแคว้นที่ตนอยู่ และตนก็ไม่สามารถที่จะไปรับเสด็จได้ เพราะยุ่งยากอยู่กับการงานหลายอย่าง จึงให้เรียกเด็กหญิงวิสาขามาแล้วบอกว่า หลานรัก วันนี้พระ-ทศพลกับภิกษุเป็นจำนวนมาก เสด็จมายังแคว้นเรา เจ้ามาเอาบริวารของเจ้าไปต้อนรับพระทศพลแทนปู่หน่อยเถิด วิสาขาเป็นเด็กอายุเพียง ๗ ขวบ ได้ทราบว่าพระทศพลเสด็จมาก็เกิดความอิ่มใจ มีสีหน้าเบิกบานประหนึ่งปทุมชาติที่คลี่กลีบต้อนรับแสงอรุณที่เพิ่งทอแสงฉะนั้น นางพูดรับคำของปู่ว่า ค่ะ ด้วยสุ้มเสียงแผ่วเบา แล้วก็พาเด็กหญิงซึ่งเป็นบริวารไปต้อนรับเสด็จพระศาสดานอกกำแพงเมืองด้วยยาน ณ อุทยานที่พระ-ศาสดาประทับอยู่นั้น มีพันธุ์ไม้ดอกนานาชนิดบางดอกชูช่อเตรียมจะบาน เมื่อได้รับแสงอาทิตย์ในวันรุ่ง บางดอกก็บานประหนึ่งเป็นใจบูชาในการเสด็จมาแคว้นอังคะของพระทศพล ส่งกลิ่นหอมอบอวลไปทั่วป่าดุจกลิ่นเครื่องประเทืองผิวของธิดามหาเศรษฐีฉะนั้นเด็กหญิงวิสาขากับบริวารก็ลงจากยานเดินเข้าไปเฝ้าพระทศพล พอไปถึงก็เอาภูษาที่คลุมศีรษะมา

ปูลงบนพื้นแล้วลาดด้วยเบญจางคประดิษฐ์ พระศาสดาเมื่อแสดงธรรมแก่เด็กหญิงวิสาขากับบริวาร พระองค์จึงตรัสว่า วิสาขา วาจาสุภาษิตที่เรากล่าวไปแล้ว หากบุคคลไม่ปฏิบัติตาม ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร เหมือนดอกไม้มีแต่ความงาม มีสีสวย แต่ไม่มีกลิ่น วิสาขา วาจาสุภาษิตที่เรากล่าวไปแล้ว หากมีบุคคลปฏิบัติตามก็จะเกิดประโยชน์อย่างมากเหมือนดอกไม้ที่มีความงาม มีสีสวย มีกลิ่นหอม มีประโยชน์อย่างมากมายดุจดอกไม้ในบ่านี้ และแล้วพระองค์ก็ตรัสสอนนุปุพพีกถาและอริยสัจ ๔ พอจบพระธรรมเทศนาเด็กหญิงวิสาขาก็บรรลุโสดาบันพร้อมกับบริวาร เด็กอายุเพียง ๗ ขวบ ได้ดื่มด่ำรสพระธรรมเป็นอริยบุคคลขั้นต้น ก็เหมือนปทุมชาติที่โผล่ขึ้นเหนือน้ำรอจะบานเมื่อได้รับแสงพระอาทิตย์ในวันรุ่ง นางก้มกราบใกล้เบื้องยุคลบาทของพระทศพล เงยหน้าขึ้นดูพระพักตร์ของพระองค์ซึ่งเปี่ยมไปด้วยความเมตตา แล้วทูลว่า ข้าแต่พระโลกนาถเจ้า พรุ่งนี้ขอให้พระองค์กับภิกษุทั้งหมดเสวยอาหารในบ้านของหม่อมฉันเถิด พระศาสดาทรงรับด้วยพระอาการนิ่ง นางทราบว่า พระศาสดาทรงรับแล้วก็ถวายบังคมลากลับพร้อมบริวาร รุ่งเช้า ชนเป็นจำนวนมากใน

คฤหาสน์ของเมณฑกะเศรษฐี มีเมณฑกะเศรษฐีเป็นต้นอังคาส พระศาสดากับภิกษุสงฆ์ด้วยอาหารอันประณีต เมื่อพระศาสดากับภิกษุเสร็จภัตตกิจแล้ว พระศาสดาทรงเทศนา ๑ กัณฑ์ พอจบเทศนาเมณฑกะเศรษฐีก็บรรลุโสดาบัน พระศาสดากับภิกษุสงฆ์ก็เสด็จกลับอุทยาน

สร้างเมืองสาเกต

พระเจ้าพิมพ์พิสารและพระเจ้าโกศล เป็นภัศดาของภคินีกันและกัน ในแคว้นของพระเจ้าโกศลไม่ค่อยมีประชาชนเป็นเศรษฐีมาก เหมือนในแคว้นของพระเจ้าพิมพิสาร วันหนึ่ง พระเจ้าโกศลจึงเสด็จไปขอเศรษฐีคนหนึ่ง จากพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าพิมพิสารก็พระราชทานธนญชัยเศรษฐีแก่พระเจ้าโกศล พอรุ่งขึ้น พระเจ้าโกศลก็ทรงพาธนญชัยเศรษฐีพร้อมทั้งบริวารออกจากแคว้นอังคะมุ่งสู่แคว้นโกศล เขตแดนระหว่างแคว้นอังคะและแคว้นโกศลนั้น มีเมืองเล็ก ๆ อยู่เมืองหนึ่ง เมืองนั้นถึงจะเล็กแต่ก็อุดมสมบูรณ์ไปพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีที่ว่างเปล่าอยู่มากมาย และภูมิภาคก็เหมาะสมแก่การเพาะปลูกเป็นอย่างมาก เพราะมีลำธารหลายสายไหลผ่าน พอขบวนของพระเจ้าโกศลเคลื่อนเพลามา

ถึงเมืองนี้ก็เป็นเวลาค่ำพอดี และหากเดินต่อไปอีก ๑ วัน ก็จะถึงกรุงสาวัตถี ซึ่งเป็นเมืองหลวงของพระเจ้าโกศล ณ ค่ำวันนั้น ธนญชัยเศรษฐีทูลถามพระเจ้าโกศลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเดช เมืองนี้อยู่ในแคว้นของใคร พระเจ้าโกศลก็ตรัสว่า อยู่ในแคว้นของเรา ธนญชัยเศรษฐีจึงทูลต่อไปอีกว่า ในกรุงสาวัตถี เป็นที่แออัดไปด้วยผู้งชน และข้าพระองค์ก็มีบริวารมาก หากพระองค์ทรงพระกรุณา ข้าพระองค์ก็จะสร้างเมืองอยู่ที่นี่ พระเจ้าโกศลนั้นมีพระหฤทัยที่จะเอาอกเอาใจธนญชัยเศรษฐีอยู่แล้ว จึงตรัสว่า เศรษฐีหากท่านพอใจจะอยู่ เราก็เห็นด้วย พระองค์จึงขนานนามพระนครใหม่ว่า สาเกต เพราะตกลงที่จะให้ธนญชัยเศรษฐีสร้างเป็นเมืองในเวลาเย็น พอรุ่งขึ้น พระองค์ก็เสด็จจากเมืองสาเกตไปยังกรุงสาวัตถี

นางวิสาขาแต่งงาน

มีเศรษฐีคนหนึ่งในกรุงสาวัตถีชื่อมิคาระ เศรษฐีนี้ประสงค์จะให้บุตรของตนแต่งงานเพื่อสืบตระกูล จึงส่งพราหมณ์ ๘ คนไป เสาะหาสาวสวย ๆ ที่ประกอบด้วย

เบญจกัลยาณี คือ ผิวสวย ฟันงาม ผมงาม วัยงาม เนื้องาม มาแต่งงานกับบุตรของตน พวกพราหมณ์ ๘ คน เสาะหาเกือบทั่วชมพูทวีปยังไม่เห็นสตรีใดสวยครบ ๕ อย่างเลย พวกเขาเพลียใจเดินอย่างคนสิ้นหวังที่จะเจอหญิงสวยเช่นนั้น จนถึงเมืองสาเกตโดยไม่รู้ตัว เวลานั้นเป็นเดือน ๗ และพอถึงเดือนนั้น กรุงสาเกตก็จัดงานประจำปีทุก ๆ ปี มีมหรสพฉลองกันอย่างเอิกเกริก และธิดาของตระกูลผู้ดี เมื่อเที่ยวงานเสร็จแล้วก็จะเดินไปอาบน้ำนอกกำแพงเมือง การทำเช่นนี้เขาถือกันว่าเป็นมงคล ที่นอกกำแพงเมืองมีสระโบกขรณีอยู่สระหนึ่ง และมีศาลาอยู่หลังหนึ่งริมสระนั้น พวกพราหมณ์ ๘ คน ก่อนที่เข้าไปในตัวเมืองก็พักอยู่ที่ศาลานั้น ขณะที่พวกพราหมณ์พักอยู่นั้นก็เป็นเวลาที่นางวิสาขาจะมาอาบน้ำ พอนางวิสาขากับบริวารเดินมายังไม่ถึงศาลานั้น ก็เกิดฝนตกอย่างหนัก ทั้งลมก็พัดอย่างแรง แรงลมพัดพาเอาเม็ดฝนตกลงมาประหนึ่งจะแกล้งล้างกลิ่นหอมจากปรางของธิดาแห่งกรุงสาเกตให้ไร้กลิ่น ฉะนั้นหญิงบริวารต่างวิ่งไปสู่ศาลาอย่างเร็ว แต่นางวิสาขากลับเดินไปอย่างปกติดุจไม่มีอะไรเกิดขึ้น ปล่อยให้ผ้าและเครื่องประดับเปียกไปหมด พอนางเดินถึงศาลา

พวกพราหมณ์เห็นความงาม ๔ อย่างแล้ว อยากเห็นฟันจึงพูดแหย่ขึ้นว่า ธิดาของเราช่างเป็นคนเฉื่อยเสียจริง ๆ หากแต่งงานไปสามีของหล่อนคงจะลำบากไปด้วยการอยู่กิน นางจึงพูดตอบพวกพราหมณ์ว่า ท่านพราหมณ์ คน ๔ จำพวกวิ่งย่อมไม่งาม คน ๔ จำพวกนั้นคือ พระราชาที่อภิเษกแล้วจะวิ่งย่อมไม่งาม ใคร ๆ เห็นเข้าก็จะตำหนิว่า พระราชานี้ช่างมีกิริยาเหมือนคนสามัญเสียนี่กระไร ช้างคู่บารมีของพระราชาที่ประดับแล้ว แม้วิ่งก็ย่อมไม่งามเหมือนกัน สมณะวิ่งก็ไม่งาม หากวิ่งก็จะถูกติเตียนว่า สมณะนี้มีกิริยาช่างกระไร ประกาศตนเองว่าเป็นสมณะโดยเพศแล้ว แต่มีกิริยาดุจคนครองเรือน หญิงวิ่งย่อมไม่งาม แม้วิ่งคนอื่นเห็นเข้าก็จะนินทาว่า หญิงนี้มีกิริยากระด้าง ไม่รู้เพศของตน คะนองเท้าจนลืมมารยาทของหญิง พวกพราหมณ์ได้เห็นฟันของนางแล้ว จึงมอบพวงมาลัยแก่นางแล้วบอกถึงเจตนาของตน นางจึงพาพราหมณ์กลับไปยังคฤหาสน์แล้วบอกแก่ธนญชัยเศรษฐีผู้บิดา เศรษฐีนั้นจึงถามความเป็นไปของพราหมณ์ทุกอย่าง เมื่อทราบความเป็นไปทุกอย่างแล้ว เศรษฐีจึงส่งพวกพราหมณ์กลับไปยังกรุง

สาวัตถี มิคารเศรษฐีทราบเรื่องราวจากพวกพราหมณ์แล้ว จึงรีบไปสู่ขอนางวิสาขาจากธนญชัยเศรษฐีพร้อมกับกำหนดวัน แต่งงาน เมื่อถึงวันแต่งงาน ธนญชัยเศรษฐีก็จัดการแต่งงาน แก่ธิดาอย่างมโหฬาร พร้อมกับทำเครื่องประดับชื่อมหาลดา ให้ เนื่องในวันแต่งงานนั้นด้วย

นางวิสาขาบำรุงพระพุทธศาสนา

แรกทีเดียว มิคารเศรษฐีเป็นคนนับถือลัทธิอื่น แต่ก็ ถูกนางวิสาขาทรมานด้วยวิธีการต่าง ๆ จนยอมให้นางวิสาขา นิมนต์พระศาสดามาเสวยในคฤหสน์ของตน และตนเองก็ได้ ฟังธรรมของพระศาสดาจนได้บรรลุโสดาบัน มิคารเศรษฐีได้ ให้เขาทำเครื่องประดับแก่หญิงสะใภ้ชื่อ ฆนมัฏฐกะ นับแต่ มิคารเศรษฐีบรรลุโสดาบันแล้ว นางวิสาขาก็มีโอกาสบำรุง พระศาสนาได้อย่างเสรี โดยมิได้มีมิคารเศรษฐีคอยขัดขวาง นางวิสาขาได้ปลดเปลื้องความแร้นแค้นของภิกษุและสามเณร ให้มีการเป็นอยู่อย่างไม่ลำบาก ได้สละทรัพย์สินบำรุงพระพุทธ-ศาสนาจนได้รับพร ๘ ประการจากพระศาสดา วันหนึ่งใน เวลาฟังธรรม นางวิสาขาเอาเครื่องประดับชื่อมหาลดาให้คนใช้

ถือไว้ ฟังธรรมเสร็จแล้วนางวิสาขาก็เดินเที่ยวไปในวิหาร เพื่อจะถามความเป็นอยู่ของพระภิกษุและสามเณร เผื่อจะได้ทราบว่า ท่านเหล่านั้นมีการขาดแคลนอะไร ตนก็จะได้จัดถวายให้ถูกต้อง เมื่อทราบความเป็นอยู่ของภิกษุและสามเณรโดยตลอดแล้ว นางก็เดินออกทางกำแพงวัด และถามเอาเครื่องประดับจากคนใช้ เมื่อคนใช้บอกว่า ลืม นางก็บอกคนใช้ว่า ถ้าพระอานนท์เถระจับต้องเครื่องประดับแล้ว เจ้าอย่านำเอาเครื่องประดับนั้นมาอีกนะ เมื่อคนใช้ไปเจอเครื่องประดับและทราบว่า พระอานนท์เถระแตะต้องแล้ว จึงกลับมาบอกแก่นางวิสาขา นางวิสาขาจึงประกาศขายเครื่องประดับนั้น แต่หาคนซื้อมิได้ จึงซื้อเสียเองแล้วนำเอาเงินนั้นมาสร้างวิหารชื่อบุปผาราม วิหารนี้สร้างได้อย่างวิจิตรมากเป็นคู่แข่งของวิหารชื่อเชตวัน พอสร้างเสร็จนางก็นิมนต์พระศาสดากับภิกษุสงฆ์มาประทับอยู่ แล้วทำการฉลองวิหารอย่างมโหฬาร หลังจากถวายอาหาร ผ้าสำหรับทำจีวร ผ้าสำหรับทำสบง แก่หมู่ภิกษุสามเณรซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นประธานแล้ว เวลาบ่ายวันนั้นนางวิสาขามีพวกบุตรและหลาน

แวดล้อมเดินเวียนรอบปราสาทพร้อมกับพูดว่า ความคิดทุกอย่างของเราเป็นจริงแล้ว ๆ....ๆ....ๆ

ภิกษุทูลพฤติการณ์ของนางวิสาขาแด่พระศาสดา

พวกภิกษุเห็นนางวิสาขาและบุตรหลานทำดังนั้นก็แปลกใจ ภิกษุปุถุชนบางรูปชอบคิดไปว่า คราวนี้ นางวิสาขาไม่บ้าก็คงเกินดีไปแล้วกระมัง มีอย่างที่ไหน อยู่ดี ๆ ก็มาเดินเวียนรอบปราสาท พูดประโยคเดียวซ้ำ ๆ ซาก ๆ สงสัยจะบ้าแน่ ๆ ภิกษุปุถุชนบางรูปมีเหตุผลก็คิดว่า นางวิสาขาได้ทำกุศลมากมายในพระศาสนานี้ ความปลื้มปีติในใจคงมากไปหนอ จึงล้นออกมาทางกิริยาเช่นนี้ ภิกษุเหล่านั้นจึงชวนกันไปทูลถามพระศาสดา และทูลบอกพฤติการณ์ของนางวิสาขาแด่พระศาสดาทุกอย่าง พระศาสดา เมื่อจะทรงแสดงธรรมตามอุปนิสัยของภิกษุเหล่านั้น จึงตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ศรัทธาของคนบางคนในโลกนี้มีน้อย ถึงเขาจะมีทรัพย์มากมายหากเขาขาดศรัทธาอย่างเดียวก็ไม่สามารถจะทำกุศลให้มากได้ ภิกษุทั้งหลาย คนบางคนมีศรัทธาน้อย มีทรัพย์น้อยเขาก็ไม่สามารถทำกุศลให้มากได้เหมือนกัน ภิกษุทั้งหลาย มีคนอีก

จำพวกหนึ่ง เมื่อเขามีศรัทธามาก แต่มีทรัพย์น้อย เขาก็ไม่สามารถทำกุศลให้มากได้เช่นกัน คนบางคนมีศรัทธามาก มีทรัพย์มาก เขาย่อมทำกุศลให้มากได้ ภิกษุทั้งหลาย นาง-วิสาขาธิดาของเรา เป็นผู้พร้อมด้วยศรัทธา พร้อมไปด้วยทรัพย์ ได้ถวายทานในบุญเขตอันยอดเยี่ยมแล้ว และภพอันเป็นสุคติก็พร้อมที่จะรับวิญญาณของนางวิสาขา เมื่อร่างกายนี้ดับไป ภิกษุทั้งหลาย ธิดาของเราใช่จะเพ้อเป็นบ้า หรือร้องเพลงก็หาไม่ แต่เธอปลื้มใจในความสำเร็จจึงพูดเช่นนั้น เมื่อพระศาสดาตรัสธรรมเทศนาแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้แล้ว ก็ทรงยักย้ายธรรมเทศนาให้เข้ากับอุปนิสัยของภิกษุนั้น ๆ ภิกษุทั้งหลายก็ได้บรรลุธรรมตามอุปนิสัยของตน. ครั้นกาลต่อมาพระศาสดา ทรงประชุมสงฆ์ แล้วตรัสยกย่องนางวิสาขาว่าภิกษุทั้งหลาย นางวิสาขาเป็นยอดอุปัฏฐายิกา ผู้ซึ่งสามารถจะถวายปัจจัย ๔ แก่ภิกษุทั้งหลายได้.

นางปฏิปูชิกา

● พระมหาวิริยพงษ์ ติกฺขปญฺโญ

ครั้งนั้นมีเทพบุตรองค์หนึ่งนามว่า มาลาพารี อยู่ในชั้นดาวดึงส์ วันหนึ่งได้ออกไปชมสวนพร้อมกับนางเทพอัปสรซึ่งเป็นบริวารประมาณหนึ่งพันองค์ นางเทพอัปสรแต่ละองค์ต่างก็ช่วยกันเก็บดอกไม้มาประดับให้แก่เทพบุตร และในขณะนั้นมีเทพธิดาองค์หนึ่งได้จุติ (ตาย) จากสวนนั้นมาถือปฏิสนธิในเมืองสาวัตถี ในเวลาเจริญวัยเธอสามารถระลึกชาติได้ เมื่อทำการบูชาอะไร เธอก็ได้ตั้งจิตอธิษฐานขอให้ไปเกิดใกล้กับเทพบุตรผู้เป็นสามีเดิมทุกครั้งไป เมื่อแต่งงานแล้วได้บำเพ็ญกุศลด้วยการถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์พร้อมกับอธิษฐาน-ว่า "ขอให้ส่วนบุญนี้ จงเป็นปัจจัยให้ได้ไปเกิดร่วมกับสามีผู้เป็นเทพบุตรของเรา" บรรดาภิกษุที่เห็นนางอธิษฐาน

อย่างนั้นจึงได้ขนานนามให้เธอว่า "ปติปูชิกา" นางได้นำสิ่งของมาถวายภิกษุสงฆ์ รักษาศีลเจริญภาวนาเป็นประจำในกาลต่อมา วันหนึ่งนางได้ทำการถวายทาน รักษาศีลไปตามปกติที่เคยปฏิบัติมา ตกตอนเย็นได้เกิดเป็นโรคปัจจุบันชนิด-หนึ่ง จนถึงแก่ชีวิตและได้ไปเกิดอยู่กับเทพบุตรผู้เป็นสามี ฝ่ายเทพบุตรและเทพอัปสรเหล่านั้นกำลังประดับตกแต่งกันอยู่ เมื่อเห็นเธอเข้า ต่างก็ถามว่า "เธอหายไปไหนมาตั้งแต่เช้า ?" เธอจึงเล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง เริ่มตั้งแต่จุติจากอุทยานแห่งนั้น แล้วไปถือปฏิสนธิอยู่กับตระกูลหนึ่งในนครสาวัตถี ตลอดจนได้แต่งงาน และมีบุตรกับสามี ในเมืองมนุษย์ ตราบสิ้นอายุไขยประมาณหนึ่งร้อยปี แล้วก็ไปเกิด ที่สวน แห่งนั้น ขณะที่เทพบุตร และบรรดานางเทพอัปสร กำลังสนุกสนาน กันอยู่ (ทั้ง ๆ ที่เวลาในเมืองมนุษย์ผ่านไปตั้งร้อยปี) ฝ่ายเทพบุตรเมื่อฟังดังนั้นก็รู้สึกแปลกใจมาก และรำพึงว่า "ร้อยปีในเมืองมนุษย์เท่ากับเวลาในเมืองสวรรค์ ! มนุษย์ประมาทอยู่ประหนึ่งว่าจะไม่แก่ไม่ตาย เมื่อไรหนอจักพ้นจากทุกข์...."

บรรดาภิกษุหนุ่มและสามเณร เมื่อไม่เห็นหน้านาง-ปติปูชิกาก็รู้สึกแปลกใจ จึงถามอุบาสกอุบาสิกาว่า "นาง-ปติปูชิกาไปไหน ?" เมื่อทราบว่านางตายแล้ว พวกภิกษุ-หนุ่มและสามเณรที่ยังเป็นปุถุชนถึงกับน้ำตาคลอ เพราะระลึกถึงอุปการคุณของนาง แล้วพากันไปทูลถามพระพุทธเจ้า ว่านางไปเกิดในที่ไหน พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายมีน้อย เป็นผู้ไม่อิ่มในโลกกิยสุข เหตุนั้นมัจจุราชจึงพาเอาสัตว์ผู้ติดอยู่ในสิ่งเหล่านี้ไป"

ภัททกาปิลานี

พระมหาเกรียงศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ

พระนางภัททกาปิลานีเถรี เป็นบุตรของพราหมณ์และนางพราหมณีในกรุงราชคฤห์ เมื่อพระนางอายุได้ ๑๖ ปี บิดามารดาก็ให้แต่งงานกับปิปผลิมาณพ ทั้งที่ใจไม่ปรารถนาการแต่งงานเลย ต่อมาบิดามารดาของปิปผลิมาณพตายลง ปิปผลิมาณพพิจารณาเห็นว่า "ทรัพย์สมบัติภายนอกทั้งหมดนำทุกข์มาให้" จึงได้ปรึกษากับนางว่า "นี่เธอ เราทั้งสองเมื่อแต่งงานกัน ต่างฝ่ายก็ไม่ปรารถนาจะแต่งงานกันเลย เธอและฉันก็ควรจะเลิกกันไปเสีย หรือเราทั้งสองจะบวช" เมื่อปรึกษากันอย่างนี้แล้ว พระนางก็เห็นว่า ควรจะบวช ปิปผลิมาณพก็ได้ให้ทานทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ทั้งหมดเป็นทานแก่

คนกำพร้า เป็นต้น แล้วเหลือทรัพย์ไว้นิดหน่อย เพื่อที่จะซื้อบริขารในการบวชของคนทั้งสอง เมื่อได้เครื่องบริขารสำหรับบรรพชิต แล้วก็ออกเดินทางเพื่อที่จะไปบวช แต่พอไปถึงทาง ๒ แพร่ง ก็ปรึกษากันอีกว่า "นี่เธอ เราทั้งสองเดินทางมาด้วยกัน ประชาชนเห็นก็จะว่าเราทั้งสองไม่สามารถจะแยกจากกันได้เลย ไปไหนก็ไปด้วยกัน ฉะนั้น เราควรจะแยกทางเดินกัน หรือเธอเห็นว่าไม่สมควร" พระนางก็บอกว่า "ดิฉันเห็นดีด้วยกับท่าน ในการที่จะแยกทางกันเดิน" เมื่อตกลงกันอย่างนี้แล้ว ปิปผลิมาณพก็บอกว่า เธอต้องไปทางซ้าย ส่วนตัวเราจะไปทางขวา พระนางก็ไปตามถนนนั้น ฝ่ายปิปผลิมาณพก็ไปทางขวา ตามที่กำหนดกัน

หลังจากแยกทางกันเดินแล้ว ปิปผลิมาณพก็ไปพบพระบรมศาสนาที่ใต้ต้นไทร และได้รับการอุปสมบทจากพระ-ศาสดา ด้วยวิธีรับโอวาท ๓ ข้อ (เอหิภิกขุอุปสัมปทา) เมื่ออุปสมบทแล้ว ไม่นานปิปผลิก็ตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรมไม่-ประมาท ก็ได้บรรลุพระอรหันต์ แต่พระภิกษุทั้งหลายชอบเรียกท่านว่า "กัสสปะ" แต่คำว่า "กัสสปะ" มีอยู่หลาย

องค์ด้วยกัน จึงเรียกท่านว่า "มหากัสสปะ" ท่านเป็นผู้เคร่งในการถือผ้าบังสุกุล จนได้รับยกย่องจากพระศาสดาว่า "เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งผ้าบังสุกุลเป็นวัตร"

ฝ่ายพระนางภัททกาปิลานี เมื่อแยกจากพระปิปผลิแล้วก็เดินทางไปเรื่อย ๆ จนพบสำนักของนางภิกษุณี และได้รับการอุปสมบทเป็นภิกษุณี แล้วไม่ประมาทตั้งใจบำเพ็ญสมถะและวิปัสสนา ก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์พระองค์หนึ่งในพระพุทธศาสนา พระนางเป็นผู้ชำนาญในปุพเพนิวาสานุสสติ-ญาณ จึงได้รับยกย่องจากพระศาสดาว่า "เป็นผู้ชำนาญในปุพเพนิวาสานุสสติญาณ" เมื่อดำรงอยู่พอสมควรแล้วก็ได้ดับขันธปรินิพพาน.

นางภิกษุนีตั้งครรภ์

ส.ณ. จรัญ ถำวาปี ป.

ในครั้งพุทธกาล มีหญิงสาวคนหนึ่ง เป็นธิดาของเศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์ มีจิตเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ใคร่จะออกบรรพชาในพระธรรมวินัยของพระบรมศาสดา จึงขออนุญาตมารดาบิดา ถึงจะอ้อนวอนอยู่อย่างไรมารดาบิดาก็หาอนุญาตไม่ เมื่อเธอเจริญวัยขึ้น ก็ได้ทำการวิวาห์กับชายผู้มีตระกูลเสมอกัน อยู่มาไม่นานก็เริ่มตั้งครรภ์แต่นางไม่ทราบ จึงไปขออนุญาตจากสามี ด้วยเหตุผลและความตั้งใจอันแน่วแน่ของเธอทำให้สามีไม่อาจจะยับยั้งได้ จึงอนุญาตแล้วนำเธอไปยังสำนักนางภิกษุณี

หลังจากเธอได้บรรพชาแล้วไม่นาน ครรภ์ของเธอก็โตขึ้นเป็นลำดับ เมื่อเพื่อนภิกษุณีด้วยกันถามว่า "ทำไมถึงเป็น

อย่างนี้ล่ะเธอ ?" เธอตอบว่า "ดิฉันไม่ทราบ แต่ศีลของดิฉันไม่ด่างพร้อย" พวกนางภิกษุณีจึงนำเธอไปยังสำนักพระเทวทัตผู้เป็นอาจารย์ พระเทวทัตสั่งว่า "เพื่อไม่ให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงในสำนักของเรา ให้เธอสึกไปก็แล้วกันนะ" เธอได้ฟังดังนั้นถึงกับร้องไห้สะอึกสะอื้น "ได้โปรดเถิดเจ้าคะ อย่าทำกับดิฉันถึงเพียงนั้นเลย ดิฉันไม่ได้บวชเพื่อพระเทวทัตองค์เดียว ดิฉันบวชเพื่อพระพุทธองค์ จงนำดิฉันไปสำนักของพระพุทธองค์เถิด"

พระบรมศาสดาถึงจะทรงทราบอยู่ว่า ครรภ์ของเธอเริ่มตั้งขึ้นตั้งแต่สมัยที่เธอยังไม่บวช แต่เพื่อให้คนทั่วไปได้หายสงสัย พระองค์จึงตรัสสั่งให้เชิญเสด็จพระเจ้าปเสนทิโกศล, ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี, วิสาขามหาอุบาสิกา และตระกูลใหญ่ ๆ อีกเป็นจำนวนมาก แล้วทรงรับสั่งให้พระอุบาลีเถระว่า "เธอจงไปจัดการเรื่องของนางภิกษุณีนั้นให้หายสงสัยในท่ามกลางบริษัท ๔" พระอุบาลีให้เชิญนางวิสาขามหาอุบาสิกามาตรงพระพักตร์พระราชาแล้วให้สอบสวนอธิกรณ์นั้นดู นางวิสาขาสั่งให้กั้นม่านแล้วตรวจดูร่างกาย หลังจากนั้นก็นับวันเดือนปีที่เริ่มตั้งครรภ์ ทราบว่าเธอตั้งครรภ์ตั้งแต่ยังไม่บวช

พระเถระจึงประกาศว่าเธอไม่มีความผิดอะไรเลยต่อหน้าพยาน ทั้งฝ่ายพระและฆราวาสซึ่งมีพระราชาปเสนทิโกศลทรงเป็นประธาน

ต่อมาเธอก็คลอดบุตรเป็นชายที่เฉลียวฉลาดมาก พระราชาทรงทราบจึงตรัสสั่งให้นำกุมารนั้นเข้าเฝ้า และทรงขนานนามกุมารนั้นว่า "กัสสปะ" ทรงเอ็นดูราวกับว่าเป็นโอรสของพระองค์

ต่อมา "กัสสปะ" รู้ความเป็นไปทุกอย่างว่าตัวเองเป็นบุตรของนางภิกษุณี จึงเศร้าเสียใจเป็นอันมาก แล้วทูลลาพระเจ้าปเสนทิโกศลออกบวชในสำนักของพระบรมศาสดา ท่านมีความอุตสาหะบำเพ็ญเพียร เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ไม่นานก็ได้บรรลุพระอรหันต์ ไม่ติดอยู่ในกิเลสเครื่องเศร้าหมอง

นับแต่วันที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงนำกุมารมาจากสำนักของนางภิกษุณี นางก็น้ำตาไหลออกจากนัยตามาตลอดเป็นเวลาถึง ๑๒ ปีเต็ม นางมีความทุกข์ทรมานเพราะการพรากจากบุตร วันหนึ่งนางเที่ยวบิณฑบาตในตอนเช้าพบพระเถระที่ถนน จึงร้องว่า "ลูก....ลูก" แล้ววิ่งเข้าไปจะจับ

พระเถระ แต่ยังไม่ถึงตัวพระเถระจึงชวนล้มเสีย ทำให้พระเถระคิดว่า "ถ้ามารดาได้ยินคำที่ไพเราะอ่อนหวานจากเรา นางก็จะไม่ได้บรรลุมรรคผล เราควรจะพูดคำที่ไม่ไพเราะแล้วจึงจะหาทางพูดด้วยอุบายที่ดี" จึงกล่าวว่า "ท่านเที่ยวทำอะไรอยู่จึงไม่อาจจะตัดความรักได้" นางจึงคิดว่า "โอ....คำพูดของพระเถระหยาบคาย" แล้วจึงพูดว่า "พ่อ...พ่อพูดอะไรน่ะ" พระเถระจึงพูดถ้อยคำไม่ไพเราะอีก จึงคิดว่า "ตัวเราไม่อาจจะกลั้นน้ำตาไว้ได้เลยตลอด ๑๒ ปี เพราะความคิดถึงลูก แต่ลูกของเราก็ช่างมีแต่ความกระด้างต่อเรา ไม่มีประโยชน์อะไรเลยที่จะไปคิดถึงเธออีก" จึงตัดความคิดถึงบุตรเสียได้แล้ว บรรลุพระอรหัตต์ในวันนั้นนั่นเอง.

"ความเศร้าโศก ย่อมเกิดแต่ของอันเป็นที่รัก"

กีสาโคตมี พระมหาสุริยน มหาวีโร

ในเมืองสาวัตถี ยังมีหญิงสาวคนหนึ่งปรากฏชื่อว่า "กิสาโคตมี" ไม่ปรากฏชื่อบิดามารดา ทราบแต่ว่า มารดาบิดาของนางเป็นผู้มีฐานะดีพอสมควร และอยู่ในเมืองสาวัตถีมาช้านาน วันหนึ่งนางเดินไปตลาดเพื่อหาซื้อสิ่งของบางอย่าง เห็นชายชราคนหนึ่งมีหน้าตาหม่นหมอง แสดงว่ากำลังได้รับทุกข์หนัก ซึ่งกำลังนั่งขายถ่านอยู่หน้าร้าน นางจึงแกล้งพูดว่า "พ่อ....คนเหล่าอื่นขายผ้า น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อยเป็นต้น แต่เหตุใดท่านจึงนั่งขายเงินและทองอยู่เล่า?"

ชายชรา....เงินทองที่ไหนเล่า? ฉันขายถ่านต่างหาก

นางกีสาโคตมี....ก็ท่านขายอยู่นั่นไง

และแล้วในขณะนั้น ถ่านทั้งหมดก็กลายเป็นเงินและทองอย่างประหลาด ที่เป็นดังนี้มีเหตุอยู่ว่า ชายชราคนนั้น

แต่ก่อนเป็นเศรษฐีคนหนึ่ง แต่อยู่มาวันหนึ่งจะเป็นเพราะเหตุอันใดก็หาทราบไม่ ทรัพย์สินเงินทองทั้งหมดของท่านเศรษฐีได้กลายเป็นเถ้าถ่านหมด เพราะฉะนั้นท่านจึงทำอุบาย ทำเป็นขายถ่านอยู่หน้าร้านตามคำแนะนำของชาย ผู้เป็นสหายของท่าน เพราะเชื่อว่า ถ้ามีคนมาพูดอย่างนางกีสาโคตมีพูดนั้น เถ้าถ่านก็จะกลายเป็นเงินและทองอย่างเดิม

เมื่อเป็นอย่างนั้น เศรษฐีชราดีใจมาก ถามนางกีสาโคตมีแล้วทราบว่านางยังไม่ได้สามี จึงได้ไปสู่ขอนางจากพ่อและแม่ของนาง มาให้บุตรชายของตน ซึ่งพ่อแม่ของนางก็ยินดีที่จะยกธิดาของตนให้ แล้วงานวิวาหก็มีขึ้นอย่างสมเกียรติ นางอยู่กับสามีไม่นานนักก็ได้มีบุตรด้วยหนึ่งคน วันหนึ่งบุตรน้อยของนางได้เสียชีวิตลงโดยกระทันหัน ในขณะที่บุตรนั้นกำลังเดินได้ นางไม่ยอมให้คนเอาบุตรนั้นไปเผา เพราะนางไม่เคยเห็นความตาย จึงเชื่อว่าบุตรของนางไม่ได้ตาย เป็นแต่เพียงนอนหลับเท่านั้น นางอุ้มบุตรผู้ตายแล้วเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ เพื่อหายามารักษาบุตรให้ฟื้นจากความหลับ และแล้วนางก็ได้ไปพบกับพระพุทธเจ้า จึงได้ถามหายา พระพุทธเจ้าทราบเรื่องราวทั้งหมดแล้ว จึงทรงทำอุบายบอกนางว่า "เจ้าจะ

ไปหาเมล็ดพันธุ์ผักกาดมาประมาณหยิบมือหนึ่ง" และทรงกำชับว่าจงเอาเฉพาะของบ้านที่ยังไม่เคยมีคนตายเท่านั้น นางไปเที่ยวหาบ้านแล้วบ้านเล่า ก็ไม่ได้เมล็ดผักกาดแม้แต่เมล็ดเดียว เพราะคนทั้งหลายพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า "ในบ้านนี้ผู้คนตายแล้วนั้น มีจำนวนมากกว่าผู้มีชีวิตอยู่ เจ้าเป็นบ้าไปแล้วหรือจึงพูดเช่นนี้" นางจึงรู้ว่ามนุษย์ทุกคนมีความตายเป็นธรรมดา จึงได้ทิ้งบุตรน้อยในป่าแห่งหนึ่ง แล้วกลับไปเฝ้าพระพุทธเจ้าในเชตวันมหาวิหาร พระพุทธเจ้าจึงแสดงพระธรรมโปรดนาง มีใจความโดยย่อว่า "เธอเข้าใจว่า บุตรของเราเท่านั้นตาย ความตายนี้เป็นธรรมดายั่งยืนสำหรับสัตว์ทั้งหลาย ด้วยว่ามัจจุราชฉุดคร่าสัตว์ทั้งหลายผู้ยังมีความหลงใหลในชีวิต ลงไปในอบายอันเปรียบด้วยมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ ฉะนั้น"

นางได้ฟังพระธรรมแล้วเกิดความเลื่อมใส จึงทูลขอบวชเป็นนางภิกษุณี พระพุทธเจ้าจึงตรัสสั่งให้บรรดาภิกษุณีแล้วก็มีวิริยะอุตสาหบำเพ็ญเพียรทางจิตใจ ไม่นานก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์.

ปฏาจาราผู้บ้ารัก

● ค. หิมาลัย

ปฏาจาราเป็นธิดาสาวสวย สุดสวาทของเศรษฐีชาวนครสาวัตถี เธอเป็นดาวดวงเด่นในสังคมแห่งยุคนั้น เมื่อเมื่อเธอแตกเนื้อสาวผู้บังเกิดเกล้าแสดงความรักและเป็นห่วงมาก ได้กักขังเธอไว้ในบ้าน ณ ตึกชั้นสูงสุด เหมือนจะไม่ยอมให้สายตาของพวกผู้ชาย ได้มีโอกาสแฉลบผ่านไปบนผิวหนังของเธอได้ เธอถูกตัดขาดจากสังคมกลายเป็นผู้ต้องขังโดยปริยาย ไม่มีโอกาสที่จะได้พบปะสนทนากับชายใด นอกจากพ่อบังเกิดเกล้ากับอีกผู้หนึ่ง คือชายคนใช้ที่พ่อแม่วางใจที่สุด ซึ่งจะมีโอกาสติดต่อก็เฉพาะการรับใช้เป็นครั้งคราวเท่านั้น

หัวใจของปฏาจารา เช่นเดียวกับกุลสตรีทั้งหลายที่ตกอยู่ในฐานะอย่างเธอ คือหญิงสาวที่พ่อแม่มีฐานะดี แต่กีดกัน

ลูกสาวไม่ให้รู้จักกับชายอื่นเลย นอกจากใครคนหนึ่งเพียงคนเดียว แม้จะเป็นคนตาบอดหูหนวกก็ตาม ผลที่สุดเธอก็เกิดความสมัครรักใคร่ในชายคนนั้น และเมื่อลงได้รักแล้วก็จะรักอย่างสุดหัวใจ เพราะเธอไม่มีโอกาสที่จะได้พบเห็นชายอื่นที่น่ารักกว่านั้น และแล้วก็หนีตามคนรักไป ทิ้งความอับอายขายหน้าไว้ให้พ่อแม่วงศ์ตระกูลเป็นเครื่องตอบแทน โชคชะตาของปฏาจาราก็เป็นไปในทำนองนี้เหมือนกัน ทีแรกเธอก็เพียงแต่ชอบใจคนใช้ผู้ซื่อสัตย์หนักเข้าก็เกิดความเห็นใจกลายเป็นความรัก

ความรักของปฏาจารา เป็นความรักที่มีกรรมเธอไม่อาจที่จะบอกเรื่องนั้นแก่พ่อแม่ได้ เพราะสองผู้บังเกิดเกล้าของเธอหยิ่งในสายเลือดยิ่งกว่าความรัก มันเป็นไปไม่ได้ที่เธอจะได้รับความยินยอมให้อยู่กินกับคนรักโดยเปิดเผย

แต่แล้ว จะมีฤทธิ์อื่นใดจะแรงยิ่งกว่าฤทธิ์รัก ความรักไม่เคยถูกฆ่าด้วยศาสตรา ไม่อาจจองจำด้วยโซ่ตรวน และไม่อาจปิดกั้นด้วยรั้วหรือกำแพง แม้อยู่คนละฟากฟ้ากับคนรักก็ย่อมเจอกันได้ ปฏาจารา ได้ตัดสินใจหนีออกจากบ้านไปตามคนรักไปสู่อ้อมอกของคนรัก เธอรู้สึกว่าชีวิตรักช่าง

สดชื่นกว้างขวางอะไรอย่างนั้น คนรักได้ชวนเธอหนีไปอยู่ตามชนบทบ้านนอก เพื่อขุดดินพื้นไม้หากินตามประสาคนยาก เธอก็ยินดีตามไป

กาลเวลาผ่านไป ปฏาจาราเกิดตั้งครรภ์ขึ้น แรก ๆ ก็ไม่ได้นึกคิดอะไรมาก นอกจากดีใจที่จะได้พยานรักออกมาเชยชม แต่ครั้นครรภ์แก่จวนถึงเวลาคลอด ธรรมชาติก็ได้เตือนใจให้เธอคำนึงถึงคุณธรรม เช่นเดียวกับกุลสตรีทั่วโลกได้ถูกเตือนมาแล้ว นั่นคือการเกิดของลูกในท้อง ทำให้หญิงผู้เป็นแม่นึกถึงความตายของตน แล้วก็จะนึกถึงพระคุณของบิดามารดาผู้บังเกิดเกล้า ปฏาจาราออกปากชวนสามีหลายครั้งให้พากลับไปหาพ่อแม่ แต่สามีก็ล่าช้าอยู่ เพราะตนไม่กล้าเผชิญหน้ากับพ่อตาแม่ยายได้ จนกระทั่งเธอคลอดลูกที่บ้านป่านั้นเอง

ลูกคนหัวปี เพิ่งจะสอนวิ่งเตาะแตะ พยานรักคนที่สองก็ตามมา คราวนี้สามีของนางตกลงจะพาเธอกลับบ้านให้ได้ ครั้นจวนใกล้วันที่นางจะคลอดลูก สามชีวิตก็ออกเดินทางกลับสู่สาวัตถี เมียอุ้มท้อง ผัวอุ้มลูกการเดินทางก็เลยล่าช้า

ตามคนรักไปสู่อ้อมอกของคนรักแล้ว เธอรู้สึกว่าชีวิตรักช่างอึดอาด จนกระทั่งไม่สามารถจะข้ามป่าให้ทันตะวันตกดินได้ สามีชีวิตจึงพากันพักค้างคืนเอาศัยร่มไม้กลางป่า วันนั้นเป็นวันที่อากาศวิปริตแปรงฤดูกาล พอสิ้นแสงตะวัน พายุก็เริ่มปั่นป่วนเก้อนเมฆแผ่คลุมไปทั่วท้องฟ้า และไม่ช้าไม่นานก็เกิดฝนตกขนาดใหญ่ ฟ้าคะนองเปรี้ยงเหมือนจะขู่คำรามเขย่าขวัญของนางปฏาจาราอย่างหนักหน่วง ปฏาจารากับลูกทนกับความหนาวไม่ไหว จึงขอร้องให้สามีไปหาใบไม้หรืออะไรสักอย่างหนึ่ง พอที่จะกำบังลูกน้อยที่จะสำลักน้ำจากสายฝนซึ่งเทลงมาจากฟากฟ้าอย่างไม่ลดละ

เธอนั่งรอสามี จนกระทั่งหมดยามหนึ่ง ย่างเข้ายามสอง ผัวก็ยังไม่กลับ จนกระทั่งตกดึกมากแล้ว ก็ยังไม่มีวี่แววว่าผัวจะกลับมา ในระหว่างที่กำลังรออยู่นั้น ได้เกิดความปั่นป่วนขึ้นในครรภ์ของนาง และผลที่สุดปฏาจาราก็คลอดลูกท่ามกลางความมืดและสายฝนแต่เดียวดาย และเธอไม่มีวิธีอื่นและไม่มีทางจะทำสิ่งใดอีก นอกจากนั่งกอดลูกน้อยรอสามีที่รักกลับมา ซึ่งเป็นความหวังที่ยังมีคนอยู่ จนกระทั่ง

สว่าง ฝนจึงค่อยซาลง ปฏาจาราตัดสินใจพยุงร่างกายอันสุดที่จะอ่อนเพลียละเหี่ยใจอุ้มลูกน้อยเดินตามหาผัว

แต่แล้ว เธอก็แทบจะเป็นลมล้มทั้งยืนที่ได้พบร่างของสามีคู่ยากนอนตายอยู่ข้างจอมปลวก ห่างจากเธอไปไม่กี่ก้าว ร่างกายไหม้เกรียมทั่ว แสดงว่าเขาได้ถูกอสรพิษร้ายกัดเอาในขณะที่กำลังตะกายขึ้นหักกิ่งไม้เพื่อจะเอาใบมาคลุมฝนให้เมียและลูก ปฏาจาราตะลึงงันไปชั่วครู่แล้วก็ทรุดตัวลงนั่งข้าง ๆ ดวงชีวิตของเธอ ซึ่งหาชีวิตมิได้แล้ว รำพึงถึงความรักความทุกข์ยาก และความตายของเขาอยู่เป็นเวลานาน ความเศร้าสลดได้ท่วมท้นหัวใจของเธอตลอดเวลา จนไม่อาจที่จะนำมาเล่าให้ถูกต้องได้

เมื่อได้สติ เธอก็ออกเดินทางมุ่งสู่สาวัตถีตามความตั้งใจเดิม มือข้างหนึ่งอุ้มลูกคนเล็ก อีกข้างหนึ่งจูงลูกคนโตเดินทางต่อไปจนถึงฝั่งแม่น้ำอจิรวดี มองเห็นทิวทัศน์ของตัวเมืองคนละฝั่ง ทำให้เธอค่อยกระปรี้กระเปร่าขึ้นมาบ้าง ชั่วคนละฟากทุ่งเท่านั้น เธอก็จะได้กราบเท้ามารดาบิดา เธอจะขอขมาคุณพ่อคุณแม่ แล้วเลือดในอกทั้งคู่ก็คงได้รับความ

เอ็นดูจากตายาย เธอมองดูกระแสน้ำในแม่น้ำอจิรวดี รู้สึกว่าไหลเชี่ยวกว่าปกติเล็กน้อย แต่ถ้าลำพังตัวเธอคนเดียวก็ไม่เป็นไร เพราะอจิรวดีเป็นแม่น้ำกว้างตื้น แม้ว่าน้ำเต็มตลิ่งก็ไม่เกินราวนม แต่การนำลูกน้อยทั้งสองลุยข้ามน้ำเชี่ยวไปพร้อมกัน อาจพลาดพลั้งไม่ปลอดภัย ดังนั้น จึงบอกลูกคนโตให้ยืนรอแม่อยู่ฝั่งนี้ก่อน แล้วก็นำลูกคนเล็กข้ามไป พอถึงฝั่งข้างโน้นแล้ว วางลูกคนเล็กไว้บนผ้าอ้อม ตัวเองรีบกลับไปรับลูกคนโต

ขณะที่เธอลุยกลับไปถึงกลางน้ำนั้น ได้มีเหยี่ยวตัวหนึ่งซึ่งร่อนถลาหาอาหารตามลำน้ำเรื่อยมา ครั้นมาเห็นเด็กแดงๆ นอนอยู่บนตลิ่งนึกว่าก้อนเนื้อ มันจึงโฉบลงใส่อย่างรวดเร็ว ปฏาจาราได้ยินเสียงปีกของมันแหวกอากาศจนตกใจ แต่ช้าเสียแล้ว ลูกน้อยสุดที่รักของเธอได้ติดกรงเล็บของเหยี่ยวใหญ่หายขึ้นไปบนท้องฟ้าต่อหน้าต่อตาเธอ ปฏาจาราผู้เคาะห์ร้ายยืนมองเหยี่ยวพรากลูกไปจนสุดสายตา พลางกรีดร้องขอความช่วยเหลืออย่างไม่มีความหมาย ครั้นได้สติก็ผลับไปหาลูกคนโต แต่แล้วหนูน้อยที่กำลังสอนเดินมองเห็นแม่ร้องโวยวายโบกไม้โบกมือก็นึกว่าแม่เรียก จึงรีบวิ่งมาหาแม่ โธ่เอ๋ย !

ขวัญใจของปฏาจารา ซึ่งเหลืออยู่เพียงดวงเดียว อยากจะวิ่งสู่อ้อมแขนของแม่ แต่แล้วแม่คงคาก็กลับอ้าแขนรับไปเสียก่อน ปฏาจาราไม่มีทางที่จะช่วยได้ทัน ชั่วครู่เดียวเท่านั้นเลือดในอกของเธออีกก้อนหนึ่ง ก็จมหายไปในกระแสน้ำต่อหน้าต่อตา มันสุดวิสัยจริง ๆ ที่ใครจะช่วยเหลือได้

ปฏาจารา ตะกายขึ้นจากน้ำ ออกวิ่งบ้างเดินบ้างอย่างครึ่งบ้าครึ่งดี ตามทางที่เข้าไปสู่เมืองสาวัตถี นางได้พบชาวเมืองคนหนึ่งซึ่งได้เดินทางสวนออกมา จึงถามเขาอย่างกระหืดกระหอบว่า คุณรู้จักพ่อแม่ของปฏาจาราไหมจ๊ะ ชายนั้นเงยหน้าขึ้นมองปฏาจาราแล้วพูดขึ้นเปรย ๆ ว่า "อย่าให้ฉันพูดเลย" "อ้าว ทำไมล่ะ บอกหน่อยไม่ได้หรือคะ ดิฉันเป็นลูกของท่าน ชายนั้นส่ายหน้า ชี้มือไปที่เปลวควันที่กำลังพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้า พลางพูดว่า "คุณดูนั่นซิ" "มันเกี่ยวอะไรกับพ่อแม่ของฉัน" "ก็เมื่อคืนนี้ฝนตกหนักพายุแรง บ้านของคุณพ่อคุณแม่ของคุณ ถูกพายุพัดพังหมดแล้ว" ยังไม่ทันขาดคำ ปฏาจาราก็ถามสวนขึ้น "แล้วอะไรเกิดขึ้น" "เรือนได้พังทับท่านทั้งสองตายคาที่ ญาติพี่น้องได้ช่วยกันนำศพไป

เผาบนเชิงตะกอนเดียวกัน ควันนั้นพุ่งขึ้นจากเชิงตะกอนยังไงล่ะ''

ปฏาจาราอุทานได้คำเดียวว่า พ่อจ๋า แม่จ๋า แล้วเธอก็หมดความรู้สึกตัว เธอไม่รู้ว่าผ้านุ่งได้หลุดหายไปจากตัวเธอตั้งแต่เมื่อไร เธอได้วิ่งแก้ผ้าโทง ๆ บ่ายหน้าไปทางเชตวัน ขณะนั้นพระศาสดากำลังแสดงพระธรรมเทศนาแก่พุทธบริษัทอยู่ นางมีผมเผ้ารุงรัง และเนื้อตัวเปื้อนเปรอะดูไม่ได้ ตรงเข้าไปใกล้วิหารที่ประทับแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า เสียงใคร ๆ ตะโกนไล่อยู่รอบศาลาว่า ไปทางอื่น คนบ้า........ แต่ดูเหมือนเธอไม่ได้ยินเสียงเหล่านั้นเลย

ขณะเดียวกัน พระศาสดาได้ตรัสห้ามคนเหล่านั้นไว้แล้วก็รับสั่งว่า "ปล่อยให้เธอเข้ามาเถอะ'' พระพุทธองค์ได้ตรัสกับเธอว่า "จงกลับได้สติเถิดน้องหญิง''

ผู้หญิงน่าสงสาร พอได้ฟังพระดำรัสเท่านั้น ก็กลับสำนึกตัวได้ เหมือนถูกปลุกด้วยมนต์วิเศษ เธอก้มลงมองดูเรือนร่างอันเปลือยเปล่าของเธอ แล้วก็เกิดความละอายแก่ใจจึงทรุดตัวลงนั่ง ณ ที่ตรงนั้นเอง มีสุภาพบุรุษคนหนึ่งโยนผ้าห่มไปให้นาง เธอรับผ้านั้นมาคลุมกันอุจาด แล้วฟังพระ-

พุทธโอวาทต่อไป หลังจากพระพุทธโอวาทจบลง เธอได้บรรลุคุณธรรมชั้นโสดาบันแล้ว พร้อมกับทูลขอบวชในพระพุทธศาสนา พระศาสดาก็ทรงอนุญาต เมื่อบวชแล้วไม่นานก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และได้รับยกย่องจากพระศาสดาว่า เป็นเลิศทางวินัยฝ่ายภิกษุณี

ชีวิตของปฏาจารา เป็นบทเรียนที่ดีที่สุดสำหรับสาววัยรุ่น ที่กำลังอยู่ในวัยรัก ปฏาจาราพลาดไปนิดเดียวตรงที่หลงคิดว่า ความรักแรกพบเป็นสิ่งประเสริฐ แล้วก็ใจเร็วด่วนได้ จนกระทั่งลืมพ่อแม่ นอกจากนั้นแล้ว ยังเป็นเรื่องน่าคิดสำหรับผู้ครองตำแหน่งพ่อตาแม่ยายทั้งหลายด้วยว่า ควรจะหวงลูกสาวมากน้อยเพียงใด จึงจะพอดี ๆ....

ปุณณทาสี • พระอุดม ปญฺญุตฺตโม

เธอเป็นธิดาของใครไม่ปรากฏ แต่เธอเป็นสาวใช้ของเศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์ ซึ่งนางก็ได้ปฏิบัติหน้าที่สาวใช้ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตลอดมา

อยู่มาคืนหนึ่ง เธอได้ซ้อมข้าวอยู่จนดึกและได้รับความเหนื่อยอ่อนเป็นกำลัง เธอจึงเดินออกมาข้างนอกเพื่อที่จะพักผ่อนตามประสาคนเหนื่อยอ่อน ในขณะนั้นนั่นเอง เธอก็แลเห็นภิกษุทั้งหลายในสำนักของพระพุทธเจ้ากำลังกลับไปสู่ที่พักของตน ๆ ซึ่งก็เป็นเวลาที่ดึกมากแล้ว เธอแปลกใจมากจึงรำพึงกับตัวเองว่า "เมื่อก่อนเรานอนไม่หลับก็เพราะความไม่สบายใจของเรา ทำไมหนอ? ดึกดื่นจนป่านนี้แล้ว พระคุณ-

เจ้าทั้งหลายยังไม่หลับนอนกันเลย คงเป็นเพราะพระคุณเจ้าบางรูปถูกอสรพิษร้ายกัดแน่นอน"

เช้าวันรุ่งขึ้นก่อนจะไปตักน้ำ นางปุณณาเอารำมาผสมน้ำปั้นเป็นก้อนเอาปิ้งไฟเรียบร้อย แล้วก็เอาห่อไว้ที่ชายผ้าสำหรับเอาไว้รับประทานเมื่อไปสู่ท่าน้ำ ขณะที่เธอกำลังเดินไปสู่ท่าน้ำนั้น เป็นเวลาที่พระศาสดา กับพระอานนท์เสด็จออกบิณฑบาต เธอได้พบพระศาสดากับพระอานนท์ จึงเกิดศรัทธาเลื่อมใสขึ้นในใจ จึงคิดว่า "ในวันอื่น ๆ เราพบพระองค์ไทยทานเราก็ไม่มี เมื่อไทยทานเรามีเราก็ไม่พบ แต่บัดนี้เราพร้อมแล้วถ้าพระองค์ไม่ทรงรังเกียจทานของเราแล้วไซร้ เราจะถวายขนมนี้แด่พระองค์" เมื่อคิดอย่างนั้นแล้ว เธอจึงกราบถวายบังคมว่า "ขอพระองค์จงทรงรับทานอันเศร้า-หมองนี้ เพื่อสงเคราะห์แก่หม่อมฉันเถิดพระเจ้าข้า"

พระศาสดาทรงสดับแล้วก็ทรงรับขนมนั้น เธอจึงวางขนมลงในบาตรด้วยกิริยาอันสุภาพอ่อนโยนที่เต็มไปด้วยความปีติยินดีแล้วทูลว่า "ธรรมใดที่พระองค์ทรงเห็นแล้ว ขอให้

ธรรมนั้นจงสำเร็จแก่หม่อมฉันเถิด พระเจ้าข้า" พระศาสดาทรงกระทำอนุโมทนาว่า "ความปรารถนาอย่างนั้นจงสำเร็จเถิด"

เมื่อเธอฟังอนุโมทนาเสร็จแล้วความปีติยินดีที่นางมีอยู่ก็สลดวูบลงไปเมื่อเธอคิดว่า " แม้พระศาสดาทรงกระทำการสงเคราะห์แล้วก็จริง แต่คงไม่เสวยทานที่เศร้าหมองนี้ คงประทานให้แก่กาหรือสุนัข แล้วเสด็จไปรับโภชนาหารอันประณีต แล้วเสวยโภชนหารอันประณีตนั้นข้างหน้าเป็นแน่แท้"

พระศาสดาทรงทราบวาระจิตของเธอโดยตลอดจึงเสวยขนม ณ ที่นั้นนั่นเอง ครั้นเสร็จภัตตกิจแล้ว พระองค์จึงทรงแสดงพระธรรมเทศนาโดยย่อ ๆ ว่า *"น้องหญิง เจ้านอนไม่หลับ เพราะเจ้าไม่สบายใจ ส่วนสาวกของเราไม่หลับนอนก็เพราะประกอบความเพียรเนือง ๆ นั่นเอง ดังนั้นผู้ใดประกอบความเพียรอยู่ทุกเมื่อ ตามศึกษาอยู่ทั้งกลางวันและกลางคืน แล้วน้อมไปสู่พระนิพพาน อาสวะทั้งหลายของผู้นั้นย่อมสิ้นไป"* ครั้นจบพระพุทธโอวาทแล้ว เธอก็ได้บรรลุโสดาบันไปในที่สุด

เรื่องนี้เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด เรื่องหนึ่งสำหรับพุทธ-ศาสนิกชนทั้งหลายผู้มีศรัทธา แต่คิดว่าทานของตนเป็นทานที่ไม่ดีและมีน้อย ก็เลยไม่ให้ทานกัน พุทธภาษิตท่านกล่าวว่า "นตฺถิ ปสนฺนมฺหิ อปฺปกา นาม ทกฺขิณา" แปลได้ความว่า "เมื่อจิตเลื่อมใสแล้ว ทักขิณาทานชื่อว่าน้อย ย่อมไม่มี"

กุณฑลเกสี • พระมหาประเทือง สิริวฑฺโฒ

ในครั้งพุทธกาลมีธิดาของเศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์คนหนึ่ง เป็นหญิงสาวที่สวยงามมาก วันหนึ่งพวกเจ้าพนักงานได้จับโจรคนหนึ่งมัดมือไพล่หลังพร้อมทั้งเฆี่ยนตีไปตามถนนผ่านหน้าปราสาทของเศรษฐี ชาวเมืองทั้งหลายมายืนดูและส่งเสียงสาปแช่งตามถนนมากมาย ฝ่ายธิดาของเศรษฐีได้ยินเสียงนั้นรู้สึกแปลกใจ จึงออกมายืนดูที่หน้าต่างเมื่อได้เห็นโจรคนนั้นก็เกิดความรักขึ้นมาอย่างจับจิตจับใจ สุดที่จะอดกลั้นได้วิ่งหลบเข้าไปปิดห้องนอนโดยไม่ยอมพูดจากะใคร และข้าวปลาอาหารก็ไม่ยอมทาน เมื่อทราบว่าธิดาสาวของตนหลงรักโจรอย่างถอนตัวไม่ขึ้น ก็ได้แต่ปลอบโยนจะหาชายอื่นที่มีตระกูลมาให้ นางก็ไม่ยอม และถ้าไม่ได้โจรมาเป็นสามีแล้วก็คงจะไม่มีชีวิตอยู่ต่อไปอีก ด้วยความรักบุตรทั้งบิดาและ

มารดาจึงจำใจนำเงินจำนวนหนึ่งไปติดสินบนเจ้าพนักงานเพื่อนำโจรคนนั้นมาให้ลูกสาว ฝ่ายพวกเจ้าพนักงานเหล่านั้น จึงได้จัดหาบุรุษอื่นมาประหารชีวิตแทน เมื่ออยู่มาได้สองสามวัน โจรคนนั้นก็ไม่ได้มีความรักในตัวภรรยาเลย คอยแต่จะหาโอกาสลวงนางไปฆ่าเพื่อชิงเอาเครื่องประดับที่ตัวของนาง จึงทำทีเป็นนอนป่วย และแกล้งบอกว่าที่รอดชีวิต มาและได้แต่งงานกับนาง ผู้เป็นภรรยานี้ก็เพราะได้บนบานไว้กับเทวดา เพราะยังไม่ได้กระทำพลีกรรมจึงไม่สบาย ธิดาสาวเศรษฐีมีความรักในตัวสามีอยู่แล้วจึงเชื่อและไปสู่ที่กระทำพลีกรรม เมื่อไปถึงบนภูเขาสูงชันที่สามีอ้างว่าจะทำพลีกรรมนั้น จึงรู้ว่าตนถูกลวงมาเพื่อฆ่าชิงเอาเครื่องประดับ นางจึงได้อ้อนวอนขอชีวิตไว้จะยอมตัวเป็นทาสรับใช้และจะมอบเครื่องประดับให้แต่โดยดี แต่สามีผู้เป็นโจรนั้นก็ไม่ยอม นางจึงคิดว่า "ธรรมดาปัญญาของบุคคล มีเอาไว้ใช้ให้เกิดประโยชน์ ใช่ว่ามีเอาไว้เพื่อรับประทานแทนอาหารก็หาไม่" นางผู้หมดอาลัยในชีวิตแล้ว จึงออกอุบายลวงโจรว่าจะขอทำประทักษิณและไหว้ให้เป็นครั้งสุดท้ายก่อนตายแล้วจะยอมให้ฆ่าแต่โดยดี เมื่อนางทำประทักษิณแล้วก็แกล้งทำสวมกอดด้วยความรัก เมื่อสามีผู้เป็น

โจรเผลอจึงผลักลงสู่ก้นเหว ขณะนั้นเทวดาที่อยู่ประจำที่นั้น ได้เห็นการกระทำนั้นจึงกล่าวสาธุการว่า "บุรุษจะเป็นบัณฑิตในที่ทุกสถานก็หาไม่ แม้แต่สตรีผู้มีปัญญาเห็นประจักษ์ก็เป็นบัณฑิตในที่นั้น ๆ ได้"

เมื่อธิดาของเศรษฐีได้ผลักโจรลงเหวแล้วก็ไม่กล้ากลับบ้าน เพราะกลัวว่าทางบ้านจะตำหนิติเตียนต่าง ๆ และเกิดความละอายจึงทิ้งเครื่องประดับไว้ที่นั้น แล้วได้เข้าป่าไปอย่างไร้จุดหมาย ไปพบอาศรมของพวกปริพาชก (นักบวชนอกศาสนา) จึงขอบวชด้วย ได้เรียนศิลปะและวาทะหนึ่งพันจบ ปริพาชกผู้เป็นอาจารย์ จึงสั่งให้ออกเที่ยวประกาศหาผู้มีความสามารถจะมาถามและแก้ปัญหาของนาง พร้อมกับมอบกิ่งหว้าให้ไปและสั่งว่า "ถ้าใครสามารถกล่าวถามและแก้ปัญหากับเธอได้ ถ้าเป็นคฤหัสถ์ก็ขอให้เธอยอมตัวเป็นข้ารับใช้ ถ้าเป็นบรรพชิตขอให้เธอบวชอยู่ในสำนักของบรรพชิตรูปนั้น" และจากนั้นนางก็ได้ชื่อว่า "ชัมพุกา" ตามชื่อของกิ่งไม้ที่ปริพาชกผู้เป็นอาจารย์มอบให้ ไม่มีใครสามารถแก้ปัญหากับนางได้ นางได้เข้าไปในหมู่บ้านแห่งหนึ่งได้ก่อกองทรายเอาไว้หน้าหมู่บ้านและปักกิ่งหว้าเอาไว้แล้วกล่าวว่า "ผู้สามารถ

จะกล่าวและถามปัญหากับเราจงเหยียบกิ่งหว้านี้" ไม่มีใครกล้าเหยียบเพราะไม่สามารถที่จะถามและแก้ปัญหากับนางได้

เมื่อพระสารีบุตรเที่ยวบิณฑบาตอยู่ได้เห็นพวกเด็กพากันยืนล้อมกิ่งไม้นั้นอยู่ จึงถามเด็กพวกนั้นดู เมื่อได้ทราบเรื่องแล้วจึงสั่งให้เด็กพวกนั้นเหยียบกิ่งหว้า แต่เด็กพวกนั้นไม่กล้าพระสารีบุตรจึงบอกว่าเราจะกล่าวปัญหาเอง พวกเด็กเหล่านั้นจึงเหยียบและโห่ร้องพร้อมทั้งโปรยทรายเล่น เมื่อนางชัมพุกามาพบเข้าจึงได้ดุเด็ก เมื่อได้รู้ว่าพระสารีบุตรเป็นคนให้เด็กเหยียบ นางจึงไปถามปัญหากับพระสารีบุตร พวกชาวเมืองเมื่อทราบข่าวว่า บัณฑิตทั้งสองจะถามปัญหากันจึงแตกตื่นมาดู ลำดับนั้นนางชัมพุกาปริพาชิกาได้ ถามปัญหากับพระ-สารีบุตรและท่านก็ได้ตอบปัญหาหมดทุกข้อ จนหมดปัญหาที่จะถาม พระสารีบุตรจึงเป็นฝ่ายถามบ้าง แต่นางตอบปัญหาไม่ได้จึงขอให้พระสารีบุตรเฉลยให้ฟัง ด้วยความเลื่อมใสจึงขอบวชเมื่อนางขอบวชแล้วจึงมีชื่อว่า "นางกุณฑลเกสีเถรี" ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์พร้อมด้วยปฏิสัมภิทาในเวลาต่อมาเพียงสองสามวันเท่านั้น

พวกภิกษุได้จับกลุ่มกันถกเถียงถึงปัญหาของนางว่า นางได้ฟังธรรมมาไม่มากก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ และได้ใช้ไหวพริบเอาชนะโจรมาได้ พระพุทธเจ้าจึงเสด็จมาตรัสถาม พระองค์ทราบเรื่องแล้วจึงตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่านับธรรมที่เราแสดงว่าน้อยหรือว่ามาก บทที่ไม่เป็นประโยชน์แม้ร้อยบทย่อมไม่ประเสริฐ ส่วนบทที่เป็นประโยชน์แม้บทเดียวย่อมประเสริฐกว่า อนึ่งเมื่อบุคคลชนะโจรหาชื่อว่าชนะไม่ ส่วนการชนะกิเลสที่อยู่กับตัวนั่นแหละจึงชื่อว่าชนะ"

เขมาภิกษุณี • พระสุเวหย่ จิตเวโท

ในครั้งสมัยของพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่าปทุมุตระ พระนางได้ตั้งความปรารถนาเอาไว้ว่า เมื่อเกิดในชาติหน้า ขอให้เป็นหญิงมีรูปร่างสวยงาม ต่อมาได้ถือกำเนิดในสมัยของพระพุทธเจ้า (โคดม) มีรูปร่างสวยสดงดงาม ได้เป็นพระ-มเหษีของพระราชา พระนางได้ทรงสดับว่า พระพุทธเจ้าทรงตำหนิถึงโทษของความสวยงาม ก็เลยไม่ปรารถนาที่จะเสด็จไปพระเวฬุวัน (ที่ประทับของพระพุทธเจ้า) พระราชาทรงมีพระประสงค์ให้นางได้ไปสู่พระเวฬุวัน เพื่อสดับพระธรรม-เทศนาของพระพุทธเจ้าจึงรับสั่งให้กวีเขียนบทกลอนพรรณนาถึงความงามที่น่าไปเที่ยวของพระเวฬุวัน แล้วนำมาขับกล่อมให้พระนางได้สดับ พอพระนางได้สดับก็มีความประสงค์จะเสด็จไปดูพระเวฬุวัน วันหนึ่ง จึงได้เสด็จไปพร้อมกับพระ-

ราชาและเหล่าอำมาตย์ ในขณะที่พระพุทธเจ้ากำลังอยู่ในท่ามกลางพุทธบริษัท (อุบาสก สุบาสิกา ภิกษุและภิกษุณี) เมื่อพระองค์ทรงทราบว่า พระนางเสด็จมา จึงทรงเนรมิตรรูปหญิงที่สวยงาม ถือพัดอยู่ข้างพระองค์ พอพระนางเสด็จเข้าไปในพระเวฬุวัน ได้ทอดพระเนตรเห็นรูปหญิงที่พระพุทธ-เจ้าทรงเนรมิตรไว้นั้น ถึงกับตลึงในความงาม ทรงดำริว่าชนทั้งหลายต่างกล่าวว่า พระพุทธเจ้าตรัสตำหนิโทษของความสวยงาม เหตุไฉนจึงมีหญิงผู้มีรูปงามยิ่ง ถือพัด ๆ อยู่ข้างพระองค์ คำกล่าวเช่นนั้นคงไม่จริง แม้ตัวเราเองก็มีความงามไม่ถึงครึ่งของหญิงนี้ เฝ้าแต่เพ่งมองหลงไหลในรูปนั้น โดยไม่สนใจในพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้ากำลังแสดงอยู่

ในขณะนั้น พระพุทธเจ้าทรงทราบว่า พระนางกำลังมีจิตจดจ่อหลงไหลอยู่กับรูปหญิงนั้น พระองค์จึงทรงเนรมิตรให้รูปหญิงที่สวยงามนั้น เปลี่ยนแปลงไปสู่ความแก่ชรา และในที่สุดให้เหลือแต่โครงกระดูก พระนางเขมาเมื่อทอดพระ-เนตรเห็นอย่างนั้น ทรงดำริว่า หญิงที่มีรูปร่างสวยงามคนนี้แม้สวยงามเช่นนี้ ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มิได้

เหลือความงดงามเอาไว้เลย คงเหลือเอาไว้แต่โครงกระดูกที่น่าเกลียด พระนางจึงได้สติระลึกได้ว่า สังขาร (รูป) เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าทรงตรวจดูวาระจิตของพระนางแล้วจึงตรัสว่า เขมา เธอคิดว่าความสวยงามนั้นเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้หรือ เธอจงดูรูปนั้น บัดนี้หาความเที่ยงแท้ไม่ได้แล้ว ร่างกายนี้เป็นสิ่งไม่สะอาดประกอบไปด้วยความสกปรก แต่พวกคนโง่ก็ยังปรารถนาอยู่ พอจบพระดำรัสนี้ พระนางเขมาก็ได้บรรลุโสดาบัน พระพุทธเจ้าจึงได้แสดงธรรมต่อไปเกี่ยวกับความไม่เที่ยงของร่างกาย และแสดงถึง เรื่องของ ราคะ โทสะ โมหะ ที่พวกคนโง่ปล่อยให้ครอบงำจิตใจอยู่ ถ้าหากยังติดอยู่ในสิ่งเหล่านี้ ก็จักต้องเป็นทาสของตัณหาตลอดไป

ในที่สุด พระนางก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และได้บวชเป็นนางภิกษุณี เป็นอัครสาวิกาของพระพุทธเจ้าในทางที่เลิศด้วยปัญญา ที่พระพุทธเจ้ายกย่องไว้ในตำแหน่งอัคร-สาวิกาฝ่ายขวา.

อุบลวรรณา • พระสิทธิชัย สิทธิชโย

นางอุบลวรรณาเป็นธิดาเศรษฐีในเมืองสาวัตถี ได้ออกบวชเป็นนางภิกษุณีเป็นพระอรหันต์ สาวิกาฝ่ายซ้ายของพระ-พุทธองค์ ได้รับยกย่องจากพระศาสดาว่าเป็นผู้มีฤทธิ์มากกว่านางภิกษุณีทั้งหลาย

นางอุบลวรรณาเป็นธิดาเศรษฐีในเมืองสาวัตถี ด้วยเป็นผู้มีผิวพรรณคล้ายกับสีของกลีบดอกบัวเขียว บิดามารดาจึงได้ตั้งชื่อว่า อุบลวรรณา

เมื่อเจริญวัยขึ้นเป็นสตรีที่สวยงามมาก มีพระราชาและเศรษฐีทั้งหลายในชมพูทวีปมาชอบพอมากมาย เศรษฐีไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะถ้าให้คนหนึ่งอีกคนหนึ่งก็จะเสียใจ เพื่อ

รักษาน้ำใจของทุกคนไว้ จึงนำธิดาไปบวชในสำนักของนางภิกษุณี

เมื่อบวชแล้วไม่นาน นางก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ อันประกอบไปด้วยปฏิสัมภิทาและอภิญญา และพระเถรีก็เข้าไปจำพรรษาอยู่ในป่า ใกล้เมืองสาวัตถี รุ่งเช้าก็เข้าไปบิณฑบาตในเมืองสาวัตถี เป็นประจำ

ต่อมาวันหนึ่งนันทมานพ ซึ่งเป็นบุตรชายของลุงพระเถรี ได้ไปซ่อนตัวอยู่ใต้เตียง พระเถรีเห็นเช่นนั้นจึงกล่าวว่า "ท่านอย่าได้กระทำบาปอันหนักเลย" แต่มานพนั้นก็มิได้รับฟังพระเถรี ได้เข้าข่มขืนจนสำเร็จความปราถนาของตนแล้วก็หนีไป แต่ด้วยผลกรรมอันลามกที่มานพนั้นกระทำแผ่นดินจึงไม่อาจทนทานอยู่ได้ จึงแยกออกเป็นสองส่วน ทำให้มานพนั้นตกลงไปได้รับความทรมานในอเวจีมหานรก

ฝ่ายพระเถรีก็ได้นำเรื่องนี้ไปบอกแก่นางภิกษุณีทั้งหลายให้ทราบ พระพุทธองค์ได้ทรงสดับเช่นนั้นจึงตรัสว่า "นิสัยของคนชั่ว ย่อมมองเห็นบาปเป็นของหวาน ในขณะที่บาปนั้นยังไม่สนอง แต่ถ้าเมื่อใดบาปนั้นสนองแล้ว คนชั่วนั้น

แหละจะเป็นผู้ได้รับความทรมาน เพราะการทำความชั่วของตน"

เรื่องนี้มหาชนได้พากันสงสัยว่า "พระอรหันต์เป็นผู้ที่มีร่างกายบริบูรณ์ทุกอย่าง คงจะมีความยินดีในกามคุณอยู่เป็นแน่" พระศาสดาได้ทรงแก้ข้อสงสัยนั้นว่า "ธรรมดาผู้ที่สำเร็จพระอรหันต์แล้ว ย่อมไม่ยินดีในการเสพกาม เปรียบะเสมือนหยดน้ำที่ตกลงบนใบบัว ย่อมกลิ้งตกไปไม่ติดอยู่ จิตของพระอรหันต์ย่อมไม่ติดอยู่ในกามคุณทั้งหลายด้วย"

พระนางอุบลวรรณาเถรี เป็นพระอัครสาวิกาเบื้องซ้ายของพระพุทธองค์ และได้รับยกย่องว่า เป็นผู้มีฤทธิ์มากกว่านางภิกษุณีทั้งหลาย พระนางได้เป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ยอมเป็นผู้สละแล้วซึ่งความสุขอันเป็นโลกิยะ ได้เข้าสู่ร่มบวรพระพุทธศาสนาด้วยใจศรัทธา จึงเป็นสตรีที่น่าเคารพเลื่อมใสมากคนหนึ่ง

อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย การกระทำบาปนั้น หรือการทำความชั่วนั้น เป็นของที่ทำได้ง่าย เปรียบกับคนที่พบอาหารอันพอใจของตนย่อมรับประทานเข้าไปได้ทุกเวลา ดังที่นั้นหู-

มานพได้กระทำกรรมอันลามก ย่อมตกไปสู่อเวจี เพราะความที่ตนทำบาปหนัก

แต่ว่าการทำบุญกุศล หรือทำความดีนั้น เป็นของที่ทำได้ยากยิ่ง ด้วยเหตุนี้ จึงขอให้ท่านทั้งหลาย รีบเร่งสร้างสมคุณความดีเข้าไว้ อย่าได้คิดว่าเรายังมีชีวิตอยู่เพราะความตายนั้นไม่รู้ว่าจะมาถึงเราในเวลาไหน ขอท่านอย่าได้ประมาทอยู่เลย จงรีบทำความดีไว้เสียแต่บัดนี้เถิด

โรหิณี • พระมหาสมชัย ธมฺมชโย

โรคผิวหนังเกิดที่สรีระของนาง

ในสมัยพระอนุรุทธเถระได้ไปยังเมืองกบิลพัสดุ์ พร้อมภิกษุ ๕๐๐ รูป ได้มีพระญาติของพระเถระมาถามสุข ทุกข์ของพระเถระเป็นจำนวนมากเมื่อได้ทราบข่าวว่าพระเถระมา ยกเว้นแต่พระน้องนางชื่อโรหิณี พระเถระจึงถามว่า ''พระนางโรหิณีไปไหน ?'' เมื่อได้ฟังตามความเป็นจริงว่า "หล่อนละอายเพราะหล่อนเกิดโรคผิวหนังทั่วสรีระ" เมื่อพระเถระทราบดังนั้นแล้ว จึงได้ให้คนไปเชิญพระนางมา เมื่อพระนางเรียนว่า "ดิฉันเป็นโรคผิวหนังทั่วสรีระ ละอายไม่กล้ามาเจ้าค่ะ"

สร้างโรงฉันแล้วหายจากโรคผิวหนัง

พระเถระแนะนำให้นางสร้างโรงฉัน เพื่อจะทำให้โรคผิวหนังหายขาดได้ แต่เธอก็เรียนว่า ไม่มีปัจจัยที่จะสร้างโรงฉันได้ แต่บังเอิญมีเครื่องประดับซึ่งมีค่าถึงหนึ่งหมื่น จึงได้ขายเครื่องประดับนั้นสร้างโรงฉันขึ้น พระอนุรุทธได้กล่าวกับพระนางว่า "ให้ทำโรงฉันสองชั้นปัดกวาดข้างล่างข้างบนให้สะอาดเรียบร้อย ปูอาสนะ จัดน้ำใช้ น้ำฉันไว้ พระนางก็ได้ทำดังนั้น ขณะที่เธอกวาดโรงฉันอยู่บ่อย ๆ โรคผิวหนังก็หายขาด เมื่อสร้างโรงฉันเสร็จได้ถวายภัตตาหารแด่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข

ความโกรธและริษยาเป็นเหตุเกิดโรคผิวหนัง

พระพุทธเจ้าตรัสว่า "โรคผิวหนังของเธอเกิดเพราะความโกรธ ดังนั้นจึงตรัสกรรมในปางก่อนของพระนางโรหิณีว่า...."

ในกาลก่อนเธอเป็นอัครมเหษีของพระเจ้าพาราณสี ผูกอาฆาตในหญิงนักฟ้อนของพระราชาคนหนึ่ง ทรงดำริว่า "เราจะทำให้หญิงคนนี้เข็ดเสียที เพราะมันสะดิ้งเหลือเกิน"

จึงให้คนนำเอาหมามุ้ยใหญ่ใส่ที่นอนและเครื่องใช้อื่น ๆ เป็นจำนวนมากของนางนักฟ้อนเน้น จนสรีระของนางได้พุพองเป็นตุ่มน้อย ตุ่มใหญ่ นางได้รับทุกข์มาก นี่แหละเป็นผลกรรมของเธอ

เมื่อพระองค์ได้นำเอาอดีตนิทานมาแล้ว ตรัสพระคาถาว่า

บุคคลพึงละความโกรธ สละความถือตัว
ล่วงสังโยชน์ทั้งสิ้นได้ ทุกข์ย่อมไม่ตกต้อง
บุคคลนั้นผู้ไม่ข้องในรูปนาม ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล.

เทพบุตรแย่งเทพธิดาชื่อโรหิณี

ในที่สุดแห่งพระธรรมเทศนานั้น พระนางก็ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล มีวรรณะที่งดงาม เมื่อทำกาละแล้วได้ไปเกิดในภพชั้นดาวดึงส์ เป็นผู้มีรูปงามเป็นที่ใฝ่ฝันของเทพบุตรถึง ๔ องค์ ทุก ๆ องค์ปรารถนาจะได้พระนางมาเป็นเจ้าของ ในที่สุดได้ไปหาท้าวสักกะให้ช่วยตัดสินให้ แต่พอท้าวสักกะเห็นเท่านั้นก็เกิดความรักขึ้นทันที ท้าวเธอจึงตรัสถามเทพบุตรทั้ง ๔ ว่า "เมื่อพวกท่านเห็นเทพธิดาองค์นี้ครั้งแรก จิตเป็นอย่างไร ?"

องค์ที่ ๑ กราบทูลว่า จิตของข้าพระองค์เกิดขึ้นเหมือนกลองคราวสงครามไม่สงบลงได้

องค์ที่ ๒ กราบทูลว่า มีจิตเหมือนน้ำตกจากภูเขา

องค์ที่ ๓ กราบทูลว่า ตั้งแต่เห็นตาทั้งสองของข้าพระองค์ถลนออกเหมือนตาปู

องค์ที่ ๔ กราบทูลว่า ประดุจธงที่ปักอยู่บนยอดเจดีย์ไม่อาจอยู่นิ่งได้

ท้าวสักกะตรัสว่า พวกท่านยังข่มจิตใจได้ ส่วนเราเมื่อได้เทพธิดานี้จึงจักมีชีวิตอยู่ได้ เมื่อไม่ได้เห็นจักตายแน่ ๆ

เทพบุตรทั้ง ๔ จึงตกลงยกเทพธิดาให้แก่ท้าวสักกะเทวราชแต่เพียงผู้เดียวฉะนั้น....

อุตตราอุบาสิกา

■ พระมหาวิเชียร วชิรญาโน

พระผู้มีพระภาคเจ้าของเรานั้น พระองค์เป็นที่พึ่งของมหาชนทุกทั่วหน้าไม่ว่าคนนั้นจะเป็นคนยากจน หรือคหบดี และภารกิจที่พระองค์ทรงกระทำนั้น พระองค์ไม่เห็นแก่ความสุขเล็ก ๆ น้อย ๆ แม้ว่าหนทางที่พระองค์สัญจรไปนั้นยุ่งยากกันดารและไกลก็ไม่ทรงหวั่นไหว ทรงหวังอย่างเดียวคือการสลัดออกซึ่งทุกข์ของสรรพสัตว์ พระคุณอันยิ่งใหญ่ของพระองค์นั้น สุดจะพรรณาให้ทั่วถึงได้ในระยะเวลากัปป์หรือภัทรกัปป์นี้ ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นผู้ทรงเป็นที่พึ่งและทรงนำสรรพสัตว์ออกจากทุกข์ ข้าพเจ้าขอนำเรื่องอุบาสิกามาให้เป็นตัวอย่างแก่ชาวพุทธอีกหนึ่งเรื่องต่อไป

ได้ยินว่า อุตตราอุบาสิกานั้นเป็นธิดาของปุณณะและมารดาไม่ปรากฏเป็นคนเข้ดสน บิดาเป็นทาสของสุมนะเศรษฐีในกรุงราชคฤห์ พวกชาวเมืองพากันเล่นสัญจรอย่างสนุกสนานก็ไม่ได้เล่น เพราะความขัดสน อาศัยความปรารถนาที่ได้ถวายทานแด่พระสารีบุตร ผู้ออกจากนิโรธสมาบัติใหม่ ๆ จึงได้ตำแหน่งเศรษฐี กล่าวกันว่าสมัยนั้น ถ้าใครได้ตักบาตรแก่พระเถระผู้ออกจากนิโรธสมาบัติ กระทำความปรารถนา ความปรารถนาของบุคคลนั้นก็สัมฤทธิ์ผลอย่างฉับพลัน นายปุณณะก็เช่นเดียวกัน ได้ปรารถนาว่า เกิดชาติใดภพใดอย่าได้เป็นคนขัดสนอย่างนี้อีกเลย ความปรารถนาของเขาก็เป็นเช่นนั้น คือกลายเป็นเศรษฐี เพราะเหตุที่ทองเกิดขึ้นในนาจะหาใครเสมอเหมือนไม่มี จนได้ชื่อว่า ปุณณเศรษฐี และเขาได้ทำการถวายทานแด่ภิกษุเรื่อยมา จนได้ฟังธรรมจากพระโอษฐ์ของพระผู้มีพระภาค ทั้งภรรยาของปุณณเศรษฐีและอุตตราผู้เป็นธิดาได้เป็นโสดาบัน

ในกาลต่อมา สุมนเศรษฐี ได้ขอธิดาจากปุณณะเศรษฐีโดยปกติ สุมนเศรษฐี เป็นมิจฉาทิฏฐิ คือเห็นผิดเป็นชอบนับถือพวกชีเปลือย ซึ่งต่างกันกับปุณณะเศรษฐี ผู้ห่างไก..

จากการให้ทาน การรักษาศีล การฟังธรรมไม่ได้ แม้ธิดาก็เช่นเดียวกัน จึงปฏิเสธการสู่ขอของสุมนะเศรษฐีในครั้งแรก ต่อมาทนอ้อนวอนของสุมนะเศรษฐีไม่ได้ เพราะเขาเคยมีพระคุณต่อตน จึงยกธิดาให้ด้วยความไม่พอใจ

การเข้าไปอยู่ในชายคาของผู้เป็นมิจฉาทิฏฐิ ความสบายใจมิได้เกิดมีแก่อุตตราเลย บางครั้งส่งข่าวไปบอกบิดาว่า ทำไมคุณพ่อจึงกักขังลูกผู้เป็นสุดที่รักไว้ในเรือนจำเช่นนี้ การที่บิดาทำดิฉันให้เสียโฉม กลายเป็นทาสแต่ได้ทำบุญให้ทานจะประเสริฐกว่า การที่บิดายกดิฉันให้คนเห็นผิดเช่นนี้ไม่เห็นประเสริฐเลย พอบิดาได้ยินข่าวก็เป็นทุกข์เศร้าใจ คิดอยู่เสมอว่า ธิดาของเราได้รับทุกข์หนอ จึงได้วานหญิงอื่นคือนางสิริมา ซึ่งเป็นหญิงคณิกา (หญิงงามเมือง) ด้วยการให้ทรัพย์ไป ๑,๕๐๐ กหาปณะ ด้วยกล่าวว่า เธอรับทรัพย์เหล่านี้แล้วไปบำเรอชายที่เป็นสามีของนางอุตตราซึ่งเป็นธิดาของฉันระยะเวลากึ่งเดือน นางสิริมาก็รับแล้วให้นางอุตตราพาไปมอบให้สุมนะเศรษฐี แล้วบอกความประสงค์ของตน อีก ๑๕ วันจะถึงวันปวารณา นางอุตตราก็ได้นิมนต์ภิกษุมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขตลอดกึ่งเดือน และนางคิดเสมอ

ว่าต่อไปนี้ เราจะได้อุปัฏฐากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนถึงวันปวารณา ตลอดระยะเวลานั้น นางไม่ไปไหนเลย เที่ยวจัดแจงกิจทุกอย่างในโรงครัวใหญ่พร้อมด้วยทาสีของเธอ พวกทาสีชอบคำพูดของเธอที่ว่า พวกเธอจงทำข้าวต้มอย่างนี้ ขนมอย่างนี้

พอถึงวันปวารณา สามีของนางคิดว่า พรุ่งนี้เป็นวันปวารณา จึงยืนตรงหน้าต่างมองไปที่ครัวใหญ่ ตรวจดูด้วยคิดว่า หญิงพาลนั้นเที่ยวทำอะไรอยู่หนอ จึงเห็นนางอุตตราขมุกขมอมไปด้วยเหงื่อ เปรอะด้วยเถ้า มอมแมมด้วยถ่านและเขม่า เที่ยวจัดทำอยู่อย่างนั้น จึงคิดว่า พุโธ่ ! หญิงโง่ อยู่สุขสบายไม่ชอบ ชอบมอมแมมอย่างนั้น ด้วยคิดว่า เราจักอุปัฏฐากสมณะศีรษะโล้น จึงหัวเราะขึ้นอย่างดัง แล้วก็หลบไป นางสิริมาเห็นกิริยาของเศรษฐี จึงคิดว่าเศรษฐี หัวเราะอะไรหนอจึงไปดู เห็นอาการอันไม่น่าดูของนางอุตตรา และคิดไปว่า เศรษฐีคงมีความชิดชมกับนางนี้เป็นแน่

นางสิริมาแม้ตนเองเป็นหญิงภายนอกโดยการถูกว่าจ้างมาชั่วระยะเวลากึ่งเดือน ก็คิดสำคัญตัวเองเสมอว่า ตัวเป็นแม่เจ้าเรือน จึงลงจากเรือนเข้าไปในโรงครัว เอาทัพพีตักสัปปิ

อันเดือดพล่านอยู่ในขณะนั้นเดินมุ่งหน้าไปหานางอุตตรา พอนางอุตตราเห็นจึงแผ่เมตตาไปว่า คุณของหญิงนี้มีต่อเราเหลือล้น แม้จะนับสิ่งที่อยู่ในจักรวาลนี้ก็ยังน้อยนัก หากจะเทียบกับคุณของหญิงนี้ เราได้อาศัยหญิงนี้ จึงได้ถวายทานและการฟังธรรม ถ้าหากว่า เรามีความโกรธเหนือนางสิริมานี้สัปปิ์นี้จงลวกเราเถิด ถ้าความโกรธไม่มีอย่าลวกเราเลย สัปปิ์ที่นางสิริมานั้นรดลงไปบนศีรษะจึงเหมือนน้ำเย็น พวกทาสีเห็นเหตุนั้น จึงรุมเข้าไปหานางสิริมา หวังจะเอาให้สมแค้น นางอุตตราจึงห้ามไว้ บ้างก็ด่าว่า นางหัวดื้อจงหลีกไปไม่ควรทำเช่นนั้นกับพระแม่เจ้าของเรา หญิงถ่อยจงหลีกไปแล้วเอาสัปปิ์มารดนางสิริมา บ้างก็ใช้เท้า บ้างก็ใช้ไม้ แม้นางอุตตราห้ามก็ไม่ฟัง จนนางสิริมานั้นลงไปนอกคลุกอยู่กับพื้น นางอุตตราจึงกั้นเอาไว้ หาน้ำอุ่นมาล้างขัดฉวีให้อย่างดี จึงโอวาทนางว่า เพื่อประสงค์อะไรนางจึงทำกรรมนั้น นางรู้ว่าตนเองเป็นหญิงภายนอก คิดว่า เราทำกรรมหนัก เอาสัปปิ์รดเพราะเหตุแห่งการหัวเราะของสามีของเธอ จึงขอให้นางอุตตรายกโทษให้ นางอุตตราจึงบอกว่า ถ้าหากเธอให้บิดาฉันอดโทษและพุทธองค์อดโทษ ฉันจึงจะอดโทษให้ นางสิริมาจึงให้

ปุณณเศรษฐีอดโทษ และพอวันรุ่งขึ้นจึงจัดการทำ ภัตถวายภิกษุมีพระพุทธองค์เป็นหัวหน้า เมื่อทำภัตกิจเสร็จ นาง-อุตตราจึงกราบทูลความที่เกิดขึ้นทั้งปวงแด่พระผู้มีพระภาค พระพุทธองค์จึงตรัสว่า ดีละ....ดีละอุตตรา การเอาชนะความโกรธได้อย่างนั้นสมควร ก็ธรรมดาคนมักโกรธ คนด่าเขาตัดพ้อเขา พึงชนะด้วยความไม่ด่าตอบ ไม่ตัดพ้อตอบ คนตระหนี่จัดพึงชนะได้ด้วยการให้ของตน คนมักพูดเท็จพึงชนะด้วยคำจริง จึงตรัสภาษิตว่า

พึงชนะคนโกรธ ด้วยความไม่โกรธ
พึงชนะคนไม่ดี ด้วยความดี
พึงชนะคนตระหนี่ ด้วยการให้
พึงชนะคนพูดเหลวไหล ด้วยการพูดจริง

หลังจากตรัสภาษิตคาถาจบ นางอุตตรา และนางสิริมาพร้อมด้วยหญิงทาสีก็ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล

สิริมา

● พระมหากิตติ ปุญฺญกิตฺติ

อดีตกาลที่ผ่านมา ครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ นางสิริมานั้นมีรูปร่างงดงามมากทีเดียวในเมืองราชคฤห์ ภาย-ในพรรษาหนึ่ง ได้ทำความผิดต่ออุบาสิกาชื่ออุตตรา ต่อมา นางประสงค์จะขอโทษนางอุตตรา จึงทูลขมาพระศาสดาหลังจากพระองค์ทรงทำภัตตกิจ (ฉันเช้า) เสร็จแล้ว

ในวันนั้น พอพระศาสดาทรงอนุโมทนาและตรัสพระคาถาว่า

“ พึงชนะคนโกรธ ด้วยความไม่โกรธ
พึงชนะคนไม่ดี ด้วยความดี
พึงชนะคนตระหนี่ ด้วยการให้ปัน
พึงชนะคนพูดพล่อย ด้วยความจริง”

จบลงเท่านั้น นางก็ได้บรรลุโสดาบัน นางสิริมา ครั้นบรรลุโสดาบันแล้ว ก็ได้ทูลขอภิกษุกับพระศาสดา เพื่อไปรับบิณฑบาตประจำที่บ้าน พระศาสดาก็ทรงอนุญาต รุ่งขึ้นวันใหม่ นางได้ถวายทานเป็นอันมากแก่พวกภิกษุ และได้ตั้งอัฏฐกภัต (ภัต เพื่อภิกษุ ๘ รูป) ไว้เป็นประจำ นับตั้งแต่วันนั้นมา ภิกษุก็ได้ไปรับบิณฑบาตที่บ้านนางเสมอ วันหนึ่งนางเอ่ยปาก "นิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลาย รับ เนยใสและนมสด" แล้วก็ได้บรรจุเนยใส นมสดลงในบาตรของภิกษุเหล่านั้นจนเต็มจึงถวาย ภัตตาหารที่ภิกษุรูปหนึ่ง ๆ ได้จากการบิณบาตที่เรือนของนาง ย่อมเป็นที่เพียงพอแก่ภิกษุอื่นตั้ง ๓–๔ รูปทีเดียว การที่นางถวายบิณฑบาตเป็นประจำ เช่นนั้นนางต้องจ่ายไปวันละ ๑๖ กหาปณะ (๑๖ กหาปณะเท่ากับ ๑๖ รูปี ๑ รูปี เท่ากับ ๔ บาทเศษ)

ต่อมาวันหนึ่ง ภิกษุรูปหนึ่งฉันอัฏฐกภัตในเรือนของนางแล้ว ก็ได้หลีกไปอาศัยอยู่ในวัดแห่งหนึ่ง ซึ่งห่างไกลจากบ้านนางประมาณ ๓ โยชน์ ในวัดนั้น ทุกวันพอตกตอนเย็นมา จะต้องมีการบำรุงและปฏิบัติพระเถระ ซึ่งมีการนวดเฟ้น และการถวายน้ำร้อนน้ำชาเป็นต้นประจำ เย็นวันนั้นพวกภิกษุได้

ไปสู่ที่บำรุงพระเถระ ส่วนเธอก็ไปด้วย พอไปถึงพวกภิกษุก็ถามเธอว่า "นี่ท่าน วันนี้ ท่านไปรับบิณฑบาตที่ไหนมา" เธอตอบว่า "ผมไปฉันเช้าที่บ้านนางสิริมา" พวกภิกษุถามเธออีกว่า "เป็นไง อาหารของเธออร่อยไหม"

ภิกษุพรรณนาความดีของนาง

เมื่อพวกภิกษุถามเช่นนั้น เธอจึงกล่าวชมเชยนางสิริมาว่า "ผมไม่สามารถจะพรรณนาอาหาร ที่เธอทำถวายได้หรอกท่าน เพราะนางทำถวายแสนจะประณีต อาหารบิณฑบาตที่ภิกษุรูปหนึ่ง ๆ ได้จากบ้านของนาง ย่อมเพียงพอแก่ภิกษุอื่นอีกตั้ง ๓–๔ รูปทีเดียวละ แต่การที่ได้เห็นนางนั่นแหละ ผมว่าดียิ่งกว่าของที่นางถวายเสียอีก เพราะนางสุดที่สวย หาที่ติมิได้เลยท่าน" พอภิกษุนั้น ชมเชยความดีนางมาเช่นนี้ ภิกษุรูปหนึ่งซึ่งนั่งอยู่ในที่นั้นด้วย ก็เกิดความรักขึ้นโดยที่ตนเองยังไม่เคยเห็นนางมาก่อน จึงคิดว่า "พรุ่งนี้เราควรไปดูนาง" พอคิดเช่นนั้นแล้ว ก็บอกจำนวนพรรษาของตนเองให้สงฆ์ทราบ และถามลำดับพรรษากับพวกภิกษุ ปรากฏว่าเธอเป็นพระเถระที่แก่กว่าเพื่อน ผู้ที่จะไปฉันเช้าที่บ้านนางสิริมาในวันรุ่งขึ้น

พวกภิกษุจึงบอกเธอว่า "ท่านครับ พรุ่งนี้ นิมนต์ท่านเป็นหัวหน้าไปรับบิณฑบาตในเรือนนางสิริมา" พอได้ฟังดังนั้น ด้วยความดีใจ จึงรีบคว้าบาตรและจีวรหลีกไปพักผ่อนที่กุฏิ

วันรุ่งขึ้นตอนเช้า ภิกษุนั้นรีบไปแต่เช้าทีเดียว พอไปถึงก็เข้าไปสู่โรงภัตตาหาร ยืนคอยอยู่เพื่อดูนางสิริมา ไม่นานนักนางสิริมาก็มาถึง พอมาถึงก็ได้ถวายอาหารบิณฑบาตแก่พวกภิกษุ ผู้มาสู่ที่นั้น

สิริมาป่วย

หลังจากภิกษุผู้ไปบอกข่าวฉันเสร็จแล้วหลีกไป ไม่นานนักนางสิริมาได้เกิดอาพาธขึ้นด้วยโรคปัจจุบันทันด่วน ด้วยพิษของโรคนั้น นางจึงเปลื้องอาภรณ์ออกนอนกระสับกระส่ายอยู่ รุ่งขึ้นวันใหม่ พวกสาวใช้ของนาง เห็นพวกภิกษุผู้ที่จะมารับ อัฏฐกภัตของนาง จึงบอกแก่นาง นางบอกว่าไม่สามารถจะปรนนิบัติพระคุณเจ้าทั้งหลายด้วยตนเองได้ จึงสั่งพวกสาวใช้ว่า "นี่พวกเธอ จงจัดอาหารถวายพระคุณเจ้าทั้งหลายเถิด ในเวลาที่ท่านฉัน จงจัดอาหารให้เพียงพอถวาย

ท่านด้วย" พวกสาวใช้ก็กระทำตามที่นางบอกทุกอย่างจนเสร็จแล้ว นางจึงกล่าวว่า "จงช่วยพยุงฉันไปที ฉันจักไหว้พระคุณเจ้าทั้งหลาย "พวกสาวใช้ก็รีบทำตามที่นางบอก พอเข้าไปใกล้พวกภิกษุแล้ว นางก็ไหว้ด้วยสรีระอันสั่นเทาอยู่ด้วยพิษของโรค

ภิกษุรูปนั้น นั่งแลดูนางพลางคิดว่า "หญิงนี้ช่างสวยจริง ๆ ขนาดเธอเป็นไข้อยู่ก็ยังสวยงามถึงเพียงนี้ ถ้าหากในเวลาที่นางไม่ป่วยไข้ และได้ ตกแต่งกายด้วย เครื่องอาภรณ์ทุกอย่างแล้ว จะสวยงามสักเพียงไรหนอ" ในขณะที่คิดอยู่ จิตใจของเธอก็หาไปจดจ่อที่อื่นไม่ เธอทำใจให้จดจ่อ เฉพาะนางไม่สามารถจะฉันอาหารได้จึงถือบาตรกลับวัด ด้วยความรักอาลัยในตัวนางสิริมามีประมาณยิ่ง กลับไปวัดแล้วก็ไม่สามารถจะฉันได้ จึงนอนคิดถึงนางยอมอดข้าวอดน้ำ แม้ภิกษุผู้เป็นเพื่อนจะอ้อนวอนสักเท่าไหร่ เธอก็ไม่ยอมฉัน

สิริมาถึงแก่ความตาย

เย็นวันนั้นเอง สิริมาก็ได้ถึงแก่ความตาย ด้วยโรคปัจจุบันทันด่วนนั้น ความทราบถึงพระราชา พระองค์จึงส่ง

พระราชสาส์นไปถวายพระศาสดาว่า "พระเจ้าข้า นางสิริมา น้องสาวหมอชีวกได้สิ้นชีวิตเสียแล้ว" พระศาสดาได้ทรงสดับเรื่องนั้นแล้ว จึงทรงส่งข่าวถวายพระพร แด่พระราชาว่า "มหาบพิตร ศพนางสิริมา จงอย่าพึ่งเผาก่อนนะ ขอพระองค์จงทรงรับสั่งให้นำศพนางสิริมาไปไว้ในป่าช้าผีดิบก่อน และให้รักษาไว้เป็นอย่างดี" พระราชาก็ได้ทรงกระทำตามรับสั่ง

๓ วันล่วงไป พอในวันที่ ๔ ศพนางสิริมาก็พองขึ้น หมู่หนอนก็ไต่ออกจากช่องทวารทั้ง ๙ มาเจาะกินร่างกายที่เน่าเปลื่อยนั้น พระราชาสั่งประกาศว่า "พวกคนในพระนครนี้ทุก ๆ คน เว้นเด็กผู้เฝ้าเรือน จงไปดูนางสิริมาให้หมด ถ้าใครไม่ไปจะถูกปรับ ๘ กหาปณะ" และได้ส่งพระราชสาส์นไปยังสำนักของพระศาสดาว่า "ขอนิมนต์ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน จงมาพิจารณาศพนางสิริมาด้วย" พอพระศาสดาทราบเรื่องนั้นแล้ว จึงรับสั่งให้บอกแก่พวกภิกษุว่า "พวกเราจะไปดูนางสิริมา"

ตลอด ๓ วันที่ผ่านมา จนถึงวันที่ ๔ ภิกษุรูปนั้นก็ไม่ยอมเชื่อฟังคำของใคร ๆ อดอาหารนอนเซมอยู่อย่างนั้น จนข้าวในบาตรที่รับมาจากบ้านนางสิริมาบูดเน่า สนิมก็เกิดขึ้น

ในบาตรด้วย ลำดับนั้น ภิกษุผู้เป็นเพื่อนของเธอ เข้าไปหาพร้อมบอกว่า "นี่ท่าน พระศาสดาจะเสด็จไปทอดพระเนตรศพนางสิริมา ท่านจะไปไหม" พอได้ฟังคำว่า สิริมาเท่านั้นทั้ง ๆ ที่ตนเองหิวแสนหิว ก็รีบผุดลุกขึ้นทันที พร้อมบอกว่า "ไป ๆ ขอรับ" แล้วจัดแจงล้างบาตรเช็ดเรียบร้อยใส่ถุงห่มผ้าแล้วไปกับหมู่ภิกษุ

ศพนางสิริมาผู้เลอโฉมหาค่ามิได้

เมื่อทุกคนไปถึงที่นั่นเรียบร้อยแล้ว พระศาสดาจึงตรัสถามพระราชว่า "นี่ใคร มหาบพิตร" พระราชาทูลว่า "นางสิริมาน้องสาวหมอชีวกพระเจ้าข้า" พระศาสดาตรัสถามว่า "นางสิริมา หรือนี่" พระราชาทูลว่า "พระเจ้าข้า นางสิริมา" พระศาสดาตรัสว่า ถ้ากระนั้นพระองค์จงประกาศว่า "ถ้าใครให้ทรัพย์พันหนึ่ง จะให้นางสิริมาไป" พระราชาก็ได้ทรงกระทำตามรับสั่ง แต่หาผู้ที่จะต้องการนางสิริมาแม้คนหนึ่งก็ไม่มี จึงลดราคาลงถึง ๕๐๐–๒๕๐–๒๐๐–๑๕๐–๑๐๐ ๕๐–๒๕–๑๐–๕ กหาปณะ ครึ่งกหาปณะ บาทหนึ่ง มาสกหนึ่ง กากณิกหนึ่ง ก็ไม่มีใคร ๆ จะรับเอาไปสักคนเดียว

แม้จะให้เปล่า ๆ ก็ไม่มีใครรับเอาไป พระราชาจึงทูลแด่พระ-ศาสดาว่า "พระเจ้าข้า แม้จะให้ไปเปล่า ๆ ก็ไม่มีใครรับเลย" พระศาสดาจึงตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงมาดูนางสิริมา ผู้ที่ชาวเมืองถือว่าเป็นคนสวยที่สุด และเป็นที่ปรารถนาของทุก ๆ คนในเมืองนี้ แต่ก่อน ถ้าใครได้ชมเชยนางสิริมา แม้จะเสียทรัพย์เป็นพัน ๆ ก็ยอม บัดนี้ แม้จะให้ไปเปล่า ๆ ก็ไม่มีใครรับ เมื่อเป็นเช่นนี้ ควรหรือที่พวกเธอจะยึดมั่นถือมั่นในรูปที่สวยงามอย่างนางสิริมานั้น" จึงตรัสพระ-คาถาว่า

"เธอจงดูอัตตภาพที่ไม่มีความยั่งยืน และความมั่นคง กรรม ทำให้วิจิตร มีกายเป็นแผล กระดูก ๓๐๐ ท่อน ยกขึ้นเป็นกาย อันน่าเกลียด ที่มหาชนครุ่นคิดปรารถนากันโดยมาก"

ในเวลาจบเทศนากัณฑ์นี้ พระราชาพร้อมด้วยมหาชนเกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนายิ่งกว่าเดิมมากทีเดียว แม้ภิกษุองค์นั้น ได้บรรลุโสดาบัน เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า ร่างกายซึ่งธาตุ ๔ ขันธ์ ๕ ประชุมกันขึ้นเป็นกายนี้ จะสวยงามสักปานใดก็ตาม ก็ล้วนแต่เป็นของไม่ยั่งยืนอยู่ได้ตลอดไป

ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็มีค่า แต่เมื่อหมดลมหายใจแล้วจะหาค่าที่ไหนเล่า จะให้ใครก็ไม่มีใครอยากได้เลย ดังศพนางสิริมานี่เป็นตัวอย่าง

ฉะนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ไม่ควรยึดถือในรูปร่างอันสวยงาม เพราะจะทำให้หมกมุ่นครุ่นคิดติดอยู่ในสังขารดังที่เล่ามานี้ ควรรู้เท่าถึงสังขาร ตามสภาพความเป็นจริงว่าไม่เที่ยง ไม่ทุกข์ เป็นอนัตตา สมตามพุทธภาษิตว่า

สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา

สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา

สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา....ติ

รูปนันทา ■ พระมหาฮุ้น จารุวณฺโณ

พระนางรูปนันทาเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางปชาบดีโคตมี มีพระเชฏฐภาดา ๑ พระองค์ พระนามว่า นันทะ ประสูติที่ที่เมืองกบิลพัสดุ์ ตำนานเล่าไว้ว่า พระนางเป็นผู้มีรูปโฉมสวยงามกว่าสตรีใด ๆ ในพระนครนั้น ต่อมาพระนางออกบวชในสำนักของนางภิกษุณี แต่การออกบวชของพระนางนั้น จะเป็นการออกบวชด้วยศรัทธาก็หาไม่ คือเห็นพวกญาติของตนออกบวชเป็นต้นว่า พระเชฏฐาและพระมารดาก็บวชตามไปอย่างนั้นเอง เมื่อบวชเข้ามาแล้วก็ไม่เคยไปฟังธรรมกับพวกนางภิกษุณีในสำนักของพระพุทธเจ้าสักครั้งเลย เพราะพระนางเกรงว่าเมื่อไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วท่านจะเทศน์ตำหนิรูปร่างของตนว่าไม่สวย

งาม เพราะพระนางมีความภูมิใจและหยิ่งยะโสมากที่เกิดมามีรูปโฉมที่สวยงามไม่มีสตรีใดจะเทียบได้เช่นนี้ จึงสมกับที่พระพุทธเจ้าของเราได้ตรัสไว้ว่า บรรดาจำพวกสัตว์ในโลกสันนิวาสนี้ แบ่งเป็น ๔ จำพวก ตามความเลื่อมใสของตน ๆ ดังนี้

๑. รูปัปปมาณิกา ถือรูปเป็นประมาณเพียงแต่เห็นรูปก็เลื่อมใส

๒. โฆสัปปมาณิกา ถือเสียงเป็นประมาณเพียงแต่ได้ยินเสียงก็เลื่อมใส

๓. ลูขัปปมาณิกา ถือการปฏิบัติเศร้าหมองเป็นประมาณ

๔. ธัมมัปปมาณิกา ถือธรรมเป็นประมาณ

จนกระทั่งวันหนึ่งต่อมา พระนางรูปนันทาดำริว่า ประชาชนทั้งหลายผู้ไปฟังธรรมของเจ้าพี่ของเราแล้ว ทุกคนก็ออกปากชมว่า ท่านสั่งสอนดีมาก สุดที่จะพรรณาให้จบสิ้นได้ ถ้ากระไรเราก็ควรไปกับพวกนางภิกษุณีบ้าง เมื่อพระนางคิดได้ดังนี้ จึงไปกับพวกนางภิกษุณี แต่ว่าพระนางไม่

แสดงตัวให้คนรู้จักนั่งหลบอยู่ที่มุมหนึ่งอย่างเงียบ ๆ แต่การกระทำของพระนางนั้น ก็ไม่สามารถจะปิดบังพระพุทธเจ้าได้ พระองค์ทราบว่าพระนางรูปนันทามาที่สำนักของพระองค์เพื่อจะฟังธรรม จึงทรงใคร่ครวญต่อไปอีกว่า เราจะยกธรรมอะไรหนอขึ้นแสดงจึงจะถูกกับจริตของพระนาง จึงดำริว่า คนผู้หนักไปในรูปรักสวยรักงามอยู่แล้ว ก็ควรจะเอาธรรมที่มีความสวยงามเหมือนกันนั้นเองเป็นเครื่องแก้ เหมือนการบ่งหนามด้วยหนามฉะนั้น เมื่อเริ่มจะแสดงธรรม พระองค์จึงเนรมิตหญิงผู้มีความสวยงามพริ้งยิ่งกว่าพระนางรูปนันทาเสียอีกหลายร้อยเท่า ด้วยฤทธิ์ของพระองค์ ให้เป็นผู้ถวายงานพัด ต่อจากนั้น พระองค์ก็แสดงความเปลี่ยนแปลงของวัยแห่งหญิงคนนั้นให้เป็นหญิงคลอดบุตรครั้งเดียว หญิงกลางคน หญิงแก่ชรา จนถึงตายและเน่าเปื่อยไปในที่สุด เมื่อพระนางรูปนันทาเห็นอย่างนั้น ก็เกิดความเบื่อหน่ายในรูปหญิงคนนั้นเป็นอย่างมากและคิดย้อนกลับมาหาตัวเองว่า ถึงรูปร่างอันสวยงามของเรานี้ ก็จะเป็นเหมือนกับรูปของหญิงคนนั้นด้วย เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบว่าพระนางรูปนันทา

มีอุปนิสัยพอที่จะรับพระธรรมเทศนาได้แล้ว จึงตรัสเทศนาสั่งสอนมีใจความสั้น ๆ ว่า "สรีระอันกรรมทำให้เป็นนครแห่งกระดูกทั้งหลาย ฉาบด้วยเนื้อและโลหิต เป็นที่ตั้งลงแห่งชราและมรณะ และมักขะ (ความถือตัว)" เมื่อจบพระธรรมเทศนาพระนางรูปนันทา ก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในพระพุทธศาสนา และได้รับยกย่องจากพระศาสดาว่าเป็นผู้เลิศกว่า ภิกษุณีทั้งหลาย ในทางฌานสมาบัติ.

สามาวดี

พระมหาสงัด สนฺตงฺกโร

พระนางสามาวดี เป็นหญิงที่น่าสงสารมาก เกิดเป็นลูกคฤหบดีผู้มั่งคั่ง แต่กลับตกยากจนต้องขอทาน ต่อมาได้เป็นบุตรบุญธรรมของมหาเศรษฐีมีบุญวาสนาจนได้เป็นพระราชินี และในที่สุดถูกเผาทั้งเป็น ตายพร้อมกับบริวารเป็นจำนวนมาก ด้วยความอิจฉาริษยาของพระนางมาคันทิยา

สามาวดีเป็นลูกสาวของคฤหบดีชื่อภัททวดีย์ ซึ่งเป็นเพื่อนกับโฆสกเศรษฐี เป็นเพื่อนที่ไม่เคยเห็นกันมาก่อน แต่รักใคร่ชอบพอกันด้วยการค้าขาย ติดต่อส่งข่าวคราวถึงกันและกัน ต่อมาภัททวดีย์ตกยากด้วยอหิวาตกโรคระบาด ไก่ สุกร แมว โค ข้าทาสบริวารชายหญิงตายหมด ภัททวดีย์

เศรษฐีตกยากจึงพาลูกเมียเดินทางมาโกสัมพี เพื่อมาขอพึ่งโฆสกเศรษฐี แต่มาตายเสียก่อนที่จะได้พบกับเพื่อนดังใจหวัง ตายทั้งผัวทั้งเมียเพราะอาหารเป็นพิษ เหลือแต่สามาวดีสาวน้อยผู้น่ารักและน่าสงสารไว้เพียงเดียวดาย แต่เหมือนสวรรค์ยังปราณี หลังจากเธอได้สูญเสียผู้บังเกิดเกล้าไปสองสามวัน ขณะที่กำลังต่อสู้กับมรสุมของชีวิตอย่างไร้ที่พึ่ง จนเกือบจะหมดอาลัยในชีวิตอยู่แล้ว เธอก็ได้มีโอกาสเข้าพบโฆสกเศรษฐี เมื่อทราบว่าเป็นบุตรีของภัททวดีย์เพื่อนเก่า และฟังเรื่องราวทั้งหมดแล้ว โฆสกเศรษฐีก็สงสารเป็นอย่างยิ่ง จึงเลี้ยงไว้เป็นบุตรบุญธรรม ภายหลังพระเจ้าอุเทนเจ้ากรุงโกสัมพี มาพบเข้าก็ขอไปเป็นพระชายา และสถาปนาไว้ในตำแหน่งอัครมเหสี

พระเจ้าอุเทน มีพระชายาอีกสององค์คือ พระนางมาคันทิยา และพระนางวาสุลทัตตา ในที่นี้จะกล่าวถึงพระนางมาคันทิยาบ้างเล็กน้อย มาคันทิยาเป็นลูกสาวของพราหมณ์ ตามเรื่องว่ามีรูปงามนัก มีคนมาสู่ขอหลายคน บิดาไม่ยอมให้เพราะยังไม่พบผู้ที่พอใจเข้าจริง ๆ วันหนึ่ง พราหมณ์ไป

พบพระพุทธเจ้าเข้าเกิดความพอใจ จึงพร้อมด้วยภรรยาพาลูกสาวไปยกให้พระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสว่า ไม่ต้องพระ-ประสงค์ อย่าว่าแต่จะยกให้เลย แม้เพียงจะให้แตะต้องตัวของมาคันทิยา พระองค์ก็ไม่ต้องการ แล้วทรงแสดงพระ-ธรรมเทศนาจนพราหมณ์สองสามีภรรยาเกิดศรัทธาเลื่อมใส ส่วนนางสาวมาคันทิยาโกรธยิ่งนัก และผูกใจเจ็บในพระพุทธ-เจ้าตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ในที่สุดความงามของมาคันทิยาก็ช่วยให้ตัวเธอได้ขึ้นเป็นชายาของพระเจ้าอุเทนอีกองค์หนึ่ง

โดยที่มาคันทิยา เกลียดชังพระพุทธเจ้า แต่สามาวดีเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า ทั้งสองคนจึงเป็นคู่แข่งกันอย่างร้ายแรง มาคันทิยาพยายามใช้วิธีการต่าง ๆ นานา ที่จะทำลายสามาวดี แต่ก็ทำไม่ได้ ความเคียดแค้นชิงชังในพระพุทธเจ้าทำให้มาคันทิยา คิดหาทางกำจัดพระพุทธเจ้าออกจากเมืองโกสัมพี เมื่อหาทางอื่นไม่ได้ก็จ้างคนที่ไม่นับถือพระพุทธเจ้าให้คอยด่าพระสงฆ์ด้วยคำหยาบคาย โดยหวังจะให้พระสงฆ์อึดอัดระอาใจไปเสียให้พ้น พระอานนท์ซึ่งยังมิได้สำเร็จพระอรหันต์ ก็ไม่มีขันติพอที่จะอดทนต่อการด่าอยู่ทุกวัน ๆ

ได้ จึงไปกราบทูลพระพุทธเจ้า ขอเชิญเสด็จให้พาภิกษุสงฆ์ออกไปเสียจากโกสัมพี

คำด่าของชาวเมืองโกสัมพี เรียกว่า "อักโกสวัตถุ" มี ๑๐ ประการ คือ

๑. เจ้าเป็นโจร

๒. เจ้าเป็นคนพาล

๓. เจ้าเป็นบ้า

๔. เจ้าเป็นอูฐ

๕. เจ้าเป็นวัว

๖. เจ้าเป็นลา

๗. เจ้าเป็นสัตว์นรก

๘. เจ้าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน

๙. สุคติของเจ้าไม่มี

๑๐. เจ้าหวังได้ทุคติอย่างเดียว

คำด่าดังกล่าว ฟังในสมัยนี้แล้วอาจไม่รู้สึกเจ็บเท่าไร แต่สมัยนั้นถือว่าเจ็บแสบมากนัก เมื่อพระอานนท์ทูลเชิญ

พระพุทธเจ้าให้พาภิกษุออกไปจากโกสัมพี พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า

"จะไปอยู่ไหน"

"ไปเมืองอื่น พระเจ้าข้า" พระอานนท์ทูลตอบ

"ถ้าไปถูกคนเมืองนั้นด่าเข้าอีก"

"ก็ไปเมืองอื่นอีก พระเจ้าข้า"

"แล้วถ้าไปถูกด่าเข้าอีก"

"ก็ไปที่อื่นอีกต่อไปพระเจ้าข้า"

"อานนท์ ทำอย่างนั้นไม่ถูก" พระพุทธเจ้าตรัส "เหตุเกิดที่ไหน ต้องให้ระงับไปในที่นั้น เมื่อระงับไปแล้วถ้าอยากจะไปก็ไปได้ เราต้องอดทนต่อคำด่าเหมือนช้างที่ทนลูกธนูในสงครามฉะนั้น เพราะผู้ฝึกใจของตัวเองให้อดทนได้แล้ว นับว่าเป็นผู้ประเสริฐ"

พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ทั้งหลาย ตกลงอยู่ในโกสัมพีต่อไป พวกที่ด่าแช่งนั้น ด่าอยู่ ๗ วัน ก็เลิกไปเอง

ส่วนพระนางมาคันทิยา ก็ไม่ลดละความพยายาม ใช้อุบายอีกหลายประการ เพื่อจะให้พระเจ้าอุเทนทรงเชื่อว่า

สามาวดีนอกใจ ให้อุบายที่จะให้ทรงเชื่อว่า พระนางสามาวดีจะปลงพระชนม์พระเจ้าอุเทน

ครั้งหนึ่ง เมื่อพระเจ้าอุเทนเสด็จสู่ปราสาทของพระนางสามาวดี พระนางมาคันทิยาลอบปล่อยงูเห่าไว้บนพระแท่นที่บรรทม แล้วแกล้งกล่าวหาว่า พระนางสามาวดีปล่อยงูเพื่อปลงพระชนม์พระเจ้าอุเทน พระราชาทอดพระเนตรเห็นงูแล้ว ก็ทรงสดุ้งพระหฤทัยได้เป็นประดุจลุกโพลงด้วยความพิโรธ ตรัสสั่งให้จับพระนางสามาวดีพร้อมทั้งบริวารทั้งหมดเพื่อประหารชีวิต

พระนางสามาวดีพร้อมหญิงบริวารทั้งหมดล้วนแต่เป็นอริยบุคคล คือบางคนเป็นโสดาบัน บางคนเป็นสกทาคามี บางคนเป็นอนาคามี จึงไม่สะทกสะท้านต่อความตาย พระนางสามาวดีได้ให้โอวาทว่า "ที่พึ่งอย่างอื่นของพวกเราไม่มี ท่านทั้งหลายจงแผ่เมตตาไปยังพระราชา ไปในพระนางมาคันทิยา และในตน ท่านทั้งหลายอย่าทำความโกรธต่อใคร ๆ"

พระเจ้าอุเทนทรงยิงพระนางสามาวดีด้วยลูกศรที่อาบยาพิษ

แต่ด้วยอำนาจเมตตาของพระนางสามาวดี ลูกศรที่ยิงออกไปนั้น พุ่งกลับคืนมาแล้วตกลงตรงพระพักตร์ของพระเจ้าอุเทน พระเจ้าอุเทนทรงเห็นปาฏิหาริย์ดังนั้น ก็เกิดมหัศจรรย์ในพระหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง ทั้งเกิดความกลัวประหวั่นพรั่นพรึงขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน จึงทิ้งธนู ประนมมือขอโทษพระนางสามาวดี พระนางสามาวดีก็ยกโทษให้

เป็นอันว่าอุบายทั้งหมดของพระนางมาคันทิยา ไม่เป็นผลสำเร็จ ครั้งสุดท้ายพระนางมาคันทิยาก็ให้คนลอบวางเพลิงเผาปราสาทที่ประทับของพระนางสามาวดี ปิดประตูภายนอกไว้ พระนางสามาวดีและบริวารที่ใกล้ชิดออกไม่ได้ก็สิ้นชีพอยู่ในกองเพลิงนั้นเอง พระเจ้าอุเทนทราบเหตุด้วยความเศร้าสลดและเสียพระทัยยิ่งนัก สืบได้ความแน่นอนว่าพระนางมาคันทิยาเป็นผู้วางแผน ให้ลุงของตัวเองเป็นผู้ลอบวางเพลิง จึงให้จับพระนางมาคันทิยาพร้อมด้วยญาติทั้งหมด ไปฝังแค่สะดือ เอาไฟเผา แล้วเอาไถเหล็กไถตัดลำตัวของคนเหล่านั้นทั้งหมด ก็เป็นอันว่าพระนางมาคันทิยาพร้อมด้วยญาติก็ถูก

ไฟครอกตายไปหมด เพราะเป็นคนริษยาและอาฆาต เป็นทำนองที่ว่า "ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกข์นั้นถึงตัว"

ส่วนพระนางสามาวดี ได้สำเร็จเป็นโสดาบัน และได้รับยกย่องว่าเป็นผู้มีเมตตามาก ถึงแม้ว่าจะตายไปก็เรียกว่ามีกำไรในชีวิตที่ได้เกิดมาพบพระพุทธเจ้า และได้สำเร็จมรรคผลเป็นโสดาบันบุคคล แน่นอนว่าจะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์หรือบรรลุพระนิพพานอย่างช้าไม่เกิน ๗ ชาติ

คำสวดบูชาพระรัตนตรัย

ไหว้พระเช้าตอนต้น

ยมหํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ ภควนฺตํ สรณํ คตา,

พระผู้มีพระภาคพระองค์ตรัสรู้ดีแล้ว โดยชอบพระองค์ใด, ข้าพเจ้าถึงแล้วว่าเป็นที่พึ่งกำจัดภัยจริง,

อิมินา สกฺกาเรน ตํ ภควนฺตํ อภิปูชยามิ,

ข้าพเจ้า บูชา พระผู้มีพระภาค พระองค์นั้น ด้วย เครื่องสักการะนี้,

ตํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ,

ข้าพเจ้าไหว้ พระ ผู้ มี พระภาคที่ เป็น ที่พึ่ง ของ ข้าพเจ้าพระองค์นั้น,

ยมหํ สฺวากฺขาตํ ภควตา ธมฺมํ สรณํ คตา,

พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้วเหล่าใด, ข้าพเจ้าถึงแล้วว่าเป็นที่พึ่งกำจัดภัยจริง,

อิมินา สกฺกาเรน ตํ ธมฺมํ อภิปูชยามิ,

ข้าพเจ้าบูชาพระธรรมเหล่านั้น ด้วยเครื่องสักการะนี้,

ตํ ธมฺมํ นมสฺสามิ,

ข้าพเจ้าไหว้พระธรรมที่เป็นที่พึ่งของข้าพเจ้าเหล่านั้น,

ยมหํ สุปฏิปนฺนํ สงฺฆํ สรณํ คตา,

พระสงฆ์ที่ท่านปฏิบัติดีแล้วหมู่ใด, ข้าพเจ้าถึงแล้วว่าเป็นที่พึ่ง กำจัดภัยจริง,

อิมินา สกฺกาเรน ตํ สงฺฆํ อภิปูชยามิ,

ข้าพเจ้าบูชาพระสงฆ์หมู่นั้นด้วยเครื่องสักการะนี้,

ตํ สงฺฆํ วนฺทามิ,

ข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์ที่เป็นที่พึ่งของข้าพเจ้าหมู่นั้น.

ไหว้พระเช้าตอนจบ

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา

พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นพระอรหันต์, ไกลจากกิเลสบาปธรรม เครื่องเศร้าหมองจิต, เป็นผู้ตรัสรู้แล้วชอบเอง,

พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ,

ข้าพเจ้าไหว้พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ตรัสรู้แล้ว

สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, ธมฺมํ นมสฺสามิ,

ธรรมะที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว, ข้าพเจ้านมัสการซึ่งพระธรรม

สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า, เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว,

สงฺฆํ นมามิ, ข้าพเจ้านอบน้อมซึ่งพระสงฆ์.

ทุนการศึกษาปริยัติธรรม
วัดมัชฌันติการาม

จุดมุ่งหมายในการหาทุน

---

๑. เพื่อเป็นทุนการศึกษา ค้นคว้าพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์

๒. เพื่อเป็นทุนไว้อบรม เผยแผ่ ให้แก่ผู้สนใจในหลักธรรม ของพระพุทธองค์

๓. เพื่อเป็นทุนไว้ จัดหาอุปกรณ์ การศึกษา พระปริยัติ-ธรรม

๔. เพื่อเป็นการ ดำรงไว้ ซึ่งคำสอน ของ พระพุทธองค์ให้มั่นคงยืนนานตลอดไป

๕. ไม่ถอนทุนมาใช้ คงใช้เฉพาะดอกผลที่เกิดจากทุนนี้เท่านั้น

สำนักเรียนวัดมัชฌันติการาม ได้จัดทอดผ้าป่า เพื่อทุนการศึกษา ในวันสงกรานต์ ๒๕๑๘ ด้วยจุดมุ่งหมายดังกล่าวแล้ว หลังจากนั้นคณะอุบาสกอุบาสิกาและพุทธศาสนิกชนทั่วไป ก็ได้บริจาคสมทบทุนนี้เรื่อยมาเป็นประจำทุก ๆ เดือน เพื่อสนับสนุนพระภิกษุ สามเณร ที่ศึกษาค้นคว้าพระธรรมวินัย

การบริจาคทรัพย์เพื่อก่อตั้ง "ทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม" นี้ บางท่านก็บริจาคคราวเดียว แต่ส่วนมากบริจาคเป็นรายเดือน หรือรายปีก็มี

ยอดทุน ครั้งสุดท้ายเมื่อ ๒ ธ.ค. ๑๘ นี้ มีเงินทุนการศึกษาแล้ว ๒๘,๓๔๕.๐๐ บาท (สองหมื่นแปดพันสามร้อยสี่สิบห้าบาทถ้วน)

เงินทุนการศึกษาทั้งหมดได้ฝากไว้ที่ธนาคารกรุงเทพ ฯ พาณิชย์การ สาขาสะพานพระราม ๖ ในนามของคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์ โดยมีท่านพระครูพิจิตรธรรมสาร เจ้าอาวาสวัดมัชฌันติการาม (น้อย) เป็นประธาน

การบริจาคทรัพย์เพื่อทุนการศึกษาบริจาคได้ที่ห้องสมุดวัดมัชฌันติการาม บางซื่อ เขตดุสิต กรุงเทพ ฯ ๘.

รายชื่อทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม

วัดมัชฌันติการาม

๑.	ทุน "ผ้าป่าวันสงกรานต์ ๒๕๑๘"	จำนวน	๑๒,๐๔๕	บาท
๒.	ทุน "ธนาคารกรุงเทพ ฯ พาณิชย์การ สาขาสะพาน-พระราม ๖"	,,	๕๐๐	,,
๓.	ทุน "ไพบูลย์ ทองทัพ"	,,	๑,๐๒๐	,,
๔.	ทุน "แม้น ใบสน"	,,	๑,๐๐๐	,,
๕.	ทุน "นาคเจริญ"	,,	๑๐๐	,,
๖.	ทุน "หลีเฮียง ลิ้มชวลิต"	,,	๑๐๐	,,
๗.	ทุน "พระมหาคำสี ปภากโร"	,,	๑๐๐	,,
๘.	ทุน "เทศพริ้ง"	,,	๑๐๐	,,
๙.	ทุน "พระมหาสงัด สนฺตงฺกโร"	,,	๑๐๐	,,

๑๐.	ทุน	"อิสระ–ทวีสุข หงษ์เทศ"	จำนวน	๑,๑๐๐	บาท
๑๑.	ทุน	"ประยูร ตันเจริญ"	,,	๑,๓๐๐	,,
๑๒.	ทุน	"ลูกจันทร์ อิ่มประมูล"	,,	๒๐๐	,,
๑๓.	ทุน	"กัลยา ฤทธิ์ศรีบุญ"	,,	๑๐๐	,,
๑๔.	ทุน	"สมร มาโห้"	,,	๑๐๐	,,
๑๕.	ทุน	"สิงหโต เนียมประเสริฐ"	,,	๑๐๐	,,
๑๖.	ทุน	"เศียร–ทองอุ่ม"	,,	๑๐๐	,,
๑๗.	ทุน	"ร.ต.อ. เอิบ อินทะกนก"	,,	๕๐๐	,,
๑๘.	ทุน	"อำพล เปมะโยธิน"	,,	๑๐๐	,,
๑๙.	ทุน	"สมพร สหวัฒน์"	,,	๑๐๐	,,
๒๐.	ทุน	"สิน พัฒนกำจร"	,,	๑๐๐	,,
๒๑.	ทุน	"กิมฮวย สุขสมบูรณ์"	,,	๑๖๐	,,
๒๒.	ทุน	"ลมัย ตั้งตรงจิตร"	,,	๕๐๐	,,
๒๓.	ทุน	"ชวนพิศ ศิริสิทธิ์"	,,	๑๐๐	,,
๒๔.	ทุน	"พล รัตนชัยฤทธิ์"	,,	๑๐๐	,,
๒๕.	ทุน	"พระเผด็จศักดิ์ ปภสฺสโร"	,,	๑๐๙	,,
๒๖.	ทุน	"อุตฺตโม ภิกขุ อุทิศ"	,,	๑๐๐	,,
๒๗.	ทุน	"กุย–ลิ้ม"	,,	๑๐๐	,,

๒๘. ทุน “ภาณวี นิรินธน์”	จำนวน	๑๐๐	บาท
๒๙. ทุน “อุไร นิระฉัตรสุวรรณ์”	,,	๑๐๐	,,
๓๐. ทุน ‘บุญจูง”	,,	๑๐๐	,,
๓๑. ทุน “สุพรรณ บูรณะพิมพ์”	,,	๔๐๐	,,
๓๒. ทุน “กล่อม โกมล”	,,	๑๐๐	,,
๓๓. ทุน “ทองเติม ทักขนันท์”	,,	๑๐๐	,,
๓๔. ทุน “วรรณบูรณ์”	,,	๑๐๐	,,
๓๕. ทุน “โปร่ง อัญญะปาน”	,,	๑๐๐	,,
๓๖. ทุน “อรวรรณ ชุมมานนท์”	,,	๑๐๐	,,
๓๗. ทุน “แผนกบัญชีบริษัท กรรณสูต จำกัด”	,,	๑๑๕	,,
๓๘. ทุน “แม้น นาคเกษม”	,,	๑๐๐	,,
๓๙. ทุน “ทุเรียน พงษ์ประภัศร์”	,,	๑๐๐	,,
๔๐. ทุน “สุกิตติ์ กิตติมณฑล”	,,	๑๐๐	,,
๔๑, ทุน “แม่ชีทองมา เจริญทรัพย์,,	,,	๒๐๐	,,
๔๒. ทุน “ผู้จัดการบริษัท กรรณสูต จำกัด”	,,	๑๐๐	,,
๔๓. ทุน “พูน ศรีสวัสดิ์”	,,	๖๓๐	,,

รายชื่อผู้บริจาคสะสมประจำเดือน

สมทบทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม

วัดมัชฌันติการาม

๑.	นางรัชนีกร สุวรรณธรรมา	๑๐๐	บาท
๒.	นางทองใบ คุณเมสนี ใบสุน	๓๖๐	,,
๓.	คุณบำรุง พงศ์ทรรพ	๘๐	,,
๔.	คุณยุพา ศิริประยูรศักดิ์	๑๘๐	,,
๕.	ร.อ. ประโทน พูลลาภ	๔๐๐	,,
๖.	คุณนายสอิ้ง สนิทวงศ์	๑๘๐	,,
๗.	คุณสาย กล่อมจิต	๑๐	,,
๘.	นางเขียน แหสกุล	๒๐	,,
๙.	นางวุ้น เนียมประเสริฐ	๑๐	,,
๑๐.	นางชิต เนียมประเสริฐ	๘๐	,,
๑๑.	นางอุ่น เทวพลิน	๓๕	,,
๑๒.	ร้านนิตย์เจริญโภชนา	๒๐	,,

๑๓. นายเล็ก ลีละชาต	๔๐	บาท
๑๔. คุณสุทิน เกิดถ้วย	๔๕	,,
๑๕. ด.ญ. พรทิพย์ วิชชุรังษี	๔๕	,,
๑๖. ด.ช. เอกภัค วิชชุรังษี	๔๕	,,
๑๗. สามเณรหนูพิน อินทรักษ์	๓๐	,,
๑๘. นางวัน ใจทอง	๔๐	,,
๑๙. นางเปี่ยม เกิดเรือง	๕๐	,,
๒๐. แม่น้อม แตงเจริญ	๔๐	,,
๒๑. คุณนันทวัน สิทธิเดชะ	๑๑๑	,,
๒๒. แม่ชีทองเจือ อิ่มประมูล	๖๐	,,
๒๓. แม่ชีตัสสะ สวัสดิรณภักดิ์	๖๐	,,
๒๔. แม่ชีเย็น แย้มทัพ	๖๐	,,
๒๕. พระสมคิด อภิปุญโญ	๒๐	,,
๒๖. นางบ๋อม ลอยกลิ่น	๓๐	,,
๒๗. นางแจ่ม คุมพานนท์	๖๕	,,
๒๘. นางถวิล ครุสาตะ	๓๐	,,
๒๙. คุณชไมพร สังข์จันทร์	๒๕	,,
๓๐. คุณอำไพ สังข์จันทร์	๒๕	,,

๓๑.	คุณอรรดา สังข์จันทร์	๒๕	บาท
๓๒.	นางทวี สังข์จันทร์	๒๕	,,
๓๓.	นายดำริห์ สังข์จันทร์	๒๕	,,
๓๔.	นางสมศรี คืนคง	๕	,,
๓๕.	นางจำรัส นาคบุญคง	๓๐	,,
๓๖.	นายสงวน อุทัยเฉลิม	๕	,,
๓๗.	คุณสง่า ผิวคำ	๕	,,
๓๘.	คุณสมยศ แหสกุล	๕	,,
๓๙.	ร้านวิชัยฟาร์มาซี	๓๐	,,
๔๐.	คุณนวรัตน์ รัตติชุณหโชติ	๑๓๐	,,
๔๑.	คุณศิริพรรณ อินถารต	๒๐	,,
๔๒.	นางทองอยู่	๒๕	,,
๔๓.	นางตุ๊	๔๕	,,
๔๔.	นางปุ้ย	๔๐	,,
๔๕.	คุณสมพร สังข์นิ่ม	๔๐	,,
๔๖.	คุณครูบวร	๕	,,
๔๗.	นางเชื้อ ครุสาตะ	๔๕	,,
๔๘.	คุณน้อย แสงคล้าย	๑๖๐	,,

๔๙. คุณพยอม ช่างแฟง	๓๐	บาท
๕๐. คุมสาย มอญปาน	๓๐	,,
๕๑. นางผอบ กลิ่นประยงค์	๔๐	,,
๕๒. คุณครูหวล สังข์นิ่ม	๔๐	,,
๕๓. นางเจือ คล้ายคลึง	๒๕๐	,,
๕๔. นางหยอด แกล้วกล้า	๔๐	,,
๕๕. นายไสว อุ่นแพทย์	๔๐	,,
๕๖. คุณดรรชนี ประจวบ	๖๐	,,
๕๗. ร้านเจริญเดชพนา	๖๐	,,
๕๘. คุณนายสอางค์ สนิทวงศ์	๑๒๐	,,
๕๙. นางทองสุข ภู่โต	๓๐	,,
๖๐. ร่วมสมทบพิเศษ	๖๐๕	,,
๖๑. คุณชั้น สุวิภาค	๒๐	,,
๖๒. คุณศิริ สายทอง	๓๐	,,
๖๓. คุณมนตรี ครุสาตะ	๔๐	,,
๖๔. คุณเรณู มีจันศรี	๑๐๐	,,
๖๕. คุณอนุ วรรธโนทัย	๘๐	,,
๖๖. คุณสมสนิท ตัณฑโอภาส	๘๐	,,

๖๗.	คุณสนอม ตัณฑโอภาส	๘๐	บาท
๖๘.	คุณสุรีย์ ตัณฑโอภาส	๘๐	,,
๖๙.	คุณมาริษา ซี่มาดา	๔๐	,,
๗๐.	คุณสุดา สิทธิศิริ	๔๐	,,
๗๑.	นางเนย เขียวรัตน์	๑๕	,,
๗๒.	ส.อ. สมบูรณ์ เขียวรัตน์	๑๐	,,
๗๓.	คุณวรงรอง คุณาธิโรจน์	๑๐	,,
๗๔.	คุณบุญช่วย อุ่มน้อย	๑๐	,,
๗๕.	คุณกุหลาบ จิตแก้ว	๒๐	,,
๗๖.	ร.อ. จักร์กลด บั๊นลายนาค	๑๐	,,
๗๗.	คุณเยื๊อน แสงคล้าย	๓๐	,,
๗๘.	ร้านติ๋ม	๕	,,
๗๙.	ร้านนิพร	๒๐	,,
๘๐.	คุณเสมอ เชิดชู	๑๐	,,
๘๑.	คุณวิชัย แสงคล้าย	๑๕	,,
๘๒.	คุณสำเนา สุขุมนัยประดิษฐ์	๕๐	,,
๘๓.	คุณสุวาทิพย์ เนื่องเปี่ยม	๒๐	,,
๘๔.	คุณจงใจ กังสนันท์	๓๐	,,

๘๕.	คุณนิรมล อิศรางกูล ณ อยุธยา	๒๐	บาท
๘๖.	คุณทำเนียบ ทองมีสิทธิ์	๔๐	,,
๘๗.	คุณถาวร ชลสวัสดิ์	๔๐	,,
๘๘.	คุณอรุณ สงวนธรรม	๒๐	,,
๘๙.	คุณวสันต์ ผดุงศิลป์	๓๐	,,
๙๐.	คุณสอิ้ง สุขสโมสร	๕๐	,,
๙๑.	คุณเอม พหุลวัฒน์	๕๐	,,
๙๒.	น.ส. ศิริลักษณ์ ท้าวนนท์	๒๐	,,
๙๓.	น.ส. แผ้ว ฉายชื่น	๒๐	,,
๙๔.	คุณฉลวย–คุณจงใจ เคมจันทร์	๓๐	,,
๙๕.	น.ส. ประกอบ บุญสุวรรณ	๕๐	,,
๙๖.	เด็กชายจิรณัฐ ทักขนันท์	๑๐	,,
๙๗.	น.ส. ทองทิพย์ ทักขนันท์	๒๐	,,
๙๘.	คุณเช้า แก้วสว่าง	๓๐	,,
๙๙.	น.ส. สมบุญ มหาสุคนธ์	๑๐๐	,,
๑๐๐.	เด็กชายกรรณทรรป กรรณสูต	๒๐	,,
๑๐๑.	นายวิชัย บุญทองอ่อน	๑๐	,,
๑๐๒.	เด็กชายไพจิตร, มุกดา, จินดา, น.ส. เพียร	๓๐	,,

๑๐๓. บุญมา ๓๐ ,,

๑๐๔. นางศรี วัฒนศิริธรรม ๒๐ ,,

๑๐๕. นางชูศรี อุไร ๒๐ ,,

๑๐๖. คุณไพโรจน์ พลอาจ ๑๐ ,,

๑๐๗. คุณวรลักษณ์ นิ่มบุญวาช ๒๐ ,,

๑๐๘. คุณสวาท ยุวบุตร ๑๐ ,,

๑๐๙. แม่ชีสนิท ติดต่อ ๓๐ ,,

๑๑๐. เด็กหญิงนวลศิริ ๑๐ ,,

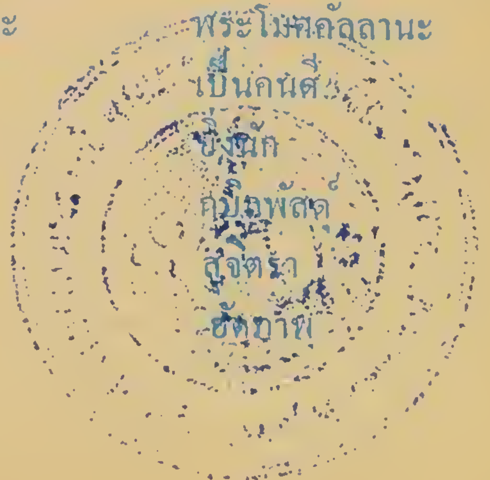
๑๑๑. นางบุหงา ชุมมานนท์ ๕๐ ,,

หมายเหตุ : ท่านที่ไม่ประสงค์จะออกนามและที่ร่วมสมทบพิเศษ ได้รวมไว้ในที่เดียวกัน คือหมายเลข ๖๐

โปรดแก้คำผิด

หน้า	บรรทัดที่	นับ	คำผิด	คำถูก
ก	๕	ขึ้น	เป็นอันว่างสุรา	เป็นอันว่างดสรา
จ	๒	ขึ้น	พระครูพิจิตธรรมสาร	พระครูพิจิตรธรรมสาร
ฌ	๒	ขึ้น	อุบาสิกา (ตัวหลัง)	อุบาสก
๓ (ของสารบาญ)	๒	ลง	วชิรญาโน	วชิรญาโณ
๑	๕	ขึ้น	ตตุตถฌาน	จตุตถฌาน
๒	๔	ลง	วิตกวิจารณ์	ละวิตกวิจารณ์
๑๙	๗	ขึ้น	สัมมากัปปะ	สัมมาสังกัปปะ
๒๖	๗	ลง	จิด	จิต
๓๒	๕	ขึ้น	หลักลายสัมพันธ์	หลักสายสัมพันธ์
๓๕	๔	ขึ้น	ตากา	ตารกา
๓๗	๖	ขึ้น	พระมณโคดม	พระสมณโคดม
๓๗	๒	ขึ้น	ศาสตรา	ศัสตรา
๔๐	๒	ขึ้น	ยานัดถุ์	ยานัตถุ์
๔๑	๕	ลง	สัทธรรม	สัจธรรม
๔๑	๖	ขึ้น	อภิปรัญญา	อภิปรัชญา
๕๒	๘	ขึ้น	อายตนทั้ง ๕	อายตนะทั้ง ๕
๕๒	๖	ขึ้น	จตุตตถฌาน	จตุตถฌาน
๕๕	๑	ลง	พ้นล้านคน	พันล้านคน
๕๕	๒	ลง	วิทยาศาสตร์ (มีสองคำ)	ตัดออกหนึ่งคำ)
๕๕	๕	ลง	พระโคคลัลลานะ	พระโมคคัลลานะ
๕๗	๑	ลง	เบนคนดี	เป็นคนดี
๕๙	๕	ขึ้น	ยิ่นัก	ยิ่งนัก
๖๓	๘	ลง	กบิลพัสดุ์	กปิลพัสดุ์
๖๙	๑	ขึ้น	สุจิตตรา	สุจิตรา
๗๐	๘	ขึ้น	อัตตภาพ	อัตภาพ

๗๑	๕	ขึ้น	รำสึก	รำลึก
๗๓	๓	ลง	สมนาเทวี	สุมนาเทวี
๗๔	๘	ขึ้น	บิณฑบาท	บิณฑบาต
๗๖	๘	ลง	นุปุพพีกถา	อนุปุพพีกถา
๗๗	๗	ลง	พิมพ์พิสาร	พิมพิสาร
๗๙	๔	ลง	ดน	คน
๘๗	๒	ขึ้น	โลกกิยสุข	โลกิยสุข
๘๗	๑	ขึ้น	ติอยู่	ติดอยู่
๙๑	๑	ลง	ภิกษุนี	ภิกษุณี
๙๕	๒	ลง	กิสาโคตมี	กีสาโคตมี
๙๘	๒	ขึ้น	กุสสตรี	กุลสตรี
๑๑๗	๓	ลง	เนรมิตร	เนรมิต
๑๑๗	๖	ลง	เนรมิตร	เนรมิต
๑๑๗	๖	ลง	ตลึง	ตะลึง
๑๑๗	๕	ขึ้น	เนรมิตร	เนรมิต
๑๒๗	๒	ลง	วชิรญาโน	วชิรญาโณ
๑๓๕	๖	ขึ้น	นางมา	นางสิริมา
๑๓๙	๙	ขึ้น	พระราชว่าา	พระราชาว่า
๑๕๑	๑	ลง	ให้อุบาย	ใช้อุบาย